

KALENDÁR OSOBNOSTÍ REGIONU OKRESOV BANSKÁ ŠTIAVNICA, ŽARNOVICA A ŽIAR NAD HRONOM

ROK 2012

PERSONÁLNY REGISTER

A

Abrahámfi, Ján 100
Adamčíková, Oľga 45
Adda, Koloman 42
Alman, Daniel 22
Andel, Karol 69
Angerstein, Juraj
Zachariáš 84
Angyal, Vojtech 90
Antoš, Koloman 81
Aschenbrier, Anton 92
Augustín, Milan 47

B

Bakoš, Mikuláš 35
Bányai, Kornel 49
Benci, Rudolf ml. 59
Blaha, Jozef 89
Blaho, Matúš 15, 46
Bojmír, Ján 67
Born, Ignác Anton 94
Budai, Andrej 98
Bulla, František 23

Č

Čepčeková, Elena 3
Čierny, Ján 30

D

Ďatel, Ján 67
Dérer, Ján 59
Divald, Karol 76
Dodek, Karol 73
Dohnány, Jozef 95
Donner, Šebastián Anton 5
Dúbravský, Štefan 30

E

Ertel, Ján Bohumír 78

F

Faller, Karol 27
Fekete, Ľudovít 34

Fendt, Viliam Pavol 96
Fischer von Erlach, Jozef
Emanuel 36
Fischer, Ján 84
Fusko, Ľudovít 25

G

Galamboš, Martin 51
Gašparec, Miloš 46
Gerger, Ján 86
Gerl, Karol 76
Golha, Dušan 96
Gontko, Miloš 61
Gorbunov, Vladimír 68
Gregorovič, Ferdinand ... 33
Greisiger, Róbert Ján 34
Grígelová, Ružena 44, 94

H

Hell, Maximilián 20
Hiray, Anton Július 64
Holéczy, Ervín
(pseudonym Zván,
Peter) 51, 73
Holík, Norbert 27
Horák, Jozef 10
Hovorič, Igor 29
Hrenčík, Karol Drahotín .59
Hykisch, Anton 12

C

Chládecký, Jozef 71

I

Ihring, Anton 24
Izák, Ľudovít 20

J

Jankola, Matúš 37
Jármai, Karol 53
Jonáš, Jozef 64

K

Kardossová-Križková,
Drahotína 17
Kerpely, Anton 42
Klein, Michal 55
Kleskeň, Július 17
Kohári, Jozef Ondrej 92
Kollár, Ján 6
Kollár, Jozef 65
Kolman, Karel 49
Kornides, Daniel 37, 60
Kostrá, Ján 35
Kovarc, Emil 33
Kozáček, Jozef 33
Krčméry, Atanázus
Silvester 61
Križko, Pavol 15
Krutkovský, Karol 42
Kucsera, Mikuláš 31, 33

L

Lacko, Gejza 79
Lačný, Adam 39
Láni, Karol 91
Lehotský, Aurel 40
Leitner, Ľudovít 18
Lesenyi, František 23
Lichard, Daniel Gabriel ... 4,
80
Lichner, Ján 31
Lichner, Marián 53
Linkeš, Vladimír 22, 57
Lišovíni, Ján 23
Lorenc, Ladislav 97

M

Mačenka, Ferdinand 52
Majer, Ľuboš 56
Marschan, Jozef Viliam . 99
Martoň, Emil 14
Máťaš, Jozef 37
Matunák, Michal 86
Medvecký, Ján 93

Medvecký, Karol Anton.. 88
Mihal, Andrej..... 51
Mišík, Mikuláš 83
Moyses, Štefan..... 69

N

Nemčák, Ján Nepomuk .. 87

O

Ochrňal, Ondrej 33
Ondruš, Ján 25
Orgler, Jozef 97
Országh, Juraj..... 87
Országh, Rudolf..... 61
Otto, Ernest..... 31, 56

P

Palaj, Cyril 48
Pálka, Ján 25
Páričková, Jaroslava 31
Pártošová, Štefánia..... 38
Pauliny, Gabriel 59
Pauliny, Viliam 92
Pauliny-Tóth, Viliam..... 25
Pázman, Július..... 34, 52
Péch, Anton 34
Peter, Andrej..... 78
Petrová, Mária 74

Pifko, Henrich 62
Platzer, František 82
Považan, Michal 77
Pric, Alexander 40, 68

R

Raab, Karol..... 17
Rádai, Pavol 37
Radlinský, Andrej Ľudovít
..... 38
Rakovský, Ján 83
Rónai, Miroslav 56
Rubigall, Pavol 100
Russeger, Jozef 63

S

Schick, Leo Willibald 98
Schwartz, Július..... 77
Sobolovský, Štefan 85
Solej, Peter 22
Stanetti, Dionýz Ignác... 101
Stankoviansky, Samuel.. 81
Stas, Ján E. 26

Š

Šima, Krištof 76
Šolc, Július..... 14
Šoltés, Ľudovít 50

Štefanovič, Samuel

Dobroslav 47
Šterba, Gejza 49
Šujanský, František.. 17, 29
Šulej, Peter 44
Švantner, František 9
Švestka, Konrád 84

T

Tilesch, Ján 3
Townson, Róbert..... 35
Track, Jozef František ... 23
Turzo, Ján 24

V

Valko, Dominik Ján..... 63
Vášáryová, Emília 27
Volf, Štefan (pseudonym
Kňazolíucky) 93
Vyksalý, Roman 26

Z

Záhorský, Štefan 23
Zerdahelyi, Gabriel 62
Zgúthová, Ľudmila.... 30, 62
Zobek, Drahomír..... 41
Zrebený, Alexander 5

JANUÁR 2012

1.1.1872 sa v Kremnici narodil **Ján Tilesch**, banský odborník. Od roku 1891 študoval na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Pôsobil ako – banský úradník v Kremnici, banský inžinier severomaďarských kamennouhoľných baní pri Ostrihome, v Tate, kde sa pričínal o rozvoj banskej techniky, neskôr ústredný banský riaditeľ, od roku 1934 na dôchodku.

Dielo:

Venoval sa dejinám baníctva.

Autor práce o študentoch banskoštiavnickej akadémie (1930), štúdie o vzbure baníkov v Banskej Štiavnici 1707, o komorskom grófovi J. G. Hellenbachovi (1937) a i.

Zomrel 10.1.1938 v Budapešti (Maďarsko).

140. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 67.

6.1.1992 v Bratislave zomrela **Elena Čepčeková**, spisovateľka pre deti a mládež. Stredoškolské štúdiá absolvovala v Banskej Bystrici a vo Zvolene. Po roku 1945 učiteľka v Kostolnoch pod Tríbečom, v rokoch 1946-1948 pracovníčka Osídľovacieho úradu v Bratislave, 1949-1950 Československého štátneho filmu v Bratislave, 1950-1957 vedúca redaktorka časopisov Ohník a Zornička, 1958 riaditeľka Domu osvetly v Novom Meste nad Váhom a v roku 1968 redaktorka Slniečka. Neskôr sa venovala literárnej práci. Žila v Bánovciach nad Bebravou.

Zo spomienok Eleny Čepčekovej:

... „Narodila som sa v Dolnej Ždani na brehu Hrona. Doslovne. Náš dom delila od Hrona len úzka cesta. Je to krásny kraj. Údolie z jednej i druhej strany venčia strmé hory. A preto, že si pred náš dom už nikto nemohol nič postaviť, mali sme krásny, široký výhľad. Čosi rozprávkové ostalo vo mne práve z tohto prostredia.“ ...

Dielo:

Reprezentantka slovenskej literatúry pre deti a mládež, autorka básní, veršovaných rozprávok, rozprávok, próz, leporel, televíznych rozprávkových seriálov a rozhlasových hier, bábkových hier.

Poézia:

Slniečko (1948); *Tá naša dedinka* (1950); *Svitol dníček* (1952); *Stračia nôžka* (1955); *Hrdinovia* (1956); *Myšky, myšky, utekajte* (1956); *Utopený mesiačik* (1959, veršovaná rozprávka); *Dve mačiatka* (1960); *Čo môžeme – pomôžeme* (1961); *Cvičíme so zvieratkami* (1963); *Veľký kráľ a malá myš* (1971).

Výber z poézie:

A ja som už veľká (1969).

Próza:

Lístok tuláčik (1951); *Černobodka* (1953); *Dievča z majera* (1960, román s autobiografickými prvkami); *Marcela, neplač!* (1961, novely); *Výhovorka býva horká* (1962); *Mýlka neplatí* (1964, román); *Vierino veľké tajomstvo* (1966); *O jedno prosím* (1966); *Meduška* (1970); *Meduška a jej kamaráti* (1971); *Jedenásť princezien a šašo* (1971); *Serenáda pre Martinu* (1972); *Monika* (1973) a *Nezabudni, Monika* (1974, sociálny a psychologický dvojdielny román); *Tutulaj a Vrtichvost* (1973); *Kiki a Miki* (1978); *Slniečko na motúze* (1979); *Konôpka* (1982); *Monikine cesty* (1987).

Ďalšia tvorba (výber):

Televízne seriály: *Meduška a Farbuška*.

Rozhlasové hry: *Rudienka* (1973); *Roztancované kráľovstvo* (1973); *Štyri zlaté klasy* (1975).

Bábkové hry: *Loktibrada* (1968) a *Dvaja bratia a princezná* (1968).

Narodila sa 26.1.1922 v Dolnej Ždani.

20. výročie úmrtia a 90. výročie narodenia

MAŤOVČÍK, Augustín (2001). *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*, s. 69.

17.1.1812

sa v Slovenskej Ľupči narodil **Daniel Gabriel Lichard**, publicista, vydavateľ, učiteľ. Ľudovú školu navštevoval v Slovenskej Ľupči, v Rimavskej Sobote, neskôr študoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku a v Bratislave a na evanjelickom teologickom ústave vo Viedni. V Bratislave pôsobil v Spoločnosti československej. V rokoch 1832-1833 vychovávateľ u A. Jurenáka v Bratislave, 1833 cestoval s ním do Talianska, neskôr evanjelický farár v Tisovci, v Ochtinej, v rokoch 1838-1844 profesor prírodných vied na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici, z toho 1839-1840 a 1842-1843 riaditeľ školy, 1844-1847 farár a od 1862 vydavateľ a redaktor v Skalici, z toho 1848 redigoval *Noviny pre hospodárstvo, remeslo a domáci život*, 1849 *Slovenský pozorník*, 1862-1863 *Obzor*, 1849-1861 redaktor *Slovenských novín* vo Viedni.

Zúčastnil sa na politických bojoch o národnú a spoločenskú emancipáciu Slovákov v revolúcii 1848-1849, 20.3.1849 účastník slovenského vyslanectva k cisárovi Františkovi Jozefovi I.

Prvý slovenský profesionálny novinár, priekopník ľudovej kultúry, autor asi 20 tisíc článkov, takmer 90 zväzkov kníh, kalendárov, brožúr a i. Kňazom bol len krátky čas. Centrom jeho záujmu sa stalo novinárstvo, ekonomika, prírodné vedy a ich popularizácia.

V rokoch 1838-1844 pôsobil ako profesor na lýceu v Banskej Štiavnici, kde vyučoval aj matematiku a fyziku, aktivizoval *Spolek učenců řeči československé*. Medzi jeho žiakov patrili A. Sládkovič, D. Maróthy, J. Seberíni ml.

Dielo:

Autor básní, náučnej literatúry, článkov, ľudovýchovných hospodárskych príručiek, kalendárov.

Knižné dielo:

Gramatica linguae italicae... (1837, prvá učebnica taliančiny, ktorú napísal Slovák); *Mathematikai előcsarnok* (1842); *Reč oltární...* (1845); *Kratičký obsah učení křesťanského...* (1846); *Poučení o cholere* (1849); *Naše nové peníze* (1858); *Rozhovory o Matici slovenskej* (1865); *Malý gazda* (1867); *Malá gazdiná* (1871); *Malý účtovník* (1874); *Slovenská obrázková čítanka hospodárska*, I. a II. diel (1882).

Kalendáre:

Domová pokladnica (1847-1851, 1863-1864); *Časník* (1856-1858); *Slovenský kalendár* (1865-1883); *Národný kalendár* (1866-1867).

Zomrel 17.11.1882 v Skalici.

200. výročie narodenia, v novembri 130. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 402-403.

19.1.1707 sa vo Viedni-Esslingu (Rakúsko) narodil **Šebastián Anton Donner**, sochár, rytec. Spočiatku žiak svojich bratov Juraja a Mateja, od roku 1734 študent na viedenskej ryteckej akadémii. Pôsobiská Š. A. Donnera – v rokoch 1740-1751 rezač želez a rytec mincí v Halle (Tirolsko), od 1751 hlavný rezač želez kremnickej mincovne.

Dielo :

V roku 1740 odliadol pozlátený bronzový rám na reliéfy svojho brata Juraja.

Zomrel v októbri 1763 pravdepodobne v Kremnici.

305. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 494.

22.1.1922 sa v Hodruši-Hámroch narodil **Alexander Zrebený**, archivár, múzejník, historik. V rokoch 1939-1947 študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici, potom teológiu v Banskej Bystrici (nedokončil), v rokoch 1961-1966 externe študoval históriu a archivnictvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, 1972 PhDr. Pôsobiská A. Zrebeného – učiteľ - organista na niekoľkých miestach (Budmerice, Nové Mesto nad Váhom), riaditeľ Štátneho okresného archívu v Trenčíne a archívu Slovenskej akadémie vied v Bratislave, v rokoch 1968-1971 Štátneho okresného archívu vo Zvolene, 1971-1972 odborný pracovník Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici, od roku 1972 riaditeľ Mestského múzea v Novej Bani.

Dielo a zásluhy:

Autor monografií, archívnych súpisov, obrazových a vlastivedných publikácií, článkov a štúdií, ktoré publikoval vo *Vlastivednom časopise*, *Múzeu*, *Zborníku Slovenského banského múzea* a zborníku *Stredné Slovensko*. Vedecky sa zaoberal dejinami miest a obcí stredného Slovenska (Nová Baňa, Krupina, Brehy, Zvolen, Žarnovica a i.). Hlavný tvorca stálej expozície Mestského múzea v Novej Bani a tamojší mestský kronikár, funkcionár Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied, člen redakčnej rady zborníka *Stredné Slovensko*.

Monografie:

Z feudálnych dejín Krupiny (1974); *Stručný prehľad dejín Novej Bane* (1977); *Nová Baňa* (1978); *Sto rokov požiarnej ochrany v Novej Bani 1881-1981* (1981); *Dejiny Brehov* (1983); *Dejiny Novej Bane* (1986).

Obrazové publikácie:

Nová Baňa (1978); *Nová Baňa a okolie* (1981).

Štúdie (výber):

Príspevok k dejinám Skalky (1969); *Príspevok k dejinám Liborče* (1971); *Mimoriadne zdanenie obyvateľov Trenčína v roku 1635* (1971); *Hospodárske a sociálne postavenie baníkov v Novej Bani v 17. a 18. storočí* (1977); *Príspevok k dejinám baníctva v Novej Bani v roku 1732-1780* (1979); *Dedičné štôlne v Novej Bani* (1981); *Príspevok k dejinám sklárne v Starej Hute pri Novej Bani* (1979); *Z dejín remesiel v Novej Bani* (1982).

Zomrel 1.9.1985 vo Zvolene.

90. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 470.

- 24.1.1852** zomrel vo Viedni **Ján Kollár**, básnik, filológ, archeológ, ideológ slovenskej vzájomnosti. V roku 1904 jeho pozostatky boli prevezené na Olšanský cintorín v Prahe. V rokoch 1800-1806 navštevoval základnú školu v Mošovciach (učitelia J. Hruz, J. Šulek, A. Burian), v rokoch 1806-1809 študoval na nižšom gymnáziu v Kremnici. Keďže jeho otec nesúhlasil s jeho ďalšími štúdiami (chcel ho dať na remeslo), v zime v roku 1809 odišiel J. Kollár k bratrancovi do Slovenského Pravna, 1810 prechodne vyučoval v Mošovciach, 1810-1812 pokračoval v štúdiu na evanjelickom gymnáziu v Banskej Bystrici pod vedením profesora P. Magdu. Cez prázdniny 1812 uskutočnil suplikantnú cestu v Novohrade a na Dolnej zemi, 1812-1815 študoval na evanjelickom lýceu v Bratislave, kde vyučoval žiakov v zámožných rodinách, aby získal prostriedky a začas bol učiteľom a správcom evanjelického sirotského ústavu. Pod vedením profesorov Š. Fábryho, D. Stanislaidesa, J. Grosa, P. Bilnicu a S. Žigmondyho nadobudol znalosti z oblasti teológie, filozofie, estetiky, antických a novodobých literatúr, najmä nemeckej. Po štúdiách v Bratislave prechodne pôsobil ako vychovávateľ v rodine L. Kolbenhayera v Banskej Bystrici, kde

v roku 1816 zložil kandidátsku skúšku u superintendenta A. Lovicha, ktorá bola podmienkou pre získanie štipendia na štúdium v Nemecku. V rokoch 1817- 1819 absolvoval evanjelickú teológiu na univerzite v Jene, kde sa zaujímal aj o prednášky z histórie, estetiky, filozofie, obľúbil si prednášky profesorov Ludena, Okena, Friesa.

18.-19.10.1815 účastník slávností na pamäť 300. výročia reformácie, ktorá mala jasný protifeudálny charakter. Stal sa svedkom národného uvedomenia sa nemeckej mládeže a zjednocovacích pohybov. Pobyt v Jene znamenal rozhodujúci obrat v jeho živote nielen získaním vzdelania, vytvorením si názoru na úlohu literatúry v živote národov, ale aj láskou k Friederike Wilhelmine, dcére farára Schmidta v Lobede. Táto sa stala múzou jeho poézie.

Počas štúdií v Jene navštívil viaceré nemecké kraje, osídlené zgermanizovanými slovanskými kmeňmi, čo vyvolalo v ňom hlboký žiaľ a obavy o súčasný stav svojho národa. Pri návrate zo štúdií v Prahe nadviazal kontakty s významnými českými učencami – J. Dobrovodským, V. Hankom, J. Jungmannom, v Bratislave s F. Palackým.

V rokoch 1819-1849 kazateľ a neskôr farár slov. ev. cirkvi v Pešti (tu zvädzal ťažké zápasy najmä s nemeckými a maďarskými cirkevníkmi, ktorí chceli prekaziť jeho úsilie o zriadenie samostatnej slov. cirkvi), 1849-1852 profesor slovanskej archeológie na univerzite vo Viedni. Rozvíjal kontakty s učencami slovanských krajín. V roku 1820 založil slov. školu, aktívne sa zapájal do organizačných podujatí slov. vzdelancov v Pešťbudíne (*Slovenský čitateľský spolok, Slovenská knižnica*). V rokoch 1841 a 1844 podnikol študijnú cestu po Taliansku, aby zbieral dôkazy pre jeho slovanské osídlenie.

Dôverník rakúskej vlády v slovensko-uhorských otázkach.

V roku 1836 vyznamenaný zlatou medailou Ruskej akadémie za literárnu činnosť, 1849 diplomom dr. h. c. filozofickej fakulty univerzity v Prahe, 1850 rytierskym krížom radu Františka Jozefa a diplomami viacerých vedeckých spoločností.

Dielo, činnosť a zásluhy:

Autor poézie, prózy, vedeckých prác, učebníc, cestopisov, memoárov. Jeho básnická tvorba predstavuje prelom vo vývine českej a slovenskej poézie prekonávaním klasicistických tendencií a novým vzťahom k citovému životu jednotlivca a k spoločenskej problematike.

Jeho myšlienky vplývali na formovanie českého a slovenského národného vedomia, dominoval v nich odpor k útlaku, idea spolupráce národov a myšlienka slovanskej vzájomnosti, ktorá zohrala dôležitú úlohu v zápase slovanských národov za národné oslobodenie.

Venoval sa aj kazateľskej, publicistickej, pedagogickej a vedeckej činnosti, etnografii a folklóru.

Stúpenec československej a „kmeňovej“ jednoty. Podľa jeho koncepcie tvorili Slovania jeden národ s viacerými kmeňmi, mali spoločný slovanský jazyk s rozličnými nárečiami. Táto koncepcia sa ukázala ako neprijateľná doma i pre iné slovanské národy.

Zbieral a vydával slovenské ľudové piesne.

Venoval sa filologickému a historickému výskumu, etymológii. Veľký význam pre slovenskú, českú i slovanskú kultúru má jeho rozprava o slovanskej literárnej vzájomnosti (1835). Zdôraznil v nej potrebu vzájomného poznávania literatúr a kultúr slovanských národov.

Spomienky Jána Kollára na Kremnicu:

„Kremnica, staré banské mesto, leží asi 20 km od Mošoviec; cesta tu vedie cez lazy, čiže hornaté roviny. Celé kremnické okolie páchne baňami, rudami a podzemnými nerastami. Začadené huty, čierne kopce trosiek, povetrie plné dymu a prachu, zlá voda, nepekny hrvoľatý ľud, hrubé nemecké nárečie urobili na mňa zlý dojem. Ale tento prvý dojem opravili iné predstavy: krásne domy, umelecké diela, stroje poháňané vodou, banské zariadenia – velikánske kolesá a povrazy, všade zlatý a strieborný alebo aspoň blýskavý piesok...

... v kremnickom okolí, bohatom na hory, lesy, háje, kopce, na húšťavy a kroviny sa zdržuje nesčíselné množstvo operencov. V každom dome, v zime v príbytku, v lete na oblokoch vídať niekoľko klietok s rozličnými vtáčikmi – kanárikmi, stehlíkmi, čižikmi, krivonoskami, hýľmi, červienkami, sýkorkami, konôpkami, pinkami, prepelicami, škovránkami a pod. Mladí ľudia lapajú tieto nebožiatka, kladúc na kroviny, stromy, pri potôčikoch a studniach prúty s lepom. Ale nikde som nepozoroval takú opateru väzňov v klietkach, čo sa týka čistoty a dbanlivosti, ako v Kremnici.“

KOLLÁR, Ján, 1972. *Pamäti z mladších rokov života*, s. 44 a 67.

Literárne dielo:

Poézia:

Básne Jana Kollára (1821); Slávy dcera ve třech zpěvích (1824); Slávy dcera. Lyrickoepická báseň v pěti zpěvích (1832); Díla básnická Jana Kollára ve dvou dílech (1845); reedície: Slávy dcera (1852); Jána Kollára Slávy dcera z roku 1824 (1924); Slávy dcera ve třech zpěvích (1948); Dcera Slávy (1979).

Próza:

Nedělní, svátečné a příležitostné kázně a řeči 1-2 (1831-44); Dobré vlastnosti národu slovanského (1822); Cestopis obsahující cestu do Horní Italie... (1843); Pamäti z mladších rokov života (1950).

Vedecké práce (výber):

Jmenoslov čili slovník osobních jmen rozličných kmenů a nářečí národu slavenského (1828); Rozpravy o jménach, počátkach i starožitnostech národu slavského a jeho kmenů (1830); Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slavy dceře (1832) a i.

Učebnice:

Čítanka alebo kniha k čítaní pro mládež ve školách slovanských v městech a v dědinách (1825); Šlabikář pro dítky (1826).

Editorské práce:

Písne svetského lidu slovenského v Uhřích 1-2 (1823-27); Národné zpievanky 1-2 (1834-35).

Spisy:

Spisy Jána Kollára 1-4: Slávy dcera (1862); Výklad čili přímětky a vysvětlivky (1862); Cestopis obsahující cestu do Horní Italie (1862); Cestopis druhý a Paměti z mladších let života Jana Kollára (1863).

Pamätníky na počesť Jána Kollára v meste Kremnica:

V Kremnici je pomenovaná po Jánovi Kollárovi ulica a na budove školy, ktorú navštevoval Kollár v rokoch 1806-1809 a ktorá sa nachádza na tejto ulici, je umiestnená pamätná tabuľa venovaná tomuto velikánovi. V roku 1977 bola zrealizovaná pamätná strieborná minca k 125. výročiu úmrtia Jána Kollára, ktorej autorom bol medailér Andrej Peter. Meno Jána Kollára vo svojom názve nesie aj naša knižnica.

Narodil sa 29.7.1793 v Mošovciach.

160. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 145-146.

29.1.1912

sa v Mýte pod Ďumbierom narodil **František Švantner**, spisovateľ, učiteľ. Ľudovú školu navštevoval v Bystrej, meštiansku školu v Podbrezovej, kde absolvoval aj doplnkový učebný kurz, ďalej študoval na učiteľskom ústave v Banskej Bystrici, v roku 1940 získal kvalifikáciu odborného učiteľa slovenčiny, dejepisu a zemepisu pre meštianske školy. Pracovné pôsobiská F. Švantnera – správca ľudovej školy v Mýte pod Ďumbierom, učiteľ na meštianskej škole v Podbrezovej, v roku 1944 sa zúčastnil Slovenského národného povstania, tajomník Revolučného národného výboru v Bystrej, v rokoch 1945-1947 učiteľ v Novej Bani, 1947-1950 externý referent Matice slovenskej na tvorivej dovolenke. V roku 1948 sa presťahoval do Hronského Beňadika, kde od januára do augusta 1950 pôsobil ako osvetový inšpektor. Od 1.9.1950 riaditeľ školy v Hronove pri Banskej Bystrici, 3.9.-13.9. hospitalizovaný v nemocnici v Martine, 13.9.-13.10. v Prahe, kde zomrel po operácii mozgového nádoru.

Okrem pedagogickej a spisovateľskej činnosti sa venoval aj osvetovej práci. V roku 1933 spoluzakladateľ Miestnej organizácie Matice slovenskej v Mýte pod Ďumbierom, v rámci neho mimoriadne činný. Člen spevokolu učiteľov v Brezne, Literárneho odboru Umeleckej besedy slovenskej, od roku 1949 Zväzu československých spisovateľov a tajomník Krajského tvorivého kolektívu pri Československom štátnom filme v Banskej Bystrici.

V roku 1947 ocenený vianočnou cenou Matice slovenskej za román *Nevesta hôľ*.

Dielo:

Autor poviedok, noviel, románov.

Vrcholný predstaviteľ slovenského naturizmu v období 30. a 40. rokov 20. storočia.

Literárny talent začal rozvíjať samostatne počas štúdií v Banskej Bystrici. Jeho tvorba bola ovplyvnená udalosťami, ktorými žila vtedajšia spoločnosť – napr. hospodárska kríza, II. svetová vojna.

Obsahová náplň jeho próz tvorí subjektívne lyrické podanie sociálnej problematiky a spracovanie ľudovej, najmä baladickéj tradície fantazijným pretváraním skutočností, v ktorej dominuje víťazstvo zmyslového nad racionálnym. Sugestívny jazyk, metafora a personifikácia sú typickými prostriedkami jeho umeleckej výpovede. Jeho diela boli preložené do bulharčiny, češtiny, litovčiny, maďarčiny, nemčiny, poľštiny, rumunčiny, ruštiny a slovinčiny.

Próza:

Malka (1942); *Nevesta hôľ* (1946); *Život bez konca* (1956, úplné vydanie v 2. zv. Vybraných spisov, 1974); *Dáma* (1966); výbery: *Dielo 1-2* (1958-62); *Horiaci vrch* (1971); *Vybrané spisy Františka Švantnera 1-2* (1974-76); *Novely* (1979); *Život bez konca* (1979).

Preložené diela:

Život bez konca (1978 po bulharsky, 1964 po slovinsky); *Dáma a iné novely* (1976 po nemecky); *Piargy* (1980 po poľsky).

Monografie a štúdie o autorovi:

Ján Števek: František Švantner. Život a dielo 1912-1950 (1972); *Peter Štrelinger: Kto proti osudu* (1978).

Viacere jeho diela boli sfilmované – *Nevesta hôľ*, *Život bez konca* (ako televízny seriál), *Stretnutie*, *Dáma*, *Sedliak*, *Malka* (ako televízne filmy).

V Novej Bani nesie jeho meno Gymnázium Františka Švantnera.

Zomrel 13.10.1950 v Prahe.

100. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 551-552.

30.1.1907

sa v Banskej Štiavnici-Štefultove narodil **Jozef Horák**, spisovateľ pre deti a mládež, prozaik, dramatik, básnik, redaktor, literárny teoretik, zostavovateľ čítaniek. Strýko Karola Horáka. Študoval na gymnáziu a učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici. V rokoch 1927-1946 učiteľ v Podhorí-Teplej, 1946-1948 referent Matice slovenskej v Martine, zároveň redaktor detského časopisu *Slniečko* a edícií *Knižnica Slniečka*, *Most a Kvety*, v rokoch 1948-1953 riaditeľ školy v Antole (teraz Svätý Anton), 1953-1964 v Banskej Štiavnici-Sitnianskej, 1964-1967 učiteľ v Banskej Štiavnici, od roku 1967 na dôchodku.

Dielo:

Prozaik i autor literatúry pre deti a mládež. Napísal 40 kníh beletrie. Tematickú orientáciu jeho próz silno ovplyvnil záujem o minulosť rodného kraja. Publikačne činný od roku 1927.

Autorské povesti (výber):

Sitniansky vatrár (1937, inšpiroval sa povestami z rodného kraja); *Zvonárík od svätého Ilju* (1939); *Sitnianska biela skala* (1940); *Hudcov vrch* (1945); *Sebechlebskí hudci* (1947); *Ako kukučky chotár merali* (1964).

Romány (výber):

Zlaté mesto (1942, dejiny Banskej Štiavnice) – jeho voľné pokračovanie *Smrť kráča k zlatému mestu* (1968); *Hory mlčia* (1947, povstalecký román); *Horou pieseň šumí* (1956, životopisný román o J. Dekretovi-Matejovie) – jeho prepracovaná verzia *Volanie lesa* (1977); *Strieborné hlbiny* (1962, beletrizovaná biografica Mateja Kornela Hella a jeho syna Jozefa); *Leteli sokoli nad Javorinou* (1972, román zo SNP).

Lyrizujúce novely (výber):

Biele ruky (1940), *Zahmlený návrat* (1946).

Zbierky noviel a romány:

Sto kociek cukru; *Vysoká pec*; *Pionierske srdce*; *A kto je viac*; *Šachty*; *Na baňu klopajú*; *Červená šatka, biely mak*; *Lukavická škola*; *Prípady na bani Joachim*; *Biela pionierka*.

Zbierky rozprávkovej tvorby:

Veľké dobrodružstvá malej kolobežky; *Sedemtonový Tóno a žuvačková panenka*.

Ďalšia tvorba:

Filmový scenár: *Hviezdy nad šachtami*.

Rozhlasová hra: *Lendacký zvon*.

Divadelná historická hra: *Súľovský sokoliar*.

Zomrel 11.6.1974 v Prešove.

105. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 377-378.

FEBRUÁR 2012

23.2.1932 sa v Banskej Štiavnici narodil **Anton Hykisch**, prozaik, dramatik, publicista, diplomat. V rokoch 1943-1951 študoval na gymnáziách v Banskej Štiavnici a v Leviciach, 1951-1956 na Vysokéj škole ekonomickej v Bratislave. Jeho pôsobiská – v rokoch 1956-1958 pracovník Výskumného ústavu miestneho hospodárstva, 1958 Železničného staveľstva, 1958-1962 v podniku Záhradníctvo a rekreačné služby mesta Bratislava, 1962-1969 literárny redaktor Československého rozhlasu, odkiaľ po nástupe normalizácie bol donútený odísť, 1969-1974 pracovník Ústrednej knižnice Slovenskej akadémie vied, 1974-1986 ekonóm v podniku Slovenského fondu výtvarných umení Dielo, 1987-90 redaktor a 1990-92 riaditeľ vydavateľstva Mladé letá v Bratislave, súčasne 1990-1992 poslanec Slovenskej národnej rady, 1993-1997 veľvyslanec Slovenskej republiky v Kanade so sídlom v Ottawe, v rokoch 1998-2002 externe prednášal politológiu na Trnavskej univerzite. V súčasnosti žije a tvorí v Bratislave.

Predstaviteľ tzv. Generácie '56, ktorá odmietala kánony socialistického realizmu. Začiatkové počiny svojej tvorby publikoval v časopisoch. Po roku 1968 mal zakázané publikovať. Anton Hykisch je členom Spolku slovenských spisovateľov a Slovenského centra PEN klubu.

Dielo:

Autor románov, poviedok, noviel, cestopisných reportáží, populárno-náučnej literatúry, sci-fi, rozhlasových hier, esejí, scenárov.

Romány:

Krok do neznáma (1959 – zošrotovaný – vyšiel v r. 1963); *Sen vchádza do stanice* (1961); *Námestie v Mähringu* (1965 – autobiograficky ladený); *Čas majstrov* (1977, dvojzväzkový historický z umeleckého prostredia Banskej Štiavnice); *Vzťahy* (1978); *Túžba* (1980); *Milujte kráľovnú...* (1984); *Atómové leto* (1988); *Trinásta hodina. Čas majstrov* (2006, reedícia); *Sám v cudzích mestách* (2006); *Spomeň si na cára* (2007); *Rozkoše dávnych čias* (2009).

Poviedky:

Stretol som ťa (1963).

Novely:

Nadža (1964); *... a nikde nenajdeš klid neboli Vražda v lázních* (1971, detektívna novela).

Cestopisné reportáže:

Kanada nie je „kanada“ (1968); *Dovolenka v Pekingu* (1990).

Populárno-náučné publikácie:

Volanty do nebies (1975); *Budúcnosť je už dnes* (1987, pre mládež); *Kamarát Čipko* (1989, autorská rozprávka spojená s populárno-náučnou literatúrou); *Mária Terézia* (1999).

Sci-fi:

Dobre utajený mozog (1979); *Obrana tajomstiev* (1990).

Rozhlasová tvorba:

Praskanie (1966); *Počatie* (1969); *Také čudné rozhovory* (1988); *Meteor padá do neba* (2003).

Eseje:

Nebojme sa sveta (2001); *Čo si o tom myslím* (2003).

Literatúra faktu:

Ako chutí politika. Spomienky a záznamy z rokov 1990-1992 (2004).

Scenáristika:

Pre mňa nehrá blues (1965, scenár k filmu, na námiet románu Krok do neznáma).

Preložené diela:

Nad'a (1964, po česky); *Námestie v Mähringu* (1967, po česky, maďarsky); *Vzťahy* (1981, po nemecky); *Milujte kráľovnú* (1985, 1986 po česky, 1988 po nemecky, 1989 po chorvátsky, 1991 po rumunsky); *Čas majstrov* (1981 po maďarsky, 1989 po rusky).

80. výročie narodenia

MAŤOVČÍK, Augustín (2001). *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*, s. 174-175.

MAREC 2012

1.3.1837 sa v Spišskej Novej Vsi narodil **Július Šolc**, lesný odborník, vysokoškolský učiteľ. Študoval na gymnáziách v Spišskej Novej Vsi, v Rožňave, v Kežmarku, v rokoch 1858-1861 lesníctvo na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, 1862 vykonal štátnu lesnícku skúšku, 1872 riadny profesor. Jeho pôsobiská – od roku 1862 úradnícky čakateľ na Lesnom úrade v Kremnici, od 1865 zástupca lesníka v Banskej Belej, koncipient Hlavného komorsko-grófskeho úradu v Banskej Štiavnici, 1869-1871 inšpektor Lesného úradu v Diósgyóri, 1871-1891 prednášal na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, vedúci katedry zariadenia a oceňovania lesov. Od 1891 riaditeľ štátnych lesov v Sighetu Marmáției, od 1895 prednosta lesníckeho odboru na Ministerstve pôdohospodárstva v Budapešti, od 1904 na dôchodku.

Činnosť a dielo:

Vedúci skupiny učiteľov na lesníckom odbore bansko-štiavnickej akadémie. Zameriaval sa na zariadenie a oceňovanie lesov, dendrometriu, lesnícku štatistiku, dejiny lesníckeho písomníctva. Autor príručky oceňovania lesov, lesníckej štatistiky, prispieval do odborných časopisov.

Člen výboru *Krajinského lesníckeho spolku*, komisie pre štátne lesnícke skúšky, predseda banskoštiavnickej *Akademického podporného spolku*, člen mestských magistrátov v Banskej Štiavnici a v Sighetu Marmáției, inšpektor evanjelickej cirkvi, od 1893 ministerský radca, 1895 hlavný uhorský lesmajster.

Zomrel 16.9.1913 v Budapešti (Maďarsko).

175. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 485.

17.3.1887 sa v Červenom Kostelci (Česko) narodil **Emil Martoň**, spisovateľ, prekladateľ, učiteľ. Študoval na učiteľskom ústave v Hradci Králové. V roku 1920 prišiel na Slovensko. Pôsobiská E. Martoňa – riaditeľ meštianskej školy v Námestove, v Kremnici a v Pezinku. Po odchode zo Slovenska nie sú o ňom žiadne informácie. Funkcionár spoločenských organizácií a osvetových komisií v miestach svojho pôsobenia. Od 1926 člen Pedagogického odboru Matice slovenskej v Martine.

Tvorba a preklady:

Jeho literárna tvorba určená mládeži má pedagogický a národno-osvetový zámer. Prekladal z češtiny a francúzštiny a prostredníctvom týchto jazykov priblížil slovenskému čitateľovi aj diela klasikov iných literatúr.

Autor odborných článkov.

Pôvodná tvorba a preklady počas pôsobenia v Kremnici:

Pôvodná tvorba:

Dve rozprávky (1925).

Preklady:

Herbenová, B.: *Detký kútik 1-3* (1924 – 26); *Predavač voňavého vetra a iné čínske pohádky* (1925); Tolstoj, L. N.: *Spravodlivý sudca a iné rozprávky* (1925); Daudet, A.: *Malý vyzvedač a iné rozprávky* (1927); *Krakonoš* (1927); Flos, F.: *Narástli nám krídla* (1929); *Kytka rozprávok* (1929); Müller, E.: *Štedrý večer, Cesta do mesta* (1929).

Zomrel 9.9.1973 v Prahe (Česko).

125. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 95.

21.3.1837 zomrel v Liptovskom Mikuláši **Matúš Blaho**, národnokultúrny pracovník, náboženský spisovateľ. Do školy chodil v Bystričke, v rokoch 1784-1787 študoval na gymnáziu v Kremnici, neskôr v Banskej Bystrici, pokračoval na evanjelickom lýceu v Bratislave a na univerzite vo Wittenbergu. Vychovávateľ v rodine u Š. Serdaheliho v Bratislave, evanjelický farár v Liptovskom Mikuláši, 1819 liptovský senior. Už ako študent sa zapájal do národno-kultúrnych podujatí. V Liptovskom Mikuláši prispel k založeniu verejnej knižnice a prvého národného divadla - Divadla slovenského svätomikuláškého. Propagoval slovenskú literatúru, založil základinu na jej vydávanie, podporoval slovenské evanjelické školstvo.

Autor kázní.

Narodil sa pred 18.8.1772 v Bystričke.

175. výročie úmrtia, v auguste 240. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 260.

25.3.1902 v Kremnici zomrel **Pavol Križko**, historik, archivár, pedagóg. Otec Bohuslava Križku a Jaromíra Víťazoslava Križku, starý otec Aurela Lehotského. Vyučil sa za tkáča, v roku 1860 absolvoval evanjelické gymnázium v Banskej Bystrici. Pôsobenie P. Križku – v rokoch 1860-1872 učiteľ a organista, 1872-1902 mestský archivár, 1872-1889 súčasne účtovník v Kremnici.

Zásluhy a dielo:

Zbieral slovenský folklór, prispieval do slovenských a českých časopisov a zúčastňoval sa na národno-kultúrnom dianí.

Spoluzakladateľ spolku kremnických obuvníckych tovarišov, predseda čitateľského spolku, zakladajúci člen a funkcionár Matice slovenskej a Muzeálnej slovenskej spoločnosti (MSS).

Autor próz a básní inšpirovaných folklórom (väčšina z nich ostala v rukopisnej podobe), didakticko-moralizátorských poviedok, cestopisných zážitkov.

Ako jeden z prvých slovenských pozitivistických historikov založil svoje práce na štúdiu archívneho materiálu. V MSS bol referentom pre dejepis, archeológiu a antropológiu. Spolupracoval s českým

jazykovedcom F. Pastrnkom. Excerptovaním prameňov a expertízou pomáhal Aloisovi Jiráskovi pri písaní trilógie *Bratrství* (jej 2. zväzok venoval Jirásek jeho pamiatke).

Zakladateľská osobnosť slovenskej archivistiky. Staral sa o usporiadanie a sprístupnenie bohatých fondov kremnického mestského archívu. Vydal z neho 120 listín a listov.

Centrom jeho vedeckých záujmov boli dejiny Kremnice, výskum však postupne rozširoval aj na ostatné stredoslovenské banské mestá a regióny, osobitnú pozornosť venoval dejinám baníctva, mincovníctva, sociálnej problematike, mestskej správe, justícii, školským a cirkevným dejinám.

Celkovo napísal 157 historických štúdií a článkov.

V Kremnici založil v roku 1890 múzeum.

Knižné dielo (výber):

Dejiny banskomestského seniorátu (1948); *Z dejín banských miest na Slovensku* (1964); *Kremnické školstvo v rokoch 1528-1674* (1975).

Narodil sa 30.5.1841 v Banskej Bystrici.

110. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), 267-268.

APRÍL 2012

1.4.1832 sa v Rajci narodil **František Šujanský**, jazykovedec, etnograf, národný a ľudovýchovný pracovník, mecén, kňaz. Ľudovú školu navštevoval v Rajci, gymnázium v Banskej Bystrici, vo Vacove a v Nitre, teológiu v Pešti. Rímskokatolícky kaplán v Horných Hámroch, v Oslanoch, administrátor fary v Hornej Vsi, dočasný administrátor v Podkoniciach, kaplán v Kláštore pod Znievom, administrátor v Martine, od roku 1861 kaplán v Kremnici, v rokoch 1864-1880 farár v Banskej Bystrici-Radvani, súčasne od roku 1868 aj náhradný vicediakon a od roku 1869 aj školský dozorca banskobystriického dištriktu. Hlavnou oblasťou jeho vedeckého záujmu bola jazykoveda. Prispieval aj do Zvolenských novín, podporil založenie Pohronskej účastinárskej kníhtlačiarne vo Zvolene, dal obnoviť kostol v Radvani. Organizátor vlastivedných výletov a vychádzok katolíckych a evanjelických národovcov banskobystriického okolia do Kremnických hôr, na Veľestúr, do Laskomera a p. Spoluzakladateľ a predseda Zvolenskej ľudovej banky.

Zomrel 20.5.1907 v Českom Těšíně (Česko).

180. výročie narodenia, v máji 105. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 541-542.

3.4.1917 sa v Turčianskych Tepliciach-Vieske narodil **Július Kleskeň**, účastník protifašistického odboja, dôstojník. Počas Slovenského národného povstania velil delostreleckému oddielu v priestore Handlová – Žiar nad Hronom – Hronská Dúbrava. Ako veliteľ delostreleckého pluku 4. československej brigády 1. československého armádneho zboru v ZSSR sa zúčastnil na oslobodzovaní československého územia pri Žiari nad Hronom.

Zomrel 2.1.1970 v Brne.

95. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 100.

6.4.1922 zomrel v Kremnici **Karol Raab**, náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár. Študoval na stredných školách v Banskej Bystrici, Rimavskej Sobote, Banskej Štiavnici a v Soprone, teológiu na univerzitách vo Viedni a v Halle. Vychovávateľ v Radvani, učiteľ v Békešskej Čabe, farár a dekan v Hornej Mičinej, senior zvolenského seniorátu, 1880 farár v Kremnici, neskôr senior tekovského seniorátu. Venoval sa cirkevným dejinám.

Narodil sa 26.7.1840 v Banskej Bystrici.

90. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 11.

7.4.1867 sa v Kremnici narodila **Drahotína Kardossová-Križková**, folkloristka, národno-kultúrna pracovníčka, publicistka. Základnú školu absolvovala v Kremnici. Prispela k rozvoju slovenskej etnografie zbieraním prísloví,

porekadiel a detských hier a rôznych predmetov ľudovej kultúry, ktoré posielala múzeám v Martine, Skalici, Olomouci a v Prahe. Na podnet Andreja Kmeťa sa od roku 1892 venovala hlavne zbieraniu ľudových výšiviek, ich predaju a propagovaniu.

Zomrela 24.9.1944 v Banskej Bystrici-Majeri.

145. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 38-39.

11.4.2007 v Banskej Bystrici zomrel **Ľudovít Leitner**, poslanec a predseda Mestského národného výboru v Kremnici (MsNV). Pochovaný je v Kremnici.

Štúdiá:

V rokoch 1942-1946 navštevoval Meštiansku školu v Brezne, 1946-1948 Odbornú učňovskú školu národného podniku Baťa vo Svite (Baťova škola práce), v rokoch 1948-1951 Štátnu priemyselnú školu v Ružomberku, Majstrovskú školu pletársku, expozitúra Svit.

Pracovné pôsobiská Ľ. Leitnera:

V čase od roku 1948-7.3.1956 pracoval v Tatrasvite n.p. Svit ako mechanik, majster oddelenia, majster odbornej výchovy, 7.3.1956-30.6.1966 pôsobil v Štátnej mincovni Kremnica, kde zastával post vedúceho útvaru práce a miezd, 1.7.1966-31.8.1968 na Strednej umelecko-priemyselnej škole v Kremnici vykonával funkciu riaditeľa školy, 2.9.1968-1.3.1970 vedúci oddelenia návrhárskej dielne v Slovenke, n. p. Banská Bystrica, 3.3.1970-30.11.1971 inšpektor kultúry na Okresnom národnom výbore v Žiari nad Hronom, 1.12.1971-30.6.1981 predseda Mestského národného výboru v Kremnici, 1.7.1981-31.12.1983 zástupca riaditeľa a riaditeľ Okresnej pamiatkovej správy, 1.1.1984-31.12.1986 správca Okresného ústavu národného zdravia v Žiari nad Hronom, 1.1.1987-1.11.1990 technický námestník Krajského ústavu národného zdravia, Psychiatrickej liečebne v Kremnici.

Činnosť a zásluhy:

Autor myšlienky vytvorenia strednej umeleckej školy v Kremnici, ktorá by zabezpečovala dostatok kvalifikovaných pracovníkov pre špecializovanú umeleckú výrobu Štátnej mincovne. Vypracoval návrh a koncepciu školy a zdôvodnil jej potrebu pre Štátnu mincovňu, mesto, aj región, na nadriadených orgánoch, na Povereníctve školstva, na Slovenskej plánovacej komisii, na Vysokej škole výtvarnej a na Zväze výtvarných umelcov. Realizáciou vytvorenia SUPŠ sa zároveň zachránila aj Stredná všeobecná škola. Pod jeho vedením boli v školskom roku 1966/67 otvorené odbory umelecké kováčstvo a zámočníctvo, v školskom roku 1967/68 zlatníctvo a strieborníctvo a umelecké odlievanie kovov. Do funkcie riaditeľa nastúpil na základe požiadavky Stredoslovenského krajského národného výboru Odboru školstva v Banskej Bystrici.

Ako vedúci návrhárskej dielne v Slovenke, n. p. Banská Bystrica zodpovedal za vývoj nových výrobkov, ktoré boli predkladané na módne prehliadky a prezentovali novú módnu kultúru.

V období jeho pôsobenia ako predsedu MsNV v Kremnici v roku 1972 bol vypracovaný *Regeneračný plán výstavby historického jadra mesta* a začala sa jeho postupná prestavba. Išlo o prestavbu Mestského múzea, ktoré sa v roku 1976 stalo špecializovaným Múzeom mincí a medailí (MMM). Múzeum bolo rozšírené o priestory vedľajšieho domu – lekárne. Začalo sa s prestavbou meštianskeho domu č.13 pre potreby Okresnej knižnice (dnes Knižnica Jána Kollára) a výstavné priestory MMM. Ďalej bol zrekonštruovaný meštiansky dom č.14, kde bolo v roku 1980 zriadené Lyžiarske múzeum v Kremnici po rokovaní MsNV, MMM a Slovenského ústredného výboru Československého zväzu telesnej výchovy. Rekonštrukciou sa do správy MMM dostal aj Bellov dom. V roku 1978 boli zahájené rekonštrukčné práce mestského hradu a celého hradného areálu.

Zaslúžil sa o rekonštrukciu kina Partizán (dnes kino Akropola), ktoré v 70-tych rokoch, po dokončení a s technickým vybavením panoramatickým plátnom, patrilo medzi najlepšie na Slovensku. Okrem kultúrneho rozvoja mesta sa ako predseda MsNV zaslúžil aj o športový rozvoj mesta. Pod jeho vedením sa začala výstavba Strediska zimných športov na Skalke. Mesto zakúpilo v období roku 1973 štyri dvestometrové vleky. Dva boli umiestnené na Skalke, jeden na Šibeničnom vrchu a štvrtý bol umiestnený na Hornej Vsi. Ako predseda MsNV a člen organizačného výboru bol v roku 1974 pri založení pretekov vo vytrvalostnom behu na lyžiach *Biela stopa SNP* (BS SNP). Pre rozšírenie lyžiarskeho bežeckého športu mesto v rokoch 1976-1977 výdatne podporilo výstavbu bežeckého štadióna na Skalke a v rokoch 1978-1980 výstavbu nových bežeckých tratí.

Pre rozvoj kremnického futbalu bolo zrekonštruované futbalové ihrisko. Počas funkčného obdobia Ľ. Leitnera bola zrealizovaná rekonštrukcia nevyužívaného mestského kúpaliska a začala sa na jeho prevádzku využívať termálna voda, ktorej vrt bol objavený v roku 1967. Pre rozšírenie ubytovacích kapacít bol pri kúpalisku vybudovaný Caravan camping. Ďalej bol obnovený Autocamping v Bystrickej doline a bolo zrekonštruované prírodné kúpalisko na Gróbní.

K 650. výročiu mesta, v roku 1978, sa zaslúžil o to, aby občanom mesta bola daná do užívania zrevitalizovaná Zechenterova záhrada.

Pre zlepšenie bytovej situácie mesta sa pod jeho vedením na prelome 70-tych a 80-tych rokov ukončila výstavba 300 bytových jednotiek s občianskou vybavenosťou na Hutníckom námestí.

Pre zabezpečenie zdravého životného prostredia Kremnice a zníženia zdravotných rizík, bolo pod jeho vedením vybudované nové smetisko pre Kremnicu, v lokalite Kremnické Bane-Ovčín. Týmto sa zrušilo a zrevitalizovalo smetisko priamo v Kremnici, nad termálnym kúpaliskom.

Počas jeho pôsobenia vo funkcii predsedu MsNV, ako ocenenie za rozvoj mesta, mu boli vládou Slovenskej socialistickej republiky Kremnici udelené *Čestné uznanie* (1977) a *Rad práce* (1978).

Funkcie:

V rokoch 1960-1981 poslanec, od roku 1964 člen rady MsNV a od roku 1960 predseda komisie školstva a kultúry MsNV v Kremnici.

Od prvého ročníka *Bielej stopy SNP* od roku 1974 až do roku 1989 bol členom jej organizačného výboru.

Ako predseda MsNV a predseda Telovýchovnej jednoty (TJ) podporil Ing. Ľudovíta Fúska pri realizácii pretekov vo vytrvalostnom behu na lyžiach *BS SNP*. V rokoch 1974-1978 zastával post predsedu TJ Kremnica.

Vyznamenania:

Pamätná medaila k 30. výročiu SNP udelená Ústredným výborom Národného frontu Československej socialistickej republiky (1974); *Zaslúžilý pracovník podniku Tatrasvit* (1974); pamätná medaila MsNV Kremnica za zásluhy o rozvoj mesta (1978 a 1981); medaila *Za záslužnú prácu Národných výborov* (1980); pamätná medaila udelená Krajským strediskom štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici (1980); vyznamenanie *Vzorný pracovník Národných výborov* (1981); pamätná medaila za organizáciu *BS SNP* udelená Centrálnym organizačným výborom (1983); cena mesta Kremnice (2002).

Narodil sa 12.10.1930 vo Valaskej.

5. výročie úmrtia

Informácie o Ľudovítovi Leitnerovi poskytla Lívia NAGYOVÁ.

13.4.1862

sa v Banskej Štiavnici narodil **Ľudovít Izák**, hudobný skladateľ, zbormajster, učiteľ. Študoval na lýceu v Banskej Štiavnici. V rokoch 1919-1926 pôsobil vo Zvolene ako správca štátnej ľudovej chlapčenskej školy, od roku 1926 žil na dôchodku v Kremnici. Redigoval *Zorničku* (detský časopis).

Zomrel 16.3.1927 v Kremnici.

150. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 501.

14.4.1792

zomrel vo Viedni **Maximilián Hell**, matematik, astronóm.

Syn Mateja Kornela Hella, brat Jozefa Karola Hella.

Základné vzdelanie získal v Štiavnických Baniach, nižšie gymnázium navštevoval v Banskej Bystrici, v roku 1738 vstúpil do jezuitskej rehole a absolvoval jezuitské kolégium v Trenčíne, 1741-1745 študoval filozofiu, matematiku a históriu a 1747-1751 teológiu na univerzite vo Viedni, 1751 doktor filozofie, 1755 univerzitný profesor.

V rokoch 1745-1747 profesor latinčiny, gréckeho jazyka, dejepisu a zemepisu na gymnáziu v Levoči, 1751 v Banskej Bystrici a krátko na univerzite v Trnave, 1752-1755 na kolégiu v Kluži (Rumunsko), kde prednášal matematiku a fyziku, od 1755 riaditeľ univerzitného observatória, dvorský astronóm a matematik, profesor mechaniky

na univerzite vo Viedni.

Dielo a zásluhy:

Jeden z popredných astronómov 18. storočia a v tej dobe najvýznamnejší, pochádzajúci zo Slovenska. Autor kníh a rukopisných prác z matematiky, fyziky a najmä z astronómie. Ako poslucháč filozofie na viedenskej univerzite a asistent profesora J. Franza založil s ním kabinet-múzeum experimentálnej fyziky. Počas štúdia sa zaoberal najmä astronómiou v jezuitskej hvezdárni, neskôr v Levoči aj banským meračstvom. Preložil banské právo z nemčiny do latinčiny. V rokoch 1751-1752 vypracoval plány na výstavbu a zariadenie univerzitného observatória v Trnave. V Kluži zriadil nové kolégium a vybudoval hvezdáreň.

Najprínosnejšie bolo jeho pôsobenie vo funkcii riaditeľa univerzitného observatória vo Viedni, ktoré sa pod jeho vedením stalo centrom prírodovedeckého bádania v habsburskej monarchii. V rokoch 1757-1793 vydával ročenky *Ephemerides Astronomicae* (22 astronomických ročeníek). Venoval sa aj meteorologickým pozorovaniam, vydávaniu kalendárov a iným aktivitám.

V lete roku 1761 vo Viedni pozoroval úkaz prechodu Venuše pred slnečným diskom a svoje cenné poznatky publikoval roku 1765. Keď o osem rokov takmer na deň presne došlo k tomu istému úkazu, na pozvanie dánskeho kráľa Kristiána VII., sledoval Hell Venušu na ostrove Vardö za polárnym kruhom. Bolo to veľké vyznamenanie a pocta Maximiliánovi Hellovi. Výsledkami astronomických pozorovaní na ostrove Vardö sa zaradil medzi svetových astronómov. Vyrátal totiž na vtedajšiu dobu mimoriadne presnú paralaxu Slnka a podľa nej vyrátal vzdialenosť Zeme od Slnka. Počas cesty za polárny kruh robil aj iné pozorovania, osobitnú pozornosť venoval štúdiu polárnej žiary. Zaoberal sa aj stavbou a zariaďovaním hvezdární v Budíne a Egri. V roku 1775 vypracoval návrh na založenie Ríšskej akadémie vied vo Viedni.

Dopisujúci člen Dánskej akadémie vied v Kodani, Kráľovskej spoločnosti vied v Paríži a Londýne, člen Akadémie vied v Štokholme, Trondheime, Göttingene a Inštitútu vied v Bologni, v roku 1790 vyznamenaný anglickým radom Royal Society.

Na počesť M. Hella bol pomenovaný jeden kráter na Mesiaci. Nachádza sa asi v polovici medzi veľkými kráťermi Alfonsus a Cladius.

Výročie narodenia Maximiliána Hella zaradilo UNESCO roku 1970 do kalendára výročí významných osobností.

Jeho meno nesie BBSK-Krajská hvezdáreň a planetárium Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom, ktorá pripravila na rok 2012 projekt pod názvom *2012 - Rok Maximiliána Hella*.

Narodil sa 15.5.1720 v Štiavnických Baniach.

220. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 313-314.

14.4.1902 zomrel v Banskej Štiavnici **Daniel Alman**, veršovník, učiteľ, autor príležitostných veršov v slovenčine, nemčine, maďarčine a latinskom jazyku s humorným ladením (zostali v rukopise). Vynikol najmä slovenskou veršovanou zbierkou *Abeceda zlatá alebo žartovný slovník slovenských miest a obcí*. Základnú školu a evanjelické lýceum navštevoval v Banskej Štiavnici. Po roku 1849 učiteľ evanjelickej školy v Banskej Štiavnici a od roku 1858 učil v banskoštiavnickom lyceálnom donáte.

Narodil sa 17.8.1818 v Banskej Štiavnici.

110. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 48.

14.4.1987 sa v Humennom narodil **Peter Solej**, autor publikácie o kremnických medailách *Prehľad medailárskej tvorby v kremnickej mincovni v rokoch 1993-2000*.

25. výročie narodenia

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 48.

15.4.1937 sa v Kremnických Baniach narodil **Vladimír Linkeš**, medzinárodne uznávaný pedológ. Základné a stredné vzdelanie nadobudol v Kremnici, vysokoškolské v Nitre, na Vysokej škole poľnohospodárskej na Fakulte agronómie, Ing., CSc. Krátky čas pôsobil v Turanoch na Jednotnom roľníckom družstve, v rokoch 1961-1997 pracoval vo Výskumnom ústave pôdnej úrodnosti (VÚPÚ) v Bratislave (teraz Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy), od roku 1966 na Výskumnej stanici v Banskej Bystrici. Účastník zahraničných stáží v Moskve (Rusko) a v Gente (Belgicko). Podieľal sa na základnom pedologickom prieskume ako metodický vedúci. Neskôr sa hlbšie venoval geografii pôd. V ďalšom období pracoval ako riešiteľ a koordinátor bonitácie pôd, informačného systému o pôde a ako koordinátor celoštátneho monitoringu pôd. Publikoval doma, aj v zahraničí. Autor a spoluautor odborných publikácií, vysokoškolských skrípt, autor odborných článkov. Jeho spätosť s prírodou vyústila do výtvarnej podoby. Na svojom konte má kresby a maľby, v ktorých zachytil krajinu okolo Dunaja, desiatky území od Kremnice (napr. Kremnický Štós), cez okolie Banskej Bystrice, Veľkej Fatry, Štiavnických vrchov, Vysokých i Nízkyh Tatier, Chočských vrchov a mnohých ďalších. Vo svojej výtvarnej tvorbe zachytil tiež moria a morské pobrežia z dovolenkových pobytov v niekdajšej Juhoslávii a Bulharsku. Autor drevených plastík a reliéfov.

Zomrel v Banskej Bystrici 25.9.1997.

75. výročie narodenia, v septembri 15. výročie úmrtia

KOLLÁRIKOVÁ, Janka. *Spomienka na Vladimíra Linkeša* – informačný leták k výstave.

KOBZA, Jozef. Rozlúčka s Ing. Vladimírom Linkešom, CSc.
Spoločenská rubrika [on-line]. [cit. 2012-03-03].

Dostupné z:

<http://www.sazp.sk/slovak/periodika/chus/34/31.html>

15.4.1757 zomrel v Kremnici **Ján Lišovini**, lekár. V Kremnici pôsobil ako mestský lekár.

Narodil sa v roku 1715 alebo 1716 v Paludzi (zaniknutá obec).

255. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 417.

16.4.1832 zomrel v Kremnici **Jozef František Track**, sochár a medailér. Pôsobil ako sochár v Banskej Štiavnici, od roku 1800 rytec-diurnista a medailér v Kremnici, neskôr opäť pôsobil v Banskej Štiavnici.

Narodil sa okolo roku 1768.

180. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 113.

24.4.1817 sa v Starých Horách narodil **František Bulla**, ľudový liečiteľ, kňaz. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici. V Kremnici pôsobil ako kaplán. Zaoberal sa botanikou, najmä zberom liečivých rastlín.

Zomrel 14.8.1900 v Starých Horách.

195. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 348.

28.4.1817 sa v Žiari nad Hronom narodil **Štefan Záhorský**, národný pracovník, mecén, stredoškolský profesor, katolícky kňaz. Študoval na gymnáziu v Kremnici. Klerik banskobystrického biskupstva, riadny profesor cirkevnej histórie a kanonického práva na teologickom seminári v Banskej Bystrici, dekan Banskobystrického okresu. Zaslúžil sa o vzdelanie a výchovu mládeže banskobystrického seminára v slovenskom národnom duchu. Blízky spolupracovník Štefana Moysesu. Prísediaci súdnej tabule v Banskej Bystrici.

Zomrel 25.2.1863 v Sliači-Hájnikoch.

195. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 391-392.

28.4.1887 sa v Hliníku nad Hronom narodil **František Lesenyi**, lesný inžinier, historik. Do roku 1912 študoval lesnícke inžinierstvo na Vysokej škole baníckej a lesníckej v Banskej Štiavnici. Autor publikácií o vývoji lesníckeho štúdia v Banskej Štiavnici a o dejinách Lesníckeho ústavu tamojšej Baníckej akadémie.

Zomrel 6.9.1962 v Šoproni (Maďarsko).

125. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 391.

30.4.1942 sa v Kremnici narodil **Anton Ihring**, športovec, tréner, športový funkcionár, manažér. Venoval sa lyžovaniu, atletike, dorastenecký majster ČSR vo vrhu guľou. Dlhé roky patrí k významným postavám slovenského športu. Začínal v ňom ako atlét, pokračoval ako pedagóg na Katedre atletiky FTVŠ UK v Bratislave a spoluautor odborných publikácií, aj ako tréner vrhačov.

Zomrel 30.8.2012.

70. výročie narodenia

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 39.

30.4.1437 sa v Levoči narodil **Ján Turzo**, obchodník, komorský funkcionár, bankský podnikateľ. Pôvodne sa údajne pripravoval na kňazskú dráhu a dosiahol hodnosť kaplána. Pôsobenie J. Turzu – levočský mešťan, asi v roku 1463 sa presťahoval do Krakova, kde založil pobočku rodinného podniku, 1465 krakovský a 1496 aj bankskobystričský mešťan. Zakladateľ veľmožského a medzinárodno-podnikateľského postavenia rodu Turzovcov. V roku 1469 začal podnikáť v hute v Mogile pri Krakove. V roku 1475 uzavrel so stredoslovenskými bankskými mestami (Banská Štiavnica, Kremnica, Banská Bystrica, Nová Baňa, Pukanec, Banská Belá a Ľubietová) dohodu, potvrdenú kráľom Matejom I., ktorou sa zaviazal odvodniť zatopené bane. Projekt však skrachoval pre zlyhanie staviteľa bankských strojov majstra Petra z Gdanska. Podnikateľsky postupne prenikol do bankskobystričského medeneho revíru a v rokoch 1494-1496 sa zmocnil všetkých baní v tomto revíri. V roku 1495 založil v Banskej Bystrici šplajsovaciú medenú hutu a hámor. V 90-tych rokoch spolu so synom Jurajom a s Fuggerovcami založili mediarsky podnik *Turzovsko-fuggerovskú spoločnosť*. Podnikal aj v obchode s obilím, dobytkom a nápojmi pre bankských robotníkov a s poľovníckym olovom, o ktoré bol záujem v stredoslovenských bankských mestách. Jeden z najbohatších a najvplyvnejších mužov Uhorska. V roku 1498 dostal za pôžičky kráľovi do prenájmu Kremnickú bankú a mincovnú komoru aj s príslušnou hodnotou, 1501 od kráľovnej Anny dostal za služby a za pôžičky do zálohu jej venný majetok Zvolenský hrad a panstvo s hodnotou zvolenského župana i príjmy zo stredoslovenských bankských miest. Do prenájmu dostal i zatopené bane v Baia Mare v Rumunsku. V Banskej Bystrici podporil vznik Bratskej banickej pokladnice, bol aj jej mecénom. V roku 1477 člen mestskej rady v Krakove, 1498 kremnický komorský gróf, od 1501 zvolenský župan.

Zomrel 10.10.1508 v Baia Mare (Rumunsko).

575. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 148-149.

MÁJ 2012

2.5.1997 v Kremnici zomrel **Ľudovít Fusko**, lesný inžinier, športovec, lyžiar. Účastník troch svetových zimných univerziád, majster Československa v behu na lyžiach. Iniciátor vzniku pretekov v behu na lyžiach Biela stopa SNP v Kremnici a jej prvý riaditeľ. Zakladateľ lyžiarskeho múzea v Kremnici. Spoluvorca návrhov na zjazdové trate na Skalke pri Kremnici. Medzinárodný rozhodca v lyžovaní 1. triedy.

Narodil sa 26.12.1940 v Kremnici.

15. výročie úmrtia

Informácie o Ľudovítovi FUSKOVI poskytla Ľubica GRELLNETHOVÁ - manželka Ľudovíta Fuska.

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 39.

6.5.1892 sa v Babinej narodil **Ján Pálka**, pedagóg a publicista. Pôsobil v Novej Bani ako riaditeľ meštianskej školy. Do knihy *Kremnica, Nová Baňa a okolie [1933]* prispel staťou o prírodných pomeroch okresu Nová Baňa.

Dátum úmrtia sa v zdroji neuvádza.

120. výročie narodenia

HINDICKÝ, Jozef (1992). *Kultúrni dejatelia Novej Bane a okolia*, s. 24.

6.5.1877 v Martine zomrel **Viliam Pauliny-Tóth**, spisovateľ, novinár, redaktor, politický a kultúrnoosvetový činiteľ, podpredseda Matice slovenskej. Základnú školu navštevoval v Novom Meste na Váhom, v Senici a v Komárne, neskôr evanjelické gymnázium v Modre, evanjelické lýceum v Bratislave, poslucháč Ľudovíta Štúra. Po štúdiách pôsobil ako vychovávateľ v šľachtických rodinách v Kovine (Juhoslávia) a v Horných Príbelciach, v rokoch 1847-1848 pedagóg na lýceu v Kremnici. Na jeseň 1848 z taktických príčin (pod hrozbou trestu smrti) vstúpil do košútovskej armády, 1849 dezertoval a vstúpil do slovenského dobrovoľníckeho zboru. Po revolúcii pôsobil v štátnej službe. Jeho ďalšie pôsobiská boli Trenčín, Bytča, Kecskemét, Budín, Skalica a Martin. Autor poézie, prózy a drámy, literárny kritik a redaktor, autor ilustrácií. Aktívny účastník verejného života hlavne v memorandovom a matičnom období. Obzvlášť významný bol jeho podiel na založení a rozvoji Matice slovenskej.

Narodil sa 3.6.1826 v Senici.

135. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 411-413.

10.5.1922 sa v Mošovciach narodil **Ján Ondruš**, akordeonista, hudobný pedagóg, zvukový technik. Ľudovú školu navštevoval v Kremnici, gymnázium v Stupave, hudobné vzdelanie nadobudol v Bratislave. Viedol Orchester Vysokoškolského zväzu študentstva, učiteľ na Hudobnej škole

v Bratislave, profesionálny hráč na klávesové nástroje v rozličných orchestroch a skupinách. Zvukový režisér v rozhlase v Košiciach. Ďalšie jeho pôsobiská boli Bratislava, Martin.

Zomrel 29.11.1973 v Bratislave.

90. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 337-338.

10.5.1917 v Taylore (USA) zomrel **Ján E. Stas**, krajanský pracovník v USA, novinár, redaktor. Ľudovú školu navštevoval v Zábiedove a v Žiline, kde začal študovať na gymnáziu. Po vstupe do františkánskej rehole pokračoval v štúdiách v Beckove, v Hlohovci a v Kremnici. Na žiadosť slovenského scrantonského biskupstva sa vysťahoval do USA. Farár v slovenských vysťahovaleckých kolóniách v Pensylvánii. Významný organizátor krajanskej cirkevnej tlače a spolkovej činnosti v USA. Zaoberal sa charitatívnou činnosťou.

Narodil sa 28.1.1872 v Zábiedove.

95. výročie úmrtia, v januári 140. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 339.

13.5.1957 sa v Kremnici narodil **Roman Vykysalý**, umelecký kováč, spoluzakladateľ Slovenských/Kremnických gagov (teraz Európsky Festival humoru a satiry Kremnické gagy), riaditeľ Múzea gýča v Kremnici.

Otec Arpád Vykysalý, matka Magdaléna Vykysalá, rod. Tänzerová, manželka Eva Vykysalá, rod. Ivančová, deti Tamara, Tomáš a Zuzana. Vyrastal v Prievidzi a tu v rokoch 1963-1972 získal základné vzdelanie. V rokoch 1972-1976 navštevoval Strednú umelecko-priemyselnú školu v Kremnici (teraz Súkromná škola úžitkového výtvarníctva), odbor umelecký kováč (vyučujúci Ivan Lipták). Do Kremnice sa prisťahoval s rodičmi v roku 1975.

Herecký líder Kremnického divadla v podzemí. Na amatérskych festivaloch získal niekoľko ocenení za herecký výkon. Od marca 1983 do marca 1989 vedúci *Klubu mládeže Labyrinth* v Kremnici. V súčasnosti počas Gagov, ako člen medzinárodnej Akadémie humoru za kategóriu Trafená hus, udeľuje ocenenie *Trafená hus* = cena za niečo, nad čím aj humoristom rozum zastane. Ako jedna z „hlavných postáv“ Kremnických gagov sa na nich podieľal a podieľa ako herec, mím, klaun, usporiadateľ, organizátor, porotca, hlavný dramaturg, dirigent „z povzdálí“, akademik Akadémie humoru, realizátor ceny *Zlatý gunár*, komisár výstavy gýča, režisér festivalu, hovorca festivalu, člen hlavného realizačného tímu, člen dramaturgického tímu a bol nazvaný, okrem mnohých iných prívlastkov, aj *absolútnym otcom Gagov*.

R. Vykysalý bol spolu so Stanislavom Radičom spoluautorom myšlienky na založenie *Uličky slávnych nosov* v Kremnici. Iniciátor založenia Múzea gýča (MG) v Kremnici. Predchodcom MG bola výstava *Gýč 82*. Táto vznikla z jeho podnetu ešte ako člena *Kremnického divadielka v podzemí* na 2. ročníku Festivalu humoru a satiry Slovenské gagy v septembri 1982. Výstava sa ešte zopakovala v nasledujúcom

3. ročníku.

Žije, tvorí, reštauruje a vymýšľa na svojej chalupe v Hronskej Dúbrave, v hornej časti obce.

55. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Roman VYKYSALÝ.

MADUDOVÁ, Alžbeta (2011): *Napísali o Gagoch 2 : výberová regionálna bibliografia.*

- 14.5.1972** sa v Žiari nad Hronom narodil **Norbert Holík**, učiteľ, paralympionik, atlét, päťbojár. Vyrastal v Kremnici. Reprezentant Slovenskej republiky v atletickom päťboji a zjazdovom lyžovaní. V súčasnosti žije a pracuje v Banskej Bystrici.

40. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Norbert HOLÍK.

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 39.

- 17.5.1857** sa v Banskej Štiavnici narodil **Karol Faller**, hutný inžinier, chemik. Gymnázium navštevoval v Košiciach, v rokoch 1875-1878 študoval hutníctvo na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Pôsobil v okolí Baia Mare (Rumunsko), v Budapešti (Maďarsko). V roku 1891 úradník v ústrednej hute v Banskej Štiavnici, 1892 vedúci huty v Tajove, od roku 1893 na skúšobnom úrade v Banskej Štiavnici. Od roku 1882 a 1896 prednášal na Baníckej a lesníckej akadémii, vedúci katedry hutníctva.

Zomrel 30.5.1913 v Budapešti, pochovaný je v Banskej Štiavnici.

155. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 51.

- 18.5.1942** sa v Hornej Štubni narodila **Emília Vášáryová**, herečka, pedagogička. Dcéra Jozefa Vášáryho, sestra Magdy Vášáryovej a manželka Milana Čorbu. Detstvo a mladosť prežila v Banskej Štiavnici. V roku 1963 absolvovala štúdium herectva na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. V r. 1963-64 členka činohry Novej scény a od r. 1964 členka činohry Slovenského národného divadla v Bratislave. V roku 1978 dostala titul zaslúžilá umelkyňa. Spolupracuje s rozhlasom, filmom aj televíziou. V súčasnosti pôsobí na Divadelnej fakulte Vysokej školy múzických umení ako pedagogička na katedre herectva. Spolupracuje s Nadáciou pre deti a podieľa sa na projekte Hodina deťom, za čo jej Nadácia pre deti Slovenska udelila špeciálnu cenu v r. 2008. Žije a pracuje v Bratislave.

Držiteľka mnohých ocenení:

Cena Janka Borodáča (1967); Zlatý krokodíl (1968); Za vynikajúcu prácu (1970); Zaslúžilá umelkyňa (1978); Cena Andreja Bagara (1978);

Cena ministra kultúry (1991); TELEMÚZA 92 (1992); TELEMÚZA 95 (1995); Cena Nadácie Alfréda Radoka za najlepší herecký výkon (1996); Krištáľové krídlo za rok 1998 v kategórii divadelné umenie (1999); Zlatá slučka – Najlepší ženský dabing (1999); DOSKY: Cena za najlepší herecký výkon (1999); Cena Jozefa Kronera (2000); víťazka novinárskej ankety Herečka storočia (2000); Cena Igric za pôvodnú audiovizuálnu tvorbu (2000); Cena Literárneho fondu (2000); Hercova misia (2001, Art Film Trenčianske Teplice); štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy (2002); DOSKY: Cena za najlepší herecký výkon (2002); Cena Karla Čapka za rok 2002 (2003); Štátne vyznamenanie Medaila za zásluhy (2003); DOSKY: Cena za najlepší herecký výkon (2004); Český lev 2004: Najlepší ženský herecký výkon v hlavnej roli vo filme Horem Pádem (2004); Filmový festival v Šanghaji 2008: Jin Jue Award za najlepšiu herečku vo filme Václav (2008); Kvet Tália (2011).

Najvýznamnejšie postavy v činohre SND (výber):

Sen noci svätéhojanskej (1965, Helena); Salemské bosorky (1966, Mary Warrenová); Cyrano z Bergeracu (1967, Roxana); Herodes a Herodias (1970, Salome); Vassa Železnovová (1967, 1970, Natália); Dobrodružstvo pri obžinkoch (1971, Grófka Elisa Hrabovská); Sofoklova Antígona (1971, Antígona); Vojna a mier (1974, Nataša); Poslední (1976, Ľubov); Mesiac na dedine (1979, Natália); Ifigénia v Tauride (1982, Ifigénia); Pani z mora (1983, Ellida Wanglová); Tri sestry (1984, Máša); Páni Glembayovci (1986, Barónka Castelliová-Glembayová); Zo života dáždoviek (1988, Johanna Lujza Heotergová); Krehká rovnováha (1997, Agnes).

Najvýznamnejšie postavy v iných slovenských divadlách (výber):

Opera SND: Majstrovská lekcia Marie Callas (2002, Maria Callas); Štúdio L+S: 3 verzie života (2003, Soňa).

Najvýznamnejšie postavy v zahraničných divadlách (výber):

Divadlo na Zábradlí: Ritter Dene Voss (1996, Ritter); Činoherní klub Praha: Návrat do púšte (2000, Matylda).

Aktuálne inscenácie:

Tančiareň; S vylúčením verejnosti (Estelle); Stoličky (Starenka); Dom nad oceánom (Gertruda); Hypermarket (Anna); Posledná cigara (Anelli).

Dôležité filmové roly (výber):

Polnočná omša (1962, Katka); Až príjde kocour (1963, Diana); Bláznova kronika (1964, Lenka); Námestie sv. Alžbety (1965, Eva); Medená veža (1970, Saška); Kto odchádza v daždi (1974, Zuza); Červený cigán (1992, Silvia); Modré z neba (1997, Marta); Pelíšky (1998, Matka).

Dôležité televízne roly (televízne filmy a inscenácie, výber):

Peter a Lucia (1969, Lucia); Balada o siedmych obesených (1969, Mussa); Červené víno (1972, Eva); Buddenbrokovi (1974, Tony); 4 ženy (1984); La Muciaca Ona (1991); Ježišova matka (1992, Mária); Dnes večer hrám ja (1994); Europa moja láska (1993, Matylda); Staroružová dráma (1989, Mária).

70. výročie narodenia

Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2 (1990), s. 524-525.

REMIASOVÁ, M. Emíla Vášáryová. *Osobnosti.sk* [on-line]. [cit. 2012-04-04]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=58777>

19.5.1962 sa v Kremnici narodil **Igor Hovorič**, reštaurátor. Navštevoval Strednú umelecko-priemyselnú školu v Kremnici (teraz Súkromná škola úžitkového výtvarníctva), kde pôsobil aj ako vyučujúci. Absolvent Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave, odbor reštaurovanie, Mgr. art. Žije v Dolnej Vsi.

Zoznam reštaurovaných diel (k 24.4.2008):

I. etapa gotickej krížovej chodby kostola a kláštora sv. Benedikta opáta v Hronskom Beňadiku (kolektív); Zbierkové predmety NBS - Múzea mincí a medailí v Kremnici; Súsošie sv. Trojice, Mestský úrad Kremnica (kolektív); Súsošie Kalvárie, Obecný úrad Hliník nad Hronom; Oltár sv. Jána Nepomuckého, Farský úrad Lutilla; Hlavný oltár Všetkých svätých, Fraský úrad Bytča (kolektív); Pamätník návštevy Františka Lotrinského v Kremnici, Mestský úrad Kremnica; Stĺp Panny Márie Immaculáty, Obecný úrad Tužiná (kolektív); Sv. Ján Nepomúcky, Obecný úrad Jedľové Kostolany; Sv. Ján Nepomúcky, Obecný úrad Prašice; Sv. Ján Nepomúcky, Farský úrad Predmier; Sv. Ján Nepomúcky, Farský úrad Nová Baňa; Súsošie sv. Trojice, Obecný úrad Horná Ves; Vstupné portály farského kostola narodenia P. Márie, Farský úrad Nová Baňa; Mariánsky stĺp so sochou Madony, Farský úrad Nováky; Kaplnka Panny Márie, Mestský úrad Kremnica; Barokový erb zo zbierok NBS - Múzea mincí a medailí v Kremnici; Náhrobný kameň Sebestyényi László, Mestský úrad Galanta; Súsošie sv. Jozefa, Mestský úrad Trnava (kolektív); I. etapa, Kaštieľ Partizánske – miestna časť Šimonovany, Mestský úrad; Oltár Panny Márie z Úpravne Rudných baní, NBS - Múzeum mincí a medailí v Kremnici.

50. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Igor HOVORIČ.

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 27.

20.5.1907 v Českom Těšíně (Česko) zomrel **František Šujanský**, jazykovedec, etnograf, národný a ľudovýchovný pracovník, mecén, kňaz. Ľudovú školu navštevoval v Rajci, gymnázium v Banskej Bystrici, vo Vacove

a v Nitre, teológiu v Pešti. Rímskokatolícky kaplán v Horných Hámroch, v Oslanoch, administrátor fary v Hornej Vsi, dočasný administrátor v Podkoniciach, kaplán v Kláštore pod Znievom, administrátor v Martine, od roku 1861 kaplán v Kremnici, v rokoch 1864-1880 farár v Banskej Bystrici-Radvani, súčasne od roku 1868 aj náhradný vicediakon a od roku 1869 aj školský dozorca banskobystriického dištriktu. Hlavnou oblasťou jeho vedeckého záujmu bola jazykoveda. Prispieval aj do Zvolenských novín, podporil založenie Pohronskej účastinárskej kníhtlačiarne vo Zvolene, dal obnoviť kostol v Radvani. Organizátor vlastivedných výletov a vychádzok katolíckych a evanjelických národovcov banskobystriického okolia do Kremnických hôr, na Veľestúr, do Laskomera a p. Spoluzakladateľ a predseda Zvolenskej ľudovej banky.

Narodil sa 1.4.1832 v Rajci.

105. výročie úmrtia, v apríli 180. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 541-542.

20.5.1947 v Martine zomrela **Ľudmila Zgúthová**, funkcionárka Živeny, učiteľka. Základnú školu navštevovala v Águ (Maďarsko) a v Banskej Štiavnici, do roku 1903 meštianku v Kremnici, potom súkromne absolvovala učiteľský ústav. Učiteľka v Rakši a v Martine. Venovala sa aj spolkovej práci, najmä v Živene.

Narodila sa 13.10.1887 v Águ.

65. výročie úmrtia, v októbri 125. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 441-442.

21.5.1982 v Martine zomrel **Ján Čierny**, publicista, osvetový pracovník, evanjelický farár. Ľudovú školu navštevoval v Malom Čepčine, meštiansku školu a reálne gymnázium v Martine, v štúdiu pokračoval na Slovenskej bohosloveckej fakulte v Bratislave. Ako evanjelický farár pôsobil v Slovenskom Pravne, v Lazoch pod Makytou, v rokoch 1946-1958 v Kremnici, 1958-1970 v Baďane, v roku 1970 odišiel do dôchodku, žil v Bodorovej.

Narodil sa 26.5.1904 v Tarentum Allegheny (USA).

30. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 426.

21.5.1912 sa v Banskej Belej narodil **Štefan Dúbravský**, drevársky inžinier. Študoval na stolárskej majstrovskej škole v Prešove a na Drevárskej fakulte Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene. Učiteľ, neskôr riaditeľ Vyššej priemyselnej školy drevárskej v Prešove, od roku 1952 prednášal na Vysokej škole lesníckej a drevárskej vo Zvolene.

Zomrel 28.9.1970 vo Zvolene.

100. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 515.

- 22.5.1812** v Trnave zomrel **Ján Adámi**, filozof, štatistik, pedagóg a publicista. Zaoberal sa dejinami výchovy.
Narodil sa 16.6.1738 v Banskej Štiavnici.
200. výročie úmrtia
- 22.5.1962** v Novákoch zomrel **Ernest Otto**, organizátor protifašistického odboja, učiteľ. Študoval na ľudovej škole v Novákoch, na gymnáziu v Prievidzi, na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe a na Univerzite Komenského v Bratislave. Profesor na gymnáziách v Trstenej a v Ružomberku, v rokoch 1940-1941 a 1942-1943 v Kremnici, neskôr pracovník Povereníctva školstva a národnej osvety v Bratislave.
Narodil sa 15.9.1917 v Slaskej.
50. výročie úmrtia, v septembri 95. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 360-361.
- 26.5.1882** sa v Blažovciach narodil **Ján Lichner**, náboženský spisovateľ, redaktor. Ľudovú školu navštevoval v Jazernici, v rokoch 1894-1895 študoval na reálke v Kremnici, 1895-1902 na gymnáziu v Banskej Štiavnici (bol vylúčený za panslavizmus), maturoval v Szarvasi, ďalej študoval teológiu v Bratislave a univerzitu v Rostocku. Evanjelický kaplán v Starej Turej, farár v Brezovej pod Bradlom, nitriansky konsenior, od roku 1951 žil v Bratislave.
Zomrel 24.9.1964 v Bratislave.
130. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 404.
- 28.5.1987** v Bratislave zomrel **Mikuláš Kucsera**, bankový úradník, atlét. Študoval na reálnom gymnáziu v Kremnici. Úradník v Bratislavskej všeobecnej banke, neskôr v jej filiálke v Trnave, riaditeľ kúpeľov Grössling v Bratislave.
Narodil sa 10.6.1902 v Budapešti (Maďarsko).
25. výročie úmrtia, v júni 110. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 295.
- 29.5.1947** sa v Malachove narodila **Jaroslava Páričková** (dievčenské meno Jaroslava Kratochvílová), učiteľka, lyžiarka, trénerka. Žije v Kremnici, kde pôsobí ako učiteľka na Základnej škole na Angyalovej ulici. Na tejto škole určitý čas zastávala aj post riaditeľky. Bola členkou reprezentačného družstva mladých, kde reprezentovala Československo v medzinárodných súťažiach. Patrila do prvotného družstva Kremnice, ktoré v bežeckom lyžovaní v roku 1964, v bývalom Československu, obsadilo I. miesto. Bola dlhoročná trénerka mladých lyžiarov nášho mesta, reprezentantov Československa a Slovenska – súrodencov Korschovcov, Páričkovcov a Majliša. Má významný podiel na vytvorení a prevádzkovaní ľadovej plochy pri Základnej škole.

65. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytla Jaroslava PÁRIČKOVÁ.

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 40.

JÚN 2012

- 2.6.1807** sa vo Zvolene narodil **Jozef Kozáček**, kultúrny pracovník, cirkevný hodnostár. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, v Kremnici a v Leviciach, filozofiu v Trnave, teológiu v Banskej Bystrici, na Pázmáneu, na Augustineu vo Viedni. Jeho pôsobiská – Turčiansky Ďur, Banská Bystrica, Dobrá Niva, Krupina, Zvolen, škôldozorca banskobystrického a bratislavského dištriktu, kanonik v Oradei. Príslušník druhej generácie bernolákovcov.
- Zomrel 26.3.1877 v Oradei (Rumunsko).
205. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 218-219.
- 6.6.1832** sa v Žarnovici narodil **Emil Kovarc**, hudobný skladateľ, dirigent a učiteľ. Študoval v Budapešti a Viedni. Profesor hudby v Užhorode, od roku 1865 pôsobil ako profesor učiteľského ústavu a dirigent spevokolu v Lučenci.
- Zomrel 3.6.1889 v Lučenci.
180. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 215.
- 6.6.1977** v Bratislave zomrel **Ondrej Ochrňal**, včelár. Železničný úradník v Bartošovej Lehôtke, neskôr na Myjave, vo Zvolene, v Novom Meste nad Váhom a v Bratislave. Včeláríť začal v Bartošovej Lehôtke. Od roku 1925 člen včelárskej organizácie v Kremnici, neskôr predseda včelárskej organizácie vo Zvolene, predseda včelárskej župy Zvolenskej, tajomník a predseda mestskej včelárskej organizácie v Bratislave, predseda Okresného včelárskeho výboru v Bratislave.
- Narodil sa 3.6.1899 v Rimavskom Brezove.
35. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 322.
- 10.6.1902** sa v Budapešti (Maďarsko) narodil **Mikuláš Kucsera**, bankový úradník, atlét. Študoval na reálnom gymnáziu v Kremnici. Úradník v Bratislavskej všeobecnej banke, neskôr v jej filiálke v Trnave, riaditeľ kúpeľov Grössling v Bratislave.
- Zomrel 28.5.1987 v Bratislave.
110. výročie narodenia, v máji 25. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 295.
- 12.6.1912** v Trnavej Hore-Jalnej zomrel **Ferdinand Gregorovič**, náboženský spisovateľ. Teológiu študoval v Banskej Bystrici. Kaplán v Kláštore pod Znievom, farár v Jalnej. Autor náboženských prác a článkov.
- Narodil sa 15.7.1845 v Rzegocinaci (Poľsko).
100. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 222.

- 14.6.1917** v Kremnici zomrel **Róbert Ján Greisiger**, chemik. Študoval v Košiciach, techniku v Budapešti, hutníctvo v rokoch 1879-1882 na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, 1880-1883 asistent katedry chémie na tejto akadémii. Od roku 1883 pokladničný úradník mincovného úradu v Kremnici, 1889 dozorca, 1893 hlavný inžinier a peňažný odhadca, 1907 zástupca riaditeľa mincovne. Zaslúžil sa o rozvoj mincovne, tu sa zaoberal aj vývojom razenia uhorských mincí, falzifikátmi a štatistikou zámeny drahých kovov.

Narodil sa 30.7.1855 v Poprade-Veľkej.

95. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 225.

- 14.6.1822** sa v Oradei (Rumunsko) narodil **Anton Péch**, bankský odborník, historik. Študoval v Oradei a Timișoare, v rokoch 1838-1842 na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Praktikant pri úprave rúd, neskôr vedúci bankských závodov Gedeon a Kristína, vedúci štôlne Hofer v banskoštiavnickom revíri. Ďalšie jeho pôsobiská - Jáchymov, Slavkov, krátke pôsobenie v Kremnici, ministerstvo financií v Pešti, Hrob, Ostrava, Szolnok, Žaclér, Bochum, zamestnanec súkromných uhoľných baní v Uhorsku, tajomník a radca bankského oddelenia na ministerstve financií v Budapešti, v rokoch 1873-1889 bankský riaditeľ v Banskej Štiavnici. Pričinil sa o pozdvihnutie stredoslovenského, najmä banskoštiavnického baníctva a hutníctva.

Zomrel 18.9.1895 v Banskej Štiavnici.

190. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 427-428.

- 15.6.1982** v Bratislave zomrel **Július Pázman**, ekonóm. V rokoch 1913-1917 navštevoval ľudovú školu v Hodruši, 1917-1925 reálne gymnázium v Banskej Štiavnici, neskôr študoval na Vysokej škole obchodnej v Prahe a na Institute Financier v Paríži. Ing., vysokoškolský profesor. Úradník Národnej banky československej v Prahe, v Tepliciach, riaditeľ devízového odboru Slovenskej národnej banky, prednášal na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. Zameriaval sa najmä na otázky devízového hospodárstva a ekonomiky priemyslu. V roku 1945 sa zaslúžil o prípravu československej menovej reformy. Autor vysokoškolských skrípt, štúdií a článkov v odbornej tlači. Organizátor slovenského šachu.

Narodil sa 7.9.1907 v Hodruši-Hámroch.

30. výročie úmrtia, v septembri 105. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 421-422.

- 18.6.1837** sa v Turde (Rumunsko) narodil **Ľudovít Fekete**, lesnícky pestovateľ, botanik, profesor lesníctva. Študoval na gymnáziách v Turde a Cluji,

v rokoch 1856-1859 na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Praktikant Banského a lesného riaditeľstva v Cluji, od roku 1867 prednášal lesnícku zoológiu, etnomológiu, pôdoznalectvo a ochranu lesov na banskoštiavnickej akadémii. Od roku 1873 vedúci katedry botaniky a pestovania lesov, prednášal aj lesnícke zákonodarstvo, od 1891 vedúci katedry zariadenia lesov, prednášal oceňovanie lesov, taxáciu, lesnícku štatistiku a dejiny lesníckeho písomníctva. Od roku 1906 na dôchodku, pracoval vo vedeckom výskume. Do botanickej záhrady v Banskej Štiavnici introdukoval cudzokrajné dreviny.

Zomrel 29.6.1916 v Banskej Štiavnici.

175. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 68.

- 19.6.1777** sa v Turčianskej Štiavničke narodil **Ján Kostra**, ovocinár, ľudovýchovní pracovník. Študoval v Prešove, v Bratislave, vo Wittenbergu, v roku 1804 ordinovaný za kňaza. V rokoch 1804-1806 evanjelický farár v Kremnici, 1806-1807 v Banskej Štiavnici, 1807-1813 v Baďane, od 1813 v Ladzanoch, dekan a zapisovateľ hontianskeho seniorátu.

Zomrel 2.9.1831 v Ladzanoch.

235. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 196.

- 20.6.1972** v Bratislave zomrel **Mikuláš Bakoš**, literárny vedec, estetik. Základné školy navštevoval v Kremnici a v Trnave, gymnázium v Trnave, vysoké školy v Prahe (Vysoká škola obchodná, Karlova univerzita) a v Bratislave (Univerzita Komenského). Suplujúci profesor gymnázia, vedecký knihovník Univerzitnej knižnice v Bratislave, pracovník Literárnovedného ústavu Slovenskej akadémie vied a umení, prednášajúci na Univerzite Komenského, vedecký pracovník Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied, riaditeľ Ústavu svetovej literatúry a jazykov Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

Narodil sa 9.2.1914 v Odese (Ukrajina).

40. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 111-112.

- 27.6.1827** vo Varro Ville (Nový Južný Wales, Austrália) zomrel **Róbert Townson**, lekár, prírodovedec. Študoval za obchodníka v Manchestri, chémiu a pravdepodobne aj mineralógiu v Paríži, medicínu a mineralógiu v Edinburghu, prírodné vedy v Göttingene, doktor práv na univerzite v Edinburghu. Odišiel do Austrálie, kde sa venoval rozvoju svojho hospodárstva vo Varro Ville. V roku 1793 uskutočnil cestu po Uhorsku s viacmesačným pobytom na Slovensku. Tu navštívil Košice, Rožňavu, Smolník, Spišskú Novú Ves, Levoču, Kežmarok, Španiu Dolinu, Banskú Štiavnicu, Kremnicu, Novú Baňu, Hronský Beňadik, Nítru, Trnavu, Bratislavu a Vysoké Tatry. Veľkú pozornosť venoval mineralógii

a geológii najmä v stredoslovenskej banskej oblasti. Navštívil banskoštiavnickú banícku akadémiu. Svoje poznatky z cesty zhrnul vo vyše päťstostranovom cestopise *Travels in Hungary...*, v ktorom dve tretiny z celkového rozsahu sú venované Slovensku.

Narodil sa v roku 1762 v Londýne (Veľká Británia).

250. výročie narodenia, 185. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 113.

29.6.1742 vo Viedni (Rakúsko) zomrel **Jozef Emanuel Fischer von Erlach**, architekt, staviteľ banských strojov. Po štúdiách vo Viedni podnikol študijné cesty do Talianska, Nemecka, Francúzska a Anglicka. Práve v Anglicku sa zoznámil s Newcomenovým tzv. ohňovým strojom – t. j. atmosferickým parným strojom na čerpanie banských vôd. Pre stavbu ohňových strojov v rakúskej monarchii tam získal Izáka Pottera. Spolu s ním v Novej Bani postavili jeden (prvý na európskom kontinente) a v Štiavnických Baniach päť ohňových strojov. Dielo v podobe kónického bubna na navíjanie ťažného lana pri konských gáploch a v podobe návrhov menších ohňových strojov na poháňanie stúp zanechal aj v Banskej Štiavnici. Vo Viedni účinkoval aj ako architekt. Radca dvorskej komory vo Viedni.

Narodil sa v septembri 1693 vo Viedni.

270. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 94.

JÚL 2012

- 1.7.1732** sa v Liptovskom Mikuláši narodil **Daniel Kornides**, historik, vysokoškolský učiteľ. Študoval na gymnáziu v Kremnici, v Lučenci, v Bratislave (učil ho aj Matej Bel) a na univerzite v Erlangene, PhD. Pôsobil ako vychovávateľ detí baróna Štefana Vešeléniho, učiteľ nemčiny na reformovanom kolégiu v Cluji, tajomník a knihovník grófa Jozefa Telekiho, profesor diplomatiky a heraldiky na univerzite v Pešti, kustód univerzitnej knižnice. Okrem iného autor genealógie uhorských kráľov.
- Zomrel 4.10.1787 v Budapešti-Pešti.
280. výročie narodenia, v októbri 225. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 183.
- 2.7.1872** sa v Budapešti narodil **Matúš Jankola**, krajanský pracovník. Študoval na gymnáziách a rehoľných školách v Bardejove, v Beckove, v Kremnici, teológiu v seminári v Allegheny, v roku 1895 vysvätený za kňaza. Kaplán v slovenských osadách v Pittstone, vo Wilkes Barre v Pensylvánii, neskôr farár v Bridgeporte v Connecticute. Medzi slovenskými vysťahovalcami v USA pôsobil na cirkevno-náboženskom a národno-kultúrnom poli, popredný predstaviteľ krajanského hnutia.
- Zomrel 5.5.1916 v Bridgeporte v Connecticute (USA).
140. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník II (1987), s. 526.
- 2.7.1677** sa v Lučenci narodil **Pavol Rádai**, kurucký diplomat, publicista. Študoval na evanjelickej reformnej škole v Lučenci, na evanjelických školách v Hrachove, v Banskej Štiavnici a v Kremnici. Praktikant u hontianskeho a novohradského notára Pavla Kajaliho, neskôr u chorvátskeho bána Šimona Forgáča, notár Novohradskej stolice, v rokoch 1704-1711 tajomník, vedúci kancelárie, sedmohradský kancelár a diplomat v službách Františka II. Rákociho, po roku 1711 hospodáril na rodovom majetku v Péceli.
- Zomrel 20.5.1733 v Péceli (Maďarsko).
335. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník V (1992), s. 15.
- 4.7.1872** v Budapešti zomrel **Jozef Mát'áš**, buržoázny verejný činiteľ. Po štúdiách notár a začas starosta Kremnice. Prívrženec reformného hnutia uhorskej strednej šľachty a maďarskej buržoáznej revolúcie 1848-1849. Po porážke revolúcie v roku 1852 bol vojenským súdom v Pešti odsúdený na smrť a in effigie (obrazne, symbolicky) popravený, neskôr omilostený a vrátil sa do Kremnice. V rokoch 1848-1849, 1861 a 1865 poslanec uhorského snemu.
- Narodil sa v Dolnej Súči, dátum narodenia zdroj neuvádza.
140. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 102.

8.7.1817 sa v Dolnom Kubíne narodil **Andrej Ľudovít Radlinský**, organizátor slovenského národno-kultúrneho a literárneho života, jazykovedec, redaktor, vydavateľ, náboženský spisovateľ. Základné vzdelanie získal od učiteľa A. Žaškovského na ľudovej škole v Dolnom Kubíne, v štúdiu pokračoval na gymnáziu v Ružomberku, v rokoch 1830-1831 na gymnáziu v Kremnici, potom v Budíne, v prípravnom seminári v Bratislave, filozofiu v Oláhovom seminári v Trnave, katolícku teológiu vo Viedni, popri nej sa venoval aj štúdiu jazykovedy a spoločenskovedným a exaktným predmetom, v roku 1841 PhDr. na univerzite v Pešti, v roku 1841 vysvätený za kňaza. Jeho pôsobiská – kaplán v Budíne, v Podsitnianskej, v Zlatých Moravciach, v rokoch 1843-1849 v Banskej Štiavnici, v rokoch 1849-1861 po Martinovi Hamuljakovi redaktor českej osnovy Zemského zákonníka v Budíne, od roku 1861 farár v Kútoch.

Zásluhy:

Jedna z najvýraznejších osobností slovenského národného a kultúrneho života 19. storočia. Všestranne zameraný, aktívne sa podieľal na slovenskom národnom politickom hnutí, zástanca spolupráce oboch konfesií, propagátor česko-slov. vzájomnosti, slavianofil, ako jazykovedec výrazne ovplyvnil vývoj a kodifikáciu spisovnej slovenčiny. Bol vedúcou postavou pri založení Matice slovenskej v Martine a Spolku sv. Vojtecha. Napísal a vydal vyše 40 kníh. Už ako štiavnický kaplán začal vydávať zbierky kázni *Poklady kazateľského rečníctva*. V Banskej Štiavnici spoluzakladateľ ženského spolku, nedeľnej školy, sporiteľne, spolku miernosti, slovenského ochotníckeho divadla a Slovenskej besedy.

Zomrel 26.4.1879 v Kútoch.

195. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 16-18.

10.7.1987 v Bratislave zomrela **Štefánia Pártošová**, poetka, spisovateľka pre deti. Študovala v Čadci, v Opave, na gymnáziu v Žiline, v roku 1938 maturovala externe. V štúdiách pokračovala na Medzinárodnom agrárnom inštitúte v Moskve, externe na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, PhMr. Jej pôsobenie – pracovala v redakcii *Ľudového denníka* a *Slovenských zvestí*, oblastná tajomníčka spolku Solidarita v Žiline, pôsobila v lekárňach a laboratóriách v Žiline a v Bratislave. Aktívna účastníčka Slovenského národného povstania, po jeho ústupe bola až do marca 1945 väznená. V rokoch 1945-1950 vedúca lekárnického oddelenia a neskôr zástupkyňa vedúceho odboru na Povereníctve zdravotníctva. Zo zdravotných dôvodov prerušila zamestnanie a žila postupne v Lučivnej, na Prednej Hore-Muráni, na Sliachi, v rokoch 1956-1973 v Žiari nad Hronom, v roku 1973 sa natrvalo presťahovala do Bratislavy. Do Žiaru nad Hronom prišla za svojim manželom. Tu pôsobila v oblasti kultúry. Častým jej pôsobiskom bol

Závodný klub, úspešne viedla krúžok poézie. Aktívna v mierovom a ženskom hnutí.

Dielo:

Autorka básní, veršov pre deti. Prekladateľka z maďarčiny, nemčiny a češtiny. Vo svojich dielach sa venovala témam Slovenského národného povstania, protifašistického odboja, ale tiež využívala motívy lásky, nádeje, priamočiarosti, úcty k človeku, viery v národ, písala tiež prírodnú lyriku a jej diela majú často ráz mravného apelu.

Poézia pre dospelých:

Starým priateľstvom (1956); *Vlny a brehy* (1958); *Tepané časom* (1961); *Krídlo padajúcim* (1964); *Hlas a ozvena* (1976); *Spomienka na veľké chvíle* (1977, s E. Lazinovskou); *Deväťdesiat deväť sonetov* (1985).

Poézia pre deti a mládež:

Rozsypané korálky (1967); *Svätojánske mušky* (1968); *Svet stvorený pre sny* (1978).

Výbery z poézie:

Dych kremeňa (1973); *Váha nehy* (1978); *Po stopách spomienok* (1983).

Preklady:

Lysohorsky, O.: *Brázdou k vesmíru* (1960, s Ľubomírom Feldekom).

Narodila sa 28.10.1913 v Trenčíne.

25. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 399-400.

KAFKA, Richard, 2011. *Legendárne manažérky zo žiarskeho okolia poetka Štefánia Pártošová (1913-1987)* [online]. [cit. 2013-09-23].

Dostupné z:

<http://legmanzozok.blogspot.sk/2011/07/poetka-stefania-partosova-1913-1987.html>

16.7.1797

v Nécpaloch zomrel **Adam Lačný**, lexikograf. Navštevoval školy v Hornom Jasene, v Kremnici, v Debrecene, v Bratislave a vo Wittenbergu. Rektor školy v Nécpaloch, po vysvätení artikulárny kazateľ v Nécpaloch, neskôr turčiansky senior. Autor katalógu kníh, dizertácií, spracoval etymologický maďarsko-slovenský slovník pre potreby necpalskej školy.

Narodil sa 27.1.1727 vo Folkušovej.

215. výročie úmrtia, v januári 285. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 335.

19.7.1882 sa v Kremnici narodil **Aurel Lehotský**, banský inžinier a hospodársky pracovník. Vnuk Pavla Križku, syn Ľudmily Lehotskej-Križkovej. V rokoch 1888-1892 navštevoval ľudovú školu, 1892-1900 reálku v Kremnici, 1901-1904 Banícku a lesnícku akadémiu, 1904-1907 Vysokú školu banícku a lesnícku v Banskej Štiavnici, Ing. Praktikant v Solotvine, Cosciu a v Kremnici, inžinier v Hodruši, v Banskej Štiavnici, v Borovičiach, v Delbošate a v Prigove, hlavný inžinier v zlatých baniach v Baiuti (Rumunsko), komisár pre štátne bane a hutý Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska v Bratislave, 1920-1932 riaditeľ Štátneho banského riaditeľstva v Kremnici, 1932-1938 Štátneho banského riaditeľstva v Banskej Štiavnici, 1938-1943 v Kremnici, neskôr úradník Ministerstva dopravy a verejných prác v Bratislave, od 1944 na dôchodku. V roku 1903 člen Uhorského baníckeho a hutníckeho spolku, od 1906 Muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1945-48 jej podpredseda, 1920 člen Masarykovej akadémie práce, 1923 predseda baníckej sekcie technického terminologického odboru Matice slovenskej, funkcionár Slovenskej ligy.

Dielo a zásluhy:

V novembri 1918 sa zúčastnil na založení miestneho výboru Slovenskej národnej rady v Kremnici, potom na prevzatí banských závodov v Banskej Štiavnici a v Kremnici do rúk československého štátu, neskôr aj na pokuse o zachovanie Vysokej školy baníckej a lesníckej v Banskej Štiavnici.

Ako prvý Slovák vo funkcii riaditeľa baní v Kremnici ich modernizoval, 1924 vybudoval v Kremnici podzemnú hydroelektrárň, prvú svojho druhu v strednej Európe. Vypracoval podrobný projekt rekonštrukcie baní, viedol výstavbu novej flotačnej úpravne, dosiahol pokles deficitu baní v Banskej Štiavnici. V roku 1938 sa pričínil o postavenie pomníka Andrejovi Kmeťovi v Banskej Štiavnici.

Účastník ilegálneho protifašistického odboja, 1943 väznený Ústredňou štátnou bezpečnosťou v Ilave, 1944 vedúci štátnych banských a hutných závodov pri Povereníctve verejných prác v Banskej Bystrici, v decembri 1944 väznený gestapom v Martine. Po oslobodení sa venoval expertíznej činnosti v stredoslovenských baniach.

Historik kremnického baníctva, autor štúdií a článkov v odborných časopisoch, 1899-1900 v Slovenských pohľadoch.

Autor diela *Kremnické štátne bane* uverejnenom v *Sborníku Spojeného banského revíru pre Slovensko a Podkarpatskú Rus* v roku 1938.

Zomrel 19.1.1953 v Kremnici.

130. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 377-378.

20.7.1927 v Novej Bani zomrel **Alexander Pric**, zberateľ ľudových piesní. Učiteľ spevu a hudby na slovenskom gymnáziu v Kláštore pod Znievom, neskôr učiteľ a organista v Turzovke. Zbieral ľudové piesne

na Kysuciach, ktoré uverejnil v *Slovenských spevoch 2* (1890).

Narodil sa 26.10.1847 v Novej Bani.

85. výročie úmrtia, v októbri 165. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 539.

20.7.1952 sa v Novej Bani narodil **Drahomír Zobek**, medailér. V rokoch 1967-1971 študoval na Strednej umelecko-priemyselnej škole v Kremnici (teraz Súkromná škola úžitkového výtvarníctva). Po ukončení štúdia nastúpil 29.7.1971 do ateliéru kremnickej mincovne, kde v rokoch 1992-1997 pôsobil na poste vedúceho ateliéru. V roku 1997 sa osamostatnil a spolupracuje so súkromnými firmami vydávajúcimi medaily a plakety pre zberateľov. Autor mincí, medailí, vyznamenaní, odznakov. Na svojom konte má niekoľko ocenených návrhov na pamätne mince a medaily, víťazné návrhy a realizáciu slovenských obehových mincí - 10 halierov, 20 h, 50 h, 1 Slovenská koruna, 2 Sk, 5 Sk a 10 Sk. Vrch Kriváň, jeden zo symbolov Slovenska, je motívom národných strán 1, 2 a 5-eurocentových mincí. Ich autorom je tiež D. Zobek. Do kremnickej Uličky slávnych nosov prispel reliéfom nosa Viktora Kubala st. a kreslenej postavičky zbojníka Jurka. Účastník kolektívnych výstav (Lisabon, Florencia, Helsinky, Budapešť, Praha, Košice, Bratislava), medailérskych sympózií (Uherské Hradišče, Kremnica). Žije a tvorí v Kremnici.

Výber z tvorby:

Pamätne mince:

- 50 Kčs Mestská pamiatková rezervácia Levoča (1986) – pamätná strieborná minca
- 100 Kčs Banská akadémia Banská Štiavnica (1987) – pamätná strieborná minca k 225. výročiu založenia akadémie

Obehové mince:

- 10 Kčs M. R. Štefánik (1991 a 1993) – federálna obehová minca

Štátne rády a vyznamenania:

- Rád Ľudovíta Štúra (1993)
- Kríž Milana Rastislava Štefánika (1993)
- Pribinov kríž (1993)

Odznaky:

- jednostranný služobný odznak Kriminálna polícia

60. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Drahomír ZOBEK.

SCHWARZOVÁ, Iveta (1995). *Kremnickí výtvarníci : výberová regionálna bibliografia*, s. 35.

HAIMANN, Petr (2006). *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků...*, s. 550-551.

22.7.1907 v Banskej Štiavnici zomrel **Anton Kerpely**, hutný inžinier, vynálezca, vysokoškolský učiteľ. V rokoch 1858-1862 študoval hutníctvo v Banskej Štiavnici na Baníckej a lesníckej akadémii. Absolvoval študijné cesty po Európe, navštívil Anglicko a Nemecko. Mimoriadny profesor, riadny profesor, člen korešpondent Uhorskej akadémie vied. Pôsobil v Dognecei (Rumunsko), vo Viedni, v Anine, v Oraviči, v Rusca Montane (Rumunsko), v Hronci, v rokoch 1868-1881 prednášal metalurgiu na banskoštiavnickej akadémii, od 1872 vedúci katedry železiarstva, neskôr generálny riaditeľ uhorských štátnych železiarskych podnikov v Budapešti, od 1895 na dôchodku.

Zásluhy:

Patril k najerudovanejším vedeckým osobnostiam Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici, zaslúžil sa o jej pozdvihnutie na európsku úroveň. V roku 1872 založil samostatnú katedru železiarstva, ktorá bola vybavená na svoju dobu najmodernejším vybavením.

Narodil sa 5.2.1837 v Arade alebo Curtici (Rumunsko).

105. výročie úmrtia, vo februári 175. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 73-74.

23.7.1907 v Karlových Varoch zomrel **Karol Krutkovský**, hutný inžinier. V rokoch 1875-1878 študoval hutníctvo farebných kovov na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, v roku 1880 vykonal štátnu skúšku z hutníctva farebných kovov. V rokoch 1878-1880 praktikant v Banskej Štiavnici, v Kremnici a v Tajove, v roku 1880 úradník mincovne v Kremnici. Ďalšie jeho pôsobiská boli Tajov, Smolník, v rokoch 1882-1889 vedúci hutného úradu v Banskej Štiavnici, neskôr hlavný inžinier Vrchného banského úradu v Zlatne (Rumunsko), v rokoch 1897-1907 vedúci centrálnej huty v Banskej Štiavnici. Okrem iného, sa podieľal na elektrifikácii banskoštiavnickej centrálnej huty. Spolu s doktorom Imrichom Tóthom realizoval opatrenia proti olovienke robotníkov huty.

Narodil sa 4.1.1853 v Lemešanoch.

105. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník III (1989), s. 280.

31.7.1862 sa v Borčanoch narodil **Koloman Adda**, geológ. Základnú školu navštevoval v Nitre a v Bratislave, gymnázium v Trnave, v Bratislave a v Kremnici, kde v roku 1882 maturoval, v rokoch 1882-1886 študoval na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. V roku 1886 pôsobil ako banský praktikant v Banskej Štiavnici a v Kremnici. Ďalšie jeho pôsobiská – Baia Mare, Budapešť, Cavnic, Baia Sprie, v rokoch 1892-1893 asistent a suplujúci profesor na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, neskôr pracovník Uhorského geologického ústavu v Budapešti.

Zomrel 26.6.1901 v Bratislave.

150. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 33.

AUGUST 2012

7.8.1927 sa v Novej Bani narodila **Ružena Grígelová**, lekárka - mikrobiologička. Študovala na gymnáziu v Zlatých Moravciach, neskôr na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pracovníčka Štátneho zdravotného ústavu, vedúca Ústavu klinickej mikrobiologickej diagnostiky Detskej fakultnej nemocnice, pracovníčka Ústavu tuberkulózy, vedúca odboru Výskumného ústavu epidemiológie a mikrobiológie v Bratislave. Spoluautorka knižnej práce o bakteriologickom vyšetřovaní tuberkulózy, autorka a spoluautorka vyše 50 štúdií a článkov.

Zomrela 24.12.1977 v Bratislave.

85. výročie narodenia, v decembri 35. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 228.

9.8.1967 sa v Banskej Bystrici narodil **Peter Šulej**, básnik, prozaik, vydavateľ, publicista. V rokoch 1981-85 študoval na Strednej priemyselnej škole v Banskej Štiavnici, neskôr na Baníckej fakulte Vysoké školy technickej, resp. Technickej univerzity v Košiciach. Jeho pôsobiská - Slovenská Ľupča, hlásateľ v Slovenskom rozhlase, pracovník Štátnej galérie v Banskej Bystrici, od roku 1994 editor a majiteľ vydavateľstva *Drewo a srd*. V súčasnosti žije v Bratislave. Redaktor a vydavateľ štvrťročníka o súčasnom umení VLNA, od roku výkonný riaditeľ festivalu Ars Poetika. Aktívny účastník významných literárnych konferencií: International PEN Conference, Bled, Slovinsko (2000), Literature Across Frontiers, Praha (2001). Absolvoval množstvo autorských čítaní v Európe: Veľvyslanectvo SR v Londýne (2000), Slovenia PEN Club, Ľubľana, Slovinsko (2002), International Poetry Festival, Cartagena des Indias, Kolumbia (2003), City of Poems, Dublin Writer's Festival, Írsko (2004).

Dielo:

Autor poézie i prózy. Ukážky z jeho tvorby boli časopisecky publikované v Anglicku, Nemecku, Francúzsku, Španielsku, Maďarsku, Poľsku, Česku.

Literárna tvorba – próza:

Misia (1995); *Generator X* (1999, spolu s A. Hablákom, P. Maczovszkým, M. Habajom); *Hmlovina* (1999); *Elektronik café* (2001); *História* (2009).

Literárna tvorba – poézia:

Básnická trilógia – *Porno* (1994), *Kult* (1996), *Pop* (1998); *Návrat veľkého romantika* (2001); *Archetypálne leto* (2003); *Koniec modrého obdobia* (2008); *Prvá trilógia (Porno / Kult / Pop)* (2010).

45. výročie narodenia

MAŤOVČÍK, Augustín (2001). *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*, s. 456.

16.8.1992

v Bratislave zomrela **Ol'ga Adamčíková, rod. Gontková**, učiteľka, herečka. Manželka herca Samuela Adamčíka. Absolvovala štúdium na učiteľskom ústave v Bratislave. Učiteľka na ľudovej škole v Leviciach, v rokoch 1922-1931 v Kremnici, tu v rokoch 1931-1947 pôsobila ako odborná učiteľka v Štátnom ústave pre hluchonemých, neskôr učila na obchodnej akadémii v Bratislave, v rokoch *1951 alebo 1952-1960 členka činohry Slovenského národného divadla, od roku 1960 na dôchodku.

Ochotníckemu divadlu sa venovala od pol. 20. rokov 20. storočia.

Divadelné účinkovanie v Kremnici:

Ochotníckej činnosti sa venovala od pol. 20. rokov 20. storočia.

Pôsobila vo viacerých kremnických krúžkoch, ale aj v detských školských predstaveniach, ktoré pripravovala organizačne, režijne i autorsky. Členka Divadelného odboru pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Kremnici. Jej repertoár zahŕňal najmä tragické postavy vidieckych matiek - asi 60 postáv.

V profesionálnom divadle účinkovala deväť rokov. V Slovenskom národnom divadle vytvorila viacero zemitých realistických kreácií, založených na psychologickú analýze postavy a jej vzťahov. Stvárňovala postavy dobrých žien, chápacích matiek a srdečných stareniek, ale aj rázných a vzdorovitých žien.

Hrala aj vo filmoch. Často vystupovala so svojím manželom. Svoje herecké dispozície uplatnila vo viacerých televíznych rozprávkach a hrách pre deti a mládež.

Divadelné roly (výber):

Kremnica:

Postavy:

Ekvinokcia (1941, Jela); *Matka* (1943, Matka).

Organizácia a réžia:

Okienko (O. Scheinpflugová) a *Smrť Ďurka Langsfelda* (J. G. Tajovský).

Slovenské národné divadlo:

Ľudia z našej ulice (1951, Hruzová); *Ľubov Jarová* (1952, Mária); *Dievča s bielymi vlasmi* (1952, Teta Wangová); *Strakonický gajdoš* (1953, Kordula); *Dobrodinci* (1953, Drizdáčka); *Ujo Váňa* (1954, Marina Timofejevna); *Legenda o láske* (1955, Pestúnka); *Romeo a Júlia* (1957, Júliina dojka); *Dom Bernardy Alby* (1957, Poncia); *Biela nemoc* (1958, Matka); *Pohľad do očí* (1959, Sedlička).

Filmografia (výber):

Televízne filmy a rozprávky:

Krotká (1967, Lukeria); *Rok na dedine* (1967, Meranka); *Román o base* (1968, Veľmi stará dáma); trilógia *Generácia* (1969, Krapová); *Zorenka* (1975, Dojka); *Červené víno* (1976, Babenka).

Slovenské a české hrané filmy:

Lazy sa pohli (1952, Rendková); *V piatok trinásteho* (1952, Rebrová); *Predjarie* (1953, Molnárka); *Pole neorané* (1953, Grochalka); *Drevená dedina* (1954, Púplavová); *Nie je Adam ako Adam* (1956, Marta Bubníková); *Čisté ruky* (1956, Rusiňková); *Dáždnik svätého Petra* (1958, Adamcová); *Majster kat* (1960, Katrina); *Bratia* (1961, Haviarka); *Smrt si říká Engelchen* (1963, Ražková); *Senzi mama* (1964); *Traja svedkovia* (1968, Stará slúžka); *Zbehovia a pútnici* (1968, Starenka); *Sladký čas* (1968); *A pobežím až na kraj sveta* (1979, Babička).

Narodila sa 17.2.1903 v Kremnici.

20. výročie úmrtia

Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 (1989), s. 16.

ĎURANOVÁ, Ľudmila, ŠOURKOVÁ, Anna a TÁBORECKÁ, Alena (2003). *Lexikón slovenských žien*, s. 11.

* Pozn.: tieto zdroje sa rôznia)

pred 18.8.1772 sa v Bystričke narodil **Matúš Blaho**, národnokultúrny pracovník, náboženský spisovateľ. Do školy chodil v Bystričke, v rokoch 1784-1787 študoval na gymnáziu v Kremnici, neskôr v Banskej Bystrici, pokračoval na evanjelickom lýceu v Bratislave a na univerzite vo Wittenbergu. Vychovávateľ v rodine u Š. Serdaheliho v Bratislave, evanjelický farár v Liptovskom Mikuláši, 1819 liptovský senior. Už ako študent sa zapájal do národno-kultúrnych podujatí. V Liptovskom Mikuláši prispel k založeniu verejnej knižnice a prvého národného divadla - Divadla slovenského svätomikuláškého. Propagoval slovenskú literatúru, založil základinu na jej vydávanie, podporoval slovenské evanjelické školstvo. Autor kázní.

Zomrel 21.3.1837 v Liptovskom Mikuláši.

240. výročie narodenia, v marci 175. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 260.

18.8.1967 v Bratislave zomrel **Miloš Gašparec**, publicista, ekonóm. Ľudovú školu navštevoval vo Vrútkach, v rokoch 1905-1914 študoval na reálke v Kremnici a v Banskej Štiavnici, neskôr na Orientálnej obchodnej akadémii v Budapešti. Jeho pôsobiská – Poprad, Nové Mesto nad Váhom, Ostrava, Ružomberok, od roku 1921 pôsobil v Ústrednom združení slovenského priemyslu, 1937 podpredseda jeho Zemskej ústredne v Bratislave, v rokoch 1938-1955 riaditeľ, neskôr úradník Slovenských cementární a vápeniek v Lietavskej Lúčke-Ldcoch. Jeden z priekopníkov slovenskej ekonomickej publicistiky, najmä s tematikou priemyselňovania Slovenska.

Narodil sa 18.11.1895 v Malom Čepčíne.

45. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 167.

19.8.1822 sa v Banskej Bystrici narodil **Samuel Dobroslav Štefanovič**, národný buditeľ, kapitán slovenských dobrovoľníkov, publicista, redaktor. Ľudovú školu a začiatok štúdia na nižšom gymnáziu absolvoval v Banskej Bystrici, v tomto pokračoval v Gemeri, v rokoch 1839-1842 študoval filozofiu na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici, teológiu na evanjelickom lýceu v Bratislave (tu sa dostal do blízkosti Ľudovíta Štúra) a na univerzite v Halle. Jeho pôsobiská – Záriečie, Banská Bystrica, Krupina, Zvolen, Balážske Ďarmoty, Krupina, Liptovský Mikuláš, Budín, Belehrad, Zvolen, Budča, od roku 1905 Kremnica. V rokoch 1848-1849 sa zúčastnil revolúcie a spomína sa ako jediný slovenský dobrovoľnícky povstalecký kapitán. Odporca spolupráce s viedenským dvorom. Jeden z iniciátorov memorandového zhromaždenia v roku 1861. Predstaviteľ radikálneho krídla slovenských národných síl v revolučnom hnutí, ako pansláv prenasledovaný. Autor politických a literárno-kritických článkov a recenzií. Pričinil sa o formovanie kritického realizmu.

Zomrel 25.11.1910 v Kremnici. Jeho pozostatky boli v roku 1975 prevezené na Národný cintorín do Martina.

190. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 514-515.

21.8.1947 sa v Banskej Štiavnici narodil **Milan Augustín**, historik umenia, autor literatúry faktu. Základné a stredoškolské vzdelanie získal v Banskej Štiavnici, študoval na Baníckej škole (1967 maturoval), 1975-79 štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave na katedre estetiky a vied o umení. Súkromne sa venoval štúdiu maliarstva. V r. 1968 pracoval v Slovenskej filmovej tvorbe Bratislava-Koliba, 1969-75 banký technik v Rudných baniach, ako historik umenia pôsobil na viacerých miestach - významné bolo jeho pôsobenie v Projektovom ústave v Bratislave, rok pracoval v štátnej správe na MNSV Banská Štiavnica (odbor výstavby a pamiatok), vedúci historik umenia v Ústredí umeleckých remesiel v Bratislave, z ktorých sa odčlenili Štátne reštaurátorské ateliéry, kde pôsobil v r. 1980-88, naposledy ako podnikový riaditeľ, 1989-93 práca v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave. Je tvorcom Múzea židovskej kultúry v rámci SNM v Bratislave, autor jeho libreta a scenára, autor obnoveného židovského múzea – Bárkányiho zbierky v Prešove. Pracoval na Úrade vlády SR, 1994-96 novinár v slobodnom povolání, od r. 1996 odborný pracovník Národného literárneho centra v Bratislave a riaditeľ sekcie historických štúdií. V r. 1992-2001 pôsobil ako európsky tajomník Leopolda J. Danihelsa, tretieho prezidenta Svetového kongresu Slovákov. V súčasnosti odborný pracovník v Národnom osvetovom centre v Bratislave. Striedavo žije v Bratislave a v Štiavnických Baniach. Podpredseda Banskoštiavnicko-hodruškého baníckeho spolku

a cechmajster Cechu Štiavničanov a rodákov z podsitnianskeho kraja v Bratislave.

Tvorba:

V historickom bádání sa sústredil na poznávanie minulosti rodného mesta a kraja.

Autor prózy, esejí, literatúry faktu.

Vlastnú výtvarnú tvorbu prezentoval na niekoľkých samostatných výstavách.

Literárne dielo:

Próza:

Démon mesta (2010).

Eseje:

Hľadanie rodného hniezda (1995, spolu s Leopoldom J. Danihelsom, kniha spomienok a úvah); *Roky hľadania* (spolu s T. Handžárikom, nepublikované eseje o dejinách česko-slovenských vzťahov).

Literatúra faktu:

Cesty medených a bronzových bohov (1993); *Kovové križovatky pani histórie. Krajina medi a striebra* (1994); *Cesty za obzor* (1994); *Hľadanie súvislostí* (1995); *Tajomstvo ríše Benin* (1996); *Posledný súd štiavnického baníka* (1996, týmto dielom sa vrátil do histórie rodného mesta); *Hľadanie vzťahov I – II* (1996, 1997); *Hľadanie ciest I* (1998); *Dvanásť nocí s kráľovnou Hatšepsovet* (1999); *Tibet – Hľadanie ciest II* (2000); *Pod závojom bohyně Maat* (2004); *Slovník z Wasetu* (2006); *Omyl pána Heyerdahla* (2008).

Krátke dejiny Židov na Slovensku publikoval v Historickom časopise.

Preložené diela:

The Last Judgment of the Štiavnica Miner (1996, po anglicky);

65. výročie narodenia

MAŤOVČÍK, Augustín (2001). *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*, s.14.

Augustín, Milan. In: *Literárne informačné centrum* [online].

[cit. 2012-07-27]. Dostupné z:

<http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/milan-augustin>

24.8.1912 sa v Novej Bani narodil **Cyril Palaj**, matematik. V rokoch 1918-1927 navštevoval ľudovú a meštiansku školu v Novej Bani, pokračoval na gymnáziu v Leviciach a Kláštore pod Znievom, na učiteľskom ústave v Banskej Bystrici. Popri zamestnaní študoval matematiku a deskriptívnu geometriu na Karlovej univerzite v Prahe a na Univerzite Komenského v Bratislave. V rokoch 1934-1935 učiteľ na ľudovej škole

v Novej Bani, ďalšie jeho pôsobiská – Plavé Vozokany, Beleg, Sabinov, Bratislava, Piešťany, Dolný Kubín, Žilina, Zvolen, Slovenská vysoká škola technická v Bratislave, Vysoká škola lesnícka a drevárska vo Zvolene, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Predmetom jeho vedeckej práce boli najmä klasická algebraická geometria a lineárna algebra.

Zomrel 25.2.1984 vo Zvolene.

100. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 371-372.

25.8.1902 sa v Lízike (Juhoslávia) narodil **Gejza Šterba**, špeciálny pedagóg. Študoval na učiteľskom ústave v Prešove. Učiteľ v ústave pre hluchonemých v Jelšave, v rokoch 1928-1937 v Kremnici, neskôr krátko v ústave pre slabomyseľných v Hrani, v rokoch 1938-1953 opäť v Kremnici, 1953-1955 v Lučenci v ústave pre hluchonemých s vyučovacím jazykom maďarským. Zaoberal sa výchovou a liečením detí s defektmi. Svoje poznatky publikoval v monografii *Svet abnormálnych a nápravné snahy* (1944) a v práci *Dedičnosť osudom človeka* (1948). Obe diela výrazne obohatili vtedajšiu pôvodnú slovenskú pedagogickú literatúru. Autor lyrických básní, krátkych čít (námety čerpal zo života postihnutých detí), odborných a kritických článkov.

Zomrel 29.12.1980 v Košiciach.

110. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 521.

26.8.1897 sa v Novej Bani narodil **Kornél Bányai**, maďarský básnik. Študoval na gymnáziu v Leviciach. Hneď po maturite narukoval, v roku 1916 padol do zajatia a na Sibíri a v Turkménsku prežil päť rokov. Práve tu začal byť literárne činný. Po návrate domov pokračoval v štúdiách na univerzite Petra Pázmána. Začas pôsobil v Homoku. Hoci básnik prežil v Novej Bani iba detstvo, venuje mu vo svojej tvorbe určitý priestor. Opisuje v nej novobanské hory, lesné čistinky, po ktorých sa rád prechádzal ako dieťa aj ako študent.

Zomrel 31.8.1934 v Szolnoku (Maďarsko).

115. výročie narodenia

HINDICKÝ, Jozef (1992). *Kultúrni dejatelia v Novej Bani a okolí*, s. 26.

26.8.1892 sa v Zahrádkách (Česko) narodil **Karel Kolman**, český spisovateľ, redaktor, učiteľ. Študoval na obchodnej škole, neskôr na učiteľskom ústave v Modre. Jeho pôsobiská – Praha, Stará Turá, Hořice, učiteľ v Novej Bani, Žirovnica a Trhový Štěpánov. Autor básní, príbehov zo života, noviel, románov a príspevkov do časopisov.

Zomrel 28.3.1962 v Trhovom Štěpánově (Česko).

120. výročie narodenia, v marci 50. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 149.

26.8.1922 sa v Kremnici narodil **Eduard Králik, rezbár**. Otec Ondrej Králik (obuvnícky majster), matka Pavlína rod. Ivanová, manželka Adela rod. Hôrková, dcéra Adela Straková, syn Eduard Králik. Po ukončení základnej školy sa učil za sústružníka a nástrojára, toto štúdium ukončil v roku 1942. Zamestnal sa v Štátnej Mincovni v Kremnici (teraz Mincovňa Kremnica), ktorá bola pracovným pôsobiskom počas celého obdobia jeho produktívneho veku. Tu postupne pracoval ako sústružník, hlavný mechanik, samostatný referent starostlivosti o základné prostriedky – fondy. Od svojich štyridsiatych rokov sa venoval rezbárstvu. Vyrezával v dielni v poschodovom dome na Štefánikovom námestí a svoje dielo, drevené plastiky, sústreďoval v obývačke svojho bytu. Svoju prvú figúrku – sv. Jozefa – vytvoril v roku 1970, ako námet mu slúžil betlehem v Banskej Štiavnici. Odvtedy vytvoril množstvo drevených plastík, s rôznou tematikou. Tvoril do roku 2004. Za svoje rezbárske dielo získal niekoľko diplomov, čestných uznaní a poďakovaní. E. Králik bol vášnivý fanúšik motorizmu.

Zomrel 22.5.2006 v Kremnici.

90. výročie narodenia

Informácie Eduardovi KRÁLIKOVÍ st. poskytol jeho syn Eduard KRÁLIK ml.

SOKOLOVÁ, Veronika (1998). Srdce, čo neustále túži po kráse. *Smer*. 1(83), A5.

MADUDOVÁ, Alžbeta (2003). *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*, s. 28.

28.8.1837 sa v Blatnici narodil **Ľudovít Michal Šoltés**, obchodník, hospodársky a kultúrny pracovník. Manžel spisovateľky Eleny Maróthy-Šoltésovej. V rokoch 1852-1855 sa v Kremnici učil za obchodníka a v Kremnici zostal aj po vyučení, ako pomocník v podniku J. Buriana. Ďalšie jeho pôsobenie, ako pracovníka v obchodoch, bolo v Banskej Bystrici, v Košiciach a v Debrecíne. V roku 1868 si v Martine otvoril vlastný obchod so zmiešaným tovarom, od 1874 martinský mešťan. Národný pracovník, spoluzakladateľ Slovenského spevokolu v Martine, zakladateľ slovenského gymnázia v Martine, člen výboru Muzeálnej slovenskej spoločnosti, podporoval národnú a cirkevnú tlač, sirotince, národné a kultúrne spolky a i. Spoluzakladateľ a člen priemyselných a peňažných podnikov.

Zomrel 22.9.1915 v Martine.

175. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 486.

SEPTEMBER 2012

4.9.1977 v Bratislave zomrel **Ervín Holéczy** (pseudonym Peter Zván), spisovateľ, lekár. Po smrti rodičov vychovávaný v rodine Makovických v Ružomberku, kde navštevoval ľudovú školu a gymnázium, neskôr postupne študoval na evanjelickej teologickej akadémii v Soprone (Maďarsko), na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Asistent chirurgickej kliniky v Bratislave, riaditeľ Mestskej nemocnice v Brezne, riaditeľ nemocnice, neskôr prednosta oddelenia zdravotníckeho referátu Krajského národného výboru, prednosta oddelenia na Povereníctve zdravotníctva, súčasne riaditeľ Klinikkej oblastnej nemocnice (neskôr Krajský ústav národného zdravia - KÚNZ), potom lekársky štatistik Mestského ústavu národného zdravia a zdravotného odboru Ústredného národného výboru (ÚNV), vedúci organizačno-metodického kabinetu ÚNV, lekársky štatistik KÚNZ v Bratislave.

Dielo:

Autor poviedok, románov a odbornej literatúry. Literárne činný od r. 1919. Viacero poviedok uverejnil v slovenských časopisoch – *Národné noviny*, *Mladé Slovensko*, *Živena* a iných, odborné lekárske články v Bratislavských lekárskech listoch a v Sborníku lekárskeho v Prahe. V Slovenskom denníku publikoval na pokračovanie román *Na vlnách osudu*.

Próza:

Inžinier Riava (1929); *Čachovania* (1934); *Ajhľa, človek!* (1941, o Dušanovi Makovickom); *Rojko* (1959, o Albertovi Škarvanovi).

Narodil sa 1.11.1897 v Novej Bani.

35. výročie úmrtia, v novembri 115. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník II (1987), s. 359.

5.9.1872 v Bratislave zomrel **Martin Galamboš**, veterinár, učiteľ, lekár. Študoval na gymnáziu, na filozofickej a neskôr na lekárskej fakulte univerzity v Budapešti. Magister chirurgie a pôrodnictva, zverolekár, MUDr., univerzitný profesor. Pôsobil na zverolekárskom ústave, resp. veterinárskej fakulte univerzity v Budapešti. Viedol aj nemocnicu menších zvierat. Autor prvej učebnice veterinárnej farmakológie, štúdií o vírusoch a imunitě založených na vlastnom výskume.

Narodil sa 15.4.1820 v Banskej Štiavnici.

140. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník II (1987), s. 154.

6.9.1962 v Dolnom Srní zomrel **Andrej Mihal**, publicista, redaktor. Ľudovú školu navštevoval v Laliči (Srbsko), gymnázium v Novom Sade (Srbsko),

neskôr študoval na evanjelickej teologickej akadémii v Bratislave a výtvarníctvo v Prahe. Od roku 1915 evanjelický kaplán v Sučanoch, v Pukanci, v Nyíregyháze a v Kremnici, farár vo Vrútkach, redaktor *Národných novín a Slovenských pohľadov* v Martine, šéfredaktor hodžovskej *Slovenskej politiky* v Prahe. V rokoch 1921-1926 žil v USA. Po návrate na Slovensko pôsobil ako tajomník Zväzu sociálnych a zdravotných spolkov v Bratislave, ako farár v Moravskom Lieskovom, v Lišove a v Dolnom Srní. Autor kultúrno-politickej publicistiky (prevažne článkov a úvah) a krátkych próz. Ilustroval Dobšinského *Prostonárodné slovenské povesti* (1919).

Narodil sa 19.10.1891 v Laliči (Srbsko).

50. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 164.

6.9.1872

sa v Sobotke (Česko) narodil **Ferdinand Mačenka** (pseudonym František Trn), školský pracovník, publicista, spisovateľ. Ľudovú školu navštevoval v Sobotke, gymnázium v Jičíne a napokon študoval na učiteľskom ústave v Prahe. Jeho pôsobiská – učiteľ v ľudových školách v okrese Mladá Boleslav, riaditeľ školy v Řivne, poradca neskôr administratívny riaditeľ školského referátu Ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave, župný školský inšpektor na strednom Slovensku. V rokoch 1920-1924 riaditeľ meštianskej školy v Novej Bani.

Tvorba:

Autor fejtónov, poviedok, referátov, reportáží, pedagogických článkov a odborných pedagogických publikácií.

Próza:

Muzikanti (1919).

Pedagogické publikácie:

Některé vady rodinné výchovy; Schematismus učitelstva škôl meštianskych a ľudových a detských opatrovateliek.

Zomrel 1.1.1938 v Prahe.

140. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 12.

HINDICKÝ, Jozef (1992). *Kultúrni dejatelia v Novej Bani a okolí*, s. 23.

7.9.1907

sa v Hodruši-Hámroch narodil **Július Pázman**, ekonóm. V rokoch 1913-1917 navštevoval ľudovú školu v Hodruši, 1917-1925 reálne gymnázium v Banskej Štiavnici, neskôr študoval na Vysokej škole obchodnej v Prahe a na Institute Financier v Paríži. Ing., vysokoškolský profesor. Úradník Národnej banky československej v Prahe, v Tepliciach, riaditeľ devízového odboru Slovenskej národnej banky, prednášal na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. Zameriaval sa najmä na otázky devízového hospodárstva a ekonomiky priemyslu. V roku 1945 sa zaslúžil o prípravu československej menovej reformy.

Autor vysokoškolských skrípt, štúdií a článkov v odbornej tlači.
Organizátor slovenského šachu.

Zomrel 15.6.1982 v Bratislave.

105. výročie narodenia, v júni 30. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 421-422.

8.9.1887 sa v Kremnici narodil **Karol Jármai**, veterinár. Do roku 1905 študoval na gymnáziu v Kremnici, neskôr na Vysokej škole veterinárskej (VŠV) v Budapešti. MVDr., mimoriadny univerzitný profesor všeobecnej patológie a patologickej anatómie. Spočiatku pôsobil ako asistent na ústave epizootológie VŠV, počas I. svetovej vojny šéfkár vojenskej veterinárnej nemocnice a vedúci poľného laboratória v Haliči. Po vojne pokračoval v práci v Budapešti na Vysokej škole veterinárskej a na Technickej a hospodárskej univerzite. Prorektor Vysokej školy veterinárskej, dekan poľnohospodársko-veterinárskej fakulty Technickej a hospodárskej univerzity, mimoriadny, neskôr riadny člen Krajinskej zverozdravotnej rady, vyše desať rokov predseda Maďarského krajinského spolku zverolekárov, spoluzakladateľ a neskôr predseda Spoločnosti maďarských patológov. Autor vysokoškolských učebníc (patológia a patologická anatómia, technika patologicko-anatomickej pitvy), štúdií a článkov v odborných časopisoch.

Zomrel 18.3.1941 v Budapešti.

125. výročie narodenia
Slovenský biografický slovník II (1987), s. 536.

9.9.2007 v Banskej Štiavnici zomrel **Marián Lichner**, verejný činiteľ. Pochovaný je na Frauenberskom cintoríne v Banskej Štiavnici. Manželka Rút Lichnerová (spisovateľka, galeristka).
V Banskej Štiavnici absolvoval základnú školu a Strednú všeobecno-vzdelávaciu školu. Po maturite študoval na Prevádzkovo-ekonomickej fakulte Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre (teraz Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre), odbor ekonomika pôdohospodárstva, Ing.
Po promovaní za inžiniera začal v roku 1972 pracovať na Mestskom národnom výbore (MsNV) v Banskej Štiavnici, najskôr ako samostatný referent, neskôr ako vedúci plánovacieho a finančného odboru. V rokoch 1979-1984 bol ašpirantom Národohospodárskej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. V roku 1986 mu bola udelená vedecká hodnosť kandidáta ekonomických vied, CSc.
V roku 1988 bol zvolený za podpredsedu MsNV a v rokoch 1990-2006 (štyri volebné obdobia) pôsobil na poste primátora mesta Banská Štiavnica. Po ukončení pôsobenia vo funkcii primátora pôsobil ako vedúci banskoštiavnického daňového úradu.

Činnosť a zásluhy:

Ing. Marián Lichner, CSc. sa zaslúžil o lepšie postavenie Banskej Štiavnice v rámci Slovenska i v zahraničí. Počas jeho pôsobenia na

poste primátora bolo obnovených viac ako 35 objektov v historickom jadre mesta a na ďalších viac ako 17-tich sa pokračovalo v obnove. Iniciátor zapísania Banskej Štiavnice na Listinu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO v roku 1993. Významnou mierou prispel i k postupu Banskej Štiavnice do svetového finále v súťaži Národy v rozkvet v rokoch 1999 a 2000. Zásluhou M. Lichnera mesto Banská Štiavnica získalo svetové ocenenia - v roku 1999 v Japonsku Zeleného Oscara za zlepšenie životného prostredia, skrášľovanie krajiny a environmentálny rozvoj, v roku 2000 v USA Zeleného Oscara za starostlivosť o kultúrne dedičstvo. Mimoriadne významným a cenným uznaním práce M. Lichnera vo funkcii primátora mesta, bol certifikát Centra OSN pre ľudské sídla, ktoré udelili mestu Banská Štiavnica v roku 2000 (ako jednému zo 40 ocenených miest planéty) v Spojených arabských emirátoch za uplatňovanie najlepších postupov pri spravovaní ľudského sídla smerom k trvale udržateľnému rozvoju. M. Lichner úspešne spolupracoval s Radou Európy v rámci programu technickej pomoci mestu. Zaslúžil sa o navrátenie vysokých škôl do Banskej Štiavnice. V roku 2000 začala v Banskej Štiavnici pôsobiť Fakulta ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity Zvolen a dve katedry Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela Banská Bystrica. Z jeho iniciatívy bola v roku 2000 posvätená deklarácia pokračovateľov Baníckej akadémie, keď najvyšší predstavitelia šiestich nástupníckych fakúlt zo štyroch štátov vzdali hold Banskej Štiavnici a uznali jej priekopnícke postavenie v baníckom školstve. V roku 2006 získal M. Lichner hodnosť docenta Technickej univerzity, BERG fakulty v Košiciach.

Bol zakladateľom a predsedom Združenia historických miest Slovenska so sídlom v Banskej Štiavnici a predsedom revíznej komisie Združenia miest a obcí Slovenska v Bratislave.

V r. 2002 sa vďaka M. Lichnerovi, podarilo dosiahnuť schválenie Zákona o ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia. Zákon bol prijatý 30.1.2002 NR SR pod č. 100 a publikovaný v Zbierke zákonov.

V roku 1996 sa zaslúžil o navrátenie okresu do Banskej Štiavnice a zakrátko sa mu podarilo umiestniť v Banskej Štiavnici inštitúcie s celoslovenskou pôsobnosťou - Hlavný banský úrad a Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. Týmto sa zlepšili podmienky zamestnanosti v Banskej Štiavnici a stúplo postavenie mesta v rámci hospodárskeho a sociálneho života.

Ďalšie zásluhy M. Lichnera:

Inicioval vybudovanie vodovodu Červená studňa – Štefultov. Zaslúžil sa o definitívne úpravy verejných priestranstiev v historickom jadre, o ďalší rozvoj bytovej výstavby. Vytvoril podmienky na ukončenie veľkých opráv dvanástich historických objektov a obnovu historického jadra mestskej pamiatkovej rezervácie. V úzkej spolupráci s Baníckym spolkom podporoval a udržiaval banskoštiavnické banícke tradície aj zvyky spojené Baníckou akadémiou.

V mladosti bol aktívnym športovcom. V silovom trojboji získal popredné umiestnenie v rámci Slovenska, medailové umiestnenia dosiahol na vysokoškolských hrách v silových disciplínach. Mnohoročný kapitán

šachového družstva Banskej Štiavnice, ktoré úspešne súťažilo v krajskej lige. Reprezentant mesta v športovom rybolove. Viac ako 35 rokov sa venoval fotografovaniu a publikoval vyše 1000 čiernobielych a viac ako 1300 farebných fotografií z prostredia Banskej Štiavnice. Autor kníh, teoretických článkov a štúdií z oblasti priestorového rozvoja a uplatňovania ekonomických nástrojov v ochrane životného prostredia.

Výber z knižnej tvorby:

Náckove špásy a huncútstva (1997, zostavovateľ); *Existencia : filozofické, prírodovedecké, psychologické a parapsychologické súvislosti existencie* (2005, autor); *Osobnosti Banskej Štiavnice* (2006, spoluautor).

Obrazové publikácie:

Banskoštiavnické tajchy (1999, spoluautor + autor fotografií); *Kaštieľ vo Svätom Antone : Svätohubertske tradície* (2000, autor fotografií).

Informační spravodajcovia:

Vodné nádrže v okolí Banskej Štiavnice (1996, autor fotografií); *Banská Štiavnica* (1999, zostavovateľ + autor fotografií); *Historické mestá a obce Slovenskej republiky* (2000, spoluzostavovateľ); *Historické mesto Banská Štiavnica* (2001, spoluzostavovateľ + autor fotografií); *Tajchy* (2001, námet + autor fotografií); *Spríevodca po technických pamiatkach Banskej Štiavnice a okolia, zapísaných v zozname svetového dedičstva UNESCO* ([2002], autor fotografií).

Príručky:

Štiavnické divy (1998, autor textu).

Narodil sa 14.10.1949 v Banskej Štiavnici.

5. výročie úmrtia

Informácie o Mariánovi LICHNEROVI poskytla Rút LICHNEROVÁ – manželka Mariána Lichnera

Lichner Marián. In: *ISIS* [on-line]. [cit. 2012-08-08].

Dostupné z:

<http://www.isis.sk/knihy/autori/Lichner%20Mari%C3%A1n;>

Lichner, Marián. In: *Slovenská knižnica* [on-line katalóg].

[cit. 2012-08-08]. Dostupné z:

https://www.kis3g.sk/cgi-bin/gw_2011_1_2/chameleon

- 14.9.1712** sa v Nálepkove narodil **Michal Klein**, prírodovedec, pedagóg. Základné vzdelanie nadobudol v rodisku, v štúdiu pokračoval v Prešove, v Bratislave a teológiu študoval v Jene (Nemecko). Vychovávateľ v Levoči, evanjelický farár v Bardejove, od roku 1749 v Kremnici, od roku 1761 opäť v Bardejove a neskôr farár v Bratislave. Venoval sa alchýmii, histórii, pedagogike a prírodným vedám. Autor školských

príručiek, náboženských prác, kázní, knihy o prírodných zvláštnostiach Uhorska. V rukopisoch zanechal gramatické práce.

Zomrel 8.3.1782 v Bratislave.

300. výročie narodenia, v marci 230. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 95.

15.9.1917 sa v Slaskej narodil **Ernest Otto**, organizátor protifašistického odboja, učiteľ. Študoval na ľudovej škole v Novákoch, na gymnáziu v Prievidzi, na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe a na Univerzite Komenského v Bratislave. Profesor na gymnáziách v Trstenej a v Ružomberku, v rokoch 1940-1941 a 1942-1943 v Kremnici, neskôr pracovník Povereníctva školstva a národnej osvety v Bratislave.

Zomrel 22.5.1962 v Novákoch.

95. výročie narodenia, v máji 50. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 360-361.

21.9.1972 v Bratislave zomrel **Ľuboš Majer**, zaslúžilý majster športu, dôstojník. Navštevoval základnú školu v Hornej Vsi, vyučil sa za obrábača kovov v n. p. Sandrik v Dolných Hámroch. Robotník Štátnej mincovne a Rudných baní v Kremnici. Po ukončení prezenčnej vojenskej služby zostal u vojska, poddôstojník a dôstojník z povolania, in memoriam povýšený na nadporučíka. Príslušník výsadkového vojska, po absolvovaní 460 zoskokov sa začal trvale venovať parašutizmu v Dukle Praha, československý reprezentant. V roku 1972 na Majstrovstvách sveta v USA majster sveta v súťaži jednotlivcov a člen československého družstva, ktoré získalo bronzovú medailu. Majster športu.

Narodil sa 7.1.1944 v Hornej Vsi.

40. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 27-28.

22.9.1957 sa v Kremnici narodil **Miroslav Rónai**, rytec, medailér. V rodisku v rokoch 1963-1972 navštevoval Základnú deväťročnú školu na Angyalovej ulici (teraz Základná škola, Angyalova ulica) a v rokoch 1972-1976 Strednú umelecko-priemyselnú školu (teraz Súkromná škola úžitkového výtvarníctva Kremnica), odbor Plošné a plastické rytie kovov (vyučujúci Milan Ormandík, Terézia Brezany-Kružlicová). V rokoch 1978-1991 bol umelcovým pracovným pôsobiskom umelecký ateliér Štátnej mincovne v Kremnici (teraz Mincovňa Kremnica). V súčasnosti výtvarník v slobodnom povolaní.

Tvorba (výber):

Autor mincí, medailí, insígnií, vyznamenaní a pamätných tabúl. Na svojom konte má víťazné návrhy a realizáciu obehovej mince ČSFR s nominálnou hodnotou 10 Kčs s portrétom T. G. Masaryka na reverze a štátnym znakom na averze. Jeho návrh štátneho znaku bol

na všetkých obehových minciach federatívnej meny. Je autorom víťazného návrhu kubánskej mince s portrétom Ernesta Che Guevaru v hodnote 3 a 5 pesos, ktorá je v obehu dodnes. Autor víťazného návrhu a realizácia Radu Bieleho dvojkríža, vysokého štátneho vyznamenania. Úspešný účastník súťaží na návrhy pamätných mincí, vypisovaných Národnou bankou Slovenska. Aktuálny počet pamätných mincí je desať. Do kremnickej Uličky slávnych nosov prispel reliéfmi nosov Jara Filipa a Stana Radiča. Samostatne vystavoval v Trenčíne, v Bratislave a v Kremnici. Jeho diela boli súčasťou kolektívnych výstav v Hradci Králové, v Kutnej Hore, v Chebe, v Kremnici (4x), v Štokholme, v Banskej Bystrici (2x), v Prahe (2x), v Paríži, v Liptovskom Mikuláši, v Moskve, v Brne, v Nyíregyháze, v Uherskom Hradišti. Zúčastnil sa medailérskeho sympózia v Kremnici.

55. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Miroslav RÓNAI.

Miroslav Rónai, mince medaily – informačný leták.

HAIMANN, Petr (2006). *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků...*, s. 393-394.

25.9.1997 v Banskej Bystrici zomrel **Vladimír Linkeš**, medzinárodne uznávaný pedológ. Základné a stredné vzdelanie nadobudol v Kremnici, vysokoškolské v Nitre, na Vysokej škole poľnohospodárskej na Fakulte agronómie, Ing., CSc. Krátky čas pôsobil v Turanoch na Jednotnom roľníckom družstve, v rokoch 1961-1997 pracoval vo Výskumnom ústave pôdnej úrodnosti (VÚPÚ) v Bratislave (teraz Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy), od roku 1966 na Výskumnej stanici v Banskej Bystrici. Účastník zahraničných stáží v Moskve (Rusko) a v Gente (Belgicko).

Podieľal sa na základnom pedologickom prieskume ako metodický vedúci. Neskôr sa hlbšie venoval geografii pôd. V ďalšom období pracoval ako riešiteľ a koordinátor bonitácie pôd, informačného systému o pôde a ako koordinátor celoštátneho monitoringu pôd. Publikoval doma, aj v zahraničí. Autor a spoluautor odborných publikácií, vysokoškolských skrípt, autor odborných článkov. Jeho spätosť s prírodou vyústila do výtvarnej podoby. Na svojom konte má kresby a maľby, v ktorých zachytil krajinu okolo Dunaja, desiatky území od Kremnice (napr. Kremnický Štós), cez okolie Banskej Bystrice, Veľkej Fatry, Štiavnických vrchov, Vysokých i Nízkyh Tatier, Chočských vrchov a mnohých ďalších. Vo svojej výtvarnej tvorbe zachytil tiež moria a morské pobrežia z dovolenkových pobytov v niekdajšej Juhoslávii a Bulharsku. Autor drevených plastík a reliéfov.

Narodil sa 15.4.1937 v Kremnických Baniach.

15. výročie úmrtia, v apríli 75. výročie narodenia

KOLLÁRIKOVÁ, Janka. *Spomienka na Vladimíra Linkeša – informačný leták k výstave.*

KOBZA, Jozef. Rozlúčka s Ing. Vladimírom Linkešom, CSc.
Spoločenská rubrika [on-line]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné z:
<http://www.sazp.sk/slovak/periodika/chus/34/31.html>)

OKTÓBER 2012

1.10.1847 sa v Slovenskom Pravne narodil **Ján Dérer**, publicista, stredoškolský profesor. Základnú školu navštevoval v rodisku a v Kremnici, strednú školu v Banskej Bystrici a v Banskej Štiavnici. Teológiu študoval v Prešove a v Baseli (Bazilej, Švajčiarsko). Jeho pôsobiská – profesor slovenského gymnázia v Revúcej, neskôr v Martine, kaplán v Sučanoch a evanjelický farár vo Veľkom Lome. Autor článkov o mravnej výchove a školskej disciplíne, autor básní, kázní, recenzií a listov.

Zomrel 27.8.1904 vo Veľkom Lome.

165. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 463.

3.10.1822 sa v Revúcej narodil **Karol Drahotín Hrenčík**, osvetový pracovník, učiteľ. Základné vzdelanie nadobudol v Klenovci, neskôr študoval v Ožďanoch, potom na lýceách v Kežmarku, v Banskej Štiavnici a v Bratislave, od roku 1844 v Levoči, teológiu na univerzitách v Halle a v Greifswalde (Nemecko). Jeho pôsobiská (postupne) – evanjelický kaplán v Roštári, farár v Švábovciach, od roku 1861 profesor lýcea v Banskej Štiavnici. Popredný predstaviteľ slovenského študentského hnutia v Levoči, funkcionár Ústavu reči a literatúry česko-slovanskej a Jednoty mládeže slovenskej v Levoči. Po dočasnej odmlke v období Bachovho absolutizmu sa v matičnom období zameril na národno-kultúrnu prácu medzi slovenskými študentmi lýcea v Banskej Štiavnici, predseda spolku Kolo. Autor českých, neskôr slovenských veršov, prispel do Slovenských povestí, prispieval do *Pešťbudínskych vedomostí*.

Zomrel 10.10.1907 v Banskej Štiavnici.

190. výročie narodenia, 105. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 406.

3.10.1897 sa v Kremnici narodil **Gabriel Pauliny**, huslista, pedagóg. Študoval na učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi, husle na konzervatóriu u J. Bastáňa v Prahe, po absolutoriu na Majstrovskej škole v Prahe u K. Hoffmanna. Učiteľ hry na husle na Hudobnej a dramatickej akadémii a na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Vychoval mnohých vynikajúcich huslistov. Od roku 1921 vystupoval ako výkonný umelec v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Košiciach, v Spišskej Novej Vsi a v Prahe. Autor kadencií k husľovým koncertom.

Zomrel 8.9.1959.

115. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 409.

4.10.1972 sa v Žiari nad Hronom narodil **Rudolf Benci ml.**, operný spevák, hudobný pedagóg, manažér v oblasti poisťovníctva. Detstvo a mladosť prežil v Kremnici. Tu v rokoch 1979-1987 navštevoval II. Základnú školu Pavla Križku (v súčasnosti Základná škola Kremnica, Ul. P. Križku)

a v rokoch 1979-1991 Ľudovú školu umenia v Kremnici (dnes Základná umelecká škola J. L. Bellu). Základnú školu reprezentoval na okresnej a krajskej úrovni v atletike, branných súťažiach a v streľbe zo vzduchovky (majster okresu a kraja). Ako žiak a dorastenec hrával za Kremnicu futbal a stolný tenis. Od piatej triedy ZŠ do svojich cca 28 rokov Kremnicu reprezentoval na šachových turnajoch v kategórii muži – B mužstvo, neskôr A mužstvo.

V rámci ĽŠU sa zúčastňoval okresných a krajských speváckych súťaží, kde sa umiestňoval taktiež na popredných miestach.

Štúdiá – v rokoch 1987-1991 študoval na Strednej ekonomickej škole v Žiari nad Hronom (dnes Súkromná obchodná akadémia Žiar nad Hronom), v rokoch 1991-1998 na Konzervatóriu v Bratislave, v rokoch 1995-2000 na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (PdF UK), odbor hudobná výchova a v rokoch 2000-2003 na tej istej fakulte, doktorandské štúdium, PaedDr. V speve ho pedagogicky viedla významná slovenská vokálna pedagogička prof. Ida Černecká. R. Benci bol jej posledným žiakom.

Pracovné pôsobiská – finančný poradca v spoločnosti Amslico, učiteľ hudobnej výchovy v Škole pre mimoriadne nadané deti a Gymnázium, asistent na Katedre hudobnej výchovy na PdF UK v Bratislave, unit manažér v poisťovni Amslico, agentúrny manažér v poisťovni Kontinuita, regionálny manažér v poisťovni AXA, v súčasnosti Oblastný riaditeľ v ČSOB poisťovni.

Hudobné pôsobenie – počas štúdií v Bratislave sólista zboru Comenius pri UK.

Ako sólový spevák počas štúdia absolvoval niekoľko koncertov s Martinom Babjakom, z toho dva aj v Kremnici. V rokoch 1995-2000 sólovo vystupoval v pásmach pre deti, ktoré organizoval po Slovensku Slovkoncert, spolu s dnes už sólistami SND – Janou Juríčkovou-Bernátovou, Erikou Strešňákovou, Katarínou Srokovou, Ivanom Zvarikom, Danielom Čapkovičom, Ondrejom Šalingom, Matejom Vaníkom, Petrom Ďurovcom, Máriom Fančovičom a i. Kariéru sólového speváka symbolicky ukončil na svadbe svojho brata Jozefa v auguste 2002 v Evanjelickom kostole v Kremnici.

Účinkoval aj v Slovenskom komornom zbore. S dirigentom Pavlom Prochádzkom vystupoval po Slovensku, v Čechách, v Rakúsku, v Maďarsku, v Taliansku, vo Francúzsku a v Nemecku.

40. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Rudolf BENCI.

- 4.10.1787** v Budapešti-Pešti (Maďarsko) zomrel **Daniel Kornides**, historik, vysokoškolský učiteľ. Študoval na gymnáziu v Kremnici, v Lučenci, v Bratislave (učil ho aj Matej Bel) a na univerzite v Erlangene, PhDr. Pôsobil ako vychovávateľ detí baróna Štefana Vešeléniho, učiteľ nemčiny na reformovanom kolégiu v Cluji, tajomník a knihovník grófa Jozefa Telekiho, profesor diplomatiky a heraldiky na univerzite v Pešti, kustód univerzitnej knižnice. Okrem iného autor genealógie uhorských kráľov.

Narodil sa 1.7.1732 v Liptovskom Mikuláši.

225. výročie úmrtia, v júli 280. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 183.

- 5.10.1962** v Kremnici zomrel **Rudolf Országh**, hudobný pedagóg a skladateľ. Základné hudobné vzdelanie získal u svojho otca organistu, v roku 1911 skončil učiteľské preparandum v Ostrihome (Maďarsko). Od roku 1913 organista a neskôr i mestský kapelník, v rokoch 1950-1957 učiteľ na hudobnej škole v Kremnici. V rokoch 1918-1938 sa jeho tvorba viazala hlavne k potrebám chóru zámockého kostola, neskôr komponoval skladby prevažne svetského charakteru. V roku 1938 na súbehu Matice slovenskej získal II. cenu za dielo *12 variácií pre klavír*.

Dielo:

12 variácií na tému Dobrú noc, má milá (1944); omše; cirkevné diela menšieho rozsahu; inštrumentálne diela pre rôzne nástrojové obsadenia; *Jurkov sen* (detská opera, všetko v rukopise).

Zaujímavosť:

R. Országh objavil huslistu Petra Michalicu, bol jeho prvým učiteľom. (Info od Petra Berčíka)

Narodil sa 24.3.1893 v Esztergome (Maďarsko).

50. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 351.

- 7.10.1877** v Ružomberku zomrel **Atanázus Silvester Krčméry**, učiteľ. Ľudovú školu navštevoval v Ružomberku, gymnázium v Ružomberku a v Banskej Bystrici. Teológiu študoval v Banskej Bystrici a obdobie štúdií zavŕšil na univerzite v Budapešti. Jeho pôsobiská – profesor gymnázia v Lučenci, v Sátoraljaújhelyi (Maďarsko), na reálke v Nagykálló (Maďarsko) a v rokoch 1876-1877 v Kremnici. Prívrženec Novej školy slovenskej, uhorskými úradmi perzekvovaný za panslavizmus. Autor učebnice svetových dejín, prispievateľ do Bobulových Slovenských novín a do ročeniek gymnázií.

Narodil sa 31.12.1850 v Ružomberku.

135. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 248.

- 13.10.1897** sa v Crivine (Rumunsko) narodil **Miloš Gontko**, spisovateľ, úradník. Ľudovú školu navštevoval v Priamose (Rumunsko) a v Považskej Teplej, v rokoch 1908-1909 a 1913-1916 študoval na reálke v Kremnici, neskôr na reálke v Žiline, od roku 1917 na Orientálnej akadémii v Budapešti a od roku 1918 na Českom vysokom učení technickom v Prahe (nedokončil). Jeho pôsobiská – úradník lesnej správy v Žitavonoch-Opatovciach nad Žitavou, v lesotechnickej kancelárii v Zlatých Moravciach, prekladateľ Slovenskej tlačovej kancelárie v Bratislave, úradník Veľkodistribučného podniku a Združených služieb v Zlatých Moravciach. Autor divadelných hier, rozhlasových hier, scénok

komedialneho žánru. V rukopisoch zanechal román s protivojnovou tematikou (ocenený literárnou cenou), detektívky, drámu a pod. Písal aj po nemecky a maďarsky.

Dramatické dielo:

Hora volá (1937); *Klobúk*; *Perpetuum mobile*.

Zomrel 26.10.1975 v Zlatých Moravciach.

115. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 203-204.

- 13.10.1887** sa v Águ (Maďarsko) narodila **Ľudmila Zgúthová**, funkcionárka Živeny, učiteľka. Základnú školu navštevovala v Águ (Maďarsko) a v Banskej Štiavnici, do roku 1903 mešťianku v Kremnici, potom súkromne absolvovala učiteľský ústav. Učiteľka v Rakši a v Martine. Venovala sa aj spolkovej práci, najmä v Živene.

Zomrela 20.5.1947 v Martine.

125. výročie narodenia, v máji 65. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 441-442.

- 14.10.1932** sa vo Voderadoch narodil **Henrich Pifko**, literárny historik. Študoval na gymnáziách v Trnave, v Senici a v Kremnici, kde v roku 1953 maturoval. Slovenčinu a ruštinu vyštudoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Redaktor v Slovenskom vydavateľstve krásnej literatúry a vo vydavateľstve Mladé letá, pracovník, neskôr vedecký pracovník Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Autor recenzií a kritik o dielach detskej literatúry. Tieto publikoval v Slovenských pohľadoch, v Zlatom máji, v Slovenskej literatúre a i. Venoval sa najmä próze pre dospievajúcu mládež od autorov H. Zelinovej, E. Čepčekovej, E. Gašparovej a J. Horáka, ktorého tvorbe venoval najviac pozornosti. Spolupracoval na tvorbe a realizácii dvoch vydaní *Slovníka slovenských spisovateľov pre deti a mládež*, *Slovníka slovenských spisovateľov* a neskôr vydanej *Encyklopédie slovenských spisovateľov*.

80. výročie narodenia

MAŤOVČÍK, Augustín (2001). *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*, s. 362-363.

- 16.10.1742** sa v Nitrianskej Strede narodil **Gabriel Zerdahelyi**, biskup, príslušník starej maďarskej rodiny z Nitrianskej Stredy. Po štúdiách v Bratislave a v Trnave nasledovalo štúdium v Ríme (Taliansko) na Kolégiu sv. Apolinára, tu bol promován za doktora teológie. Krátko pôsobil v pastorácii, neskôr ako profesor v seminári, nasledovalo obdobie pôsobenia vo viacerých cirkevných funkciách, až napokon v roku 1800 bol vymenovaný za biskupa banskobystrickej diecézy. Mal povest' jedného z najvzdelanejších biskupov Uhorska. Za biskupské sídlo si zvolil kaštieľ vo Svätom Kríži nad Hronom.

Činnosť a zásluhy:

Založil trinásť nových farností. Za nesmiernych ťažkostí dal vybudovať jednoposchodovú budovu diecézneho seminára v Banskej Bystrici. Počas jeho pôsobenia boli postavené kostoly v rodnej obci, v Sklených Tepliciach a v Kosoríne. Rozhodol o zbúraní starého kostola vo Svätom Kríži (dnes Žiar nad Hronom, starý kostol bol veľmi poškodený vojnovými udalosťami a požiarimi, ktoré postihli Svätý Kríž nad Hronom v XVII. a XVIII. storočí) a o následnom postavení nového (Kostol Povýšenia sv. Kríža), z prostriedkov biskupstva. V kaštieli v Žiari nad Hronom založil knižnicu, ktorá mala šesťtisíc exemplárov a fungovala do päťdesiatych rokov minulého storočia. Gabriel Zerdahelyi nariadil kňazom diecézy, aby napísali dejiny svojej farnosti a takto zachovali dôležité pramene pre regionálnu históriu. Bol literárne činný a pri kanonických vizitáciách a birmovkách v slovenských farnostiach kázal po slovensky, čo bol vzácny jav u biskupov maďarskej národnosti.

Zomrel 5.10.1813, keď prebiehali dokončovacie práce na kostole vo Svätom Kríži nad Hronom. Pochovaný je v biskupskej krypte, ktorú dal v tomto kostole vybudovať. V tympanóne nad vchodom do kostola je umiestnený erb Gabriela Zerdahelyiho.

270. výročie narodenia

MINKA, Jozef (2005). *Významné osobnosti Žiaru nad Hronom a okolia*, s. 63-64.

- 17.10.1902** sa v Trnave narodil **Dominik Ján Valko**, básnik, misionár. V roku 1917 vstúpil do rehole františkánov, teológiu študoval v Szombathely (Maďarsko), v roku 1924 vykonal rehoľné sľuby a v roku 1927 bol vysvätený za kňaza. Jeho pôsobiská – misionár a katechéta v Hlohovci, v Žiline, v Trnave, v Skalici, v Okoličnom, v Prešove a v Kremnici. V roku 1945 emigroval do Rakúska – usadil sa v Eitzingu pri Riede a odtiaľ v roku 1949 odišiel do Argentíny. Tu pôsobil aj ako výpomocný duchovný slovenských emigrantov po celej Argentíne. Na Slovensku pracoval medzi mládežou v spolkoch, prispieval do *Priateľa dietok*, fotografoval a filmoval. V emigrácii písal básne a prispieval do časopisov. Jeho pripravované zbierky básní zostali v strojopisoch.

Zomrel 31.10.1967 v Buenos Aires (Argentína).

110. výročie narodenia, 45. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 216.

- 18.10.1802** sa v Salzburgu (Rakúsko) narodil **Jozef Russeger**, bankský inžinier, geológ. Študoval na stredných školách v Salzburgu, v rokoch 1822-1826 baníctvo a hutníctvo na Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Jeho pôsobiská – praktikant Banského a hutníckeho úradu v Muhlbachu, neskôr v Böcksteine (Rakúsko), tu pôsobil aj ako bankský správca, v rokoch 1835-1839 vedúci prieskumnej banskogeologickej expedície do Egypta, Líbye, Sudánu, na Sinajský polostrov, do Palestíny, Sýrie, Libanonu, Malej Ázie, Grécka, Talianska a Sicílie, v rokoch 1840-1841 do Nemecka, Francúzska, Belgicka, Anglicka, Škótska, Švédska a Nórska, 1841-1842 radca Dvorskej komory pre

baníctvo a mincovníctvo vo Viedni, 1843 výskumná cesta v Apeninách a v okolí Carrary, potom zástupca riaditeľa tirolských, vorarlberských, salzburských rudných a soľných baní v Hall (Rakúsko), guberniálny radca soľných baní, dištriktuálny banský radca vo Wieliczke, v rokoch 1850-1863 ministerský sudca a riaditeľ baní, lesov a štátnych majetkov v Banskej Štiavnici, súčasne riaditeľ banskoštiavnickej Baníckej a lesníckej akadémie.

Dopisujúci člen Cisárskej akadémie vo Viedni, čestný člen Geografickej spoločnosti v Paríži a v Berlíne, Société égyptienne v Káhire, prírodovedných spoločností v Prahe, v Pešti, v Jene, v Heidelbergu, v Modene, v Hamburgu, v Aténach, v Lipsku a v Berlíne. Vyznamenaný zlatým krížom gréckeho Spasiteľa, rytierskym krížom Leopoldovho radu, v roku 1853 povýšený do šľachtického stavu.

Dielo a zásluhy:

Zaslúžil sa o rozvoj stredoslovenského baníctva, najmä o intenzívne dokončovanie dedičnej štôlne Jozefa II. (Voznickej), stavbu čerpacích strojov, zavedenie Wattových parných strojov na pohon dopravných a čerpacích strojov. Pričinil sa o realizáciu vynálezov P. Rittingera v úpravníctve a hutníctve, o zavedenie procesu obohacovania olovom, získavanie striebra z čiernej medi vyluhovacou metódou a ďalších. V horehronskom železiarskom komplexe dal zrekonštruovať vysoké pece a zaviedol mnohé priaznivé zmeny.

Autor publikácií o úpravníctve a o výskumných cestách.

Popularizačnými článkami a správami o banskoštiavnickej výskumných prácach prispieval do viedenských odborných časopisov a do zborníkov prírodovedných, baníckych a hutníckych spolkov.

Zomrel 20.6.1863 v Banskej Štiavnici.

210. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 152.

- 21.10.1842** v Banskej Štiavnici zomrel **Anton Július Hiray**, hudobný skladateľ, regenschori. Trubačstvu sa vyučil v Banskej Bystrici. Jeho pôsobenie – trubačský majster a organista farského kostola v Banskej Bystrici, v rokoch 1820-1841 organista a správca chóru farského kostola v Banskej Štiavnici. Barokový cirkevný skladateľ. Komponoval i svetské a tanečné skladby. Autor Banskobystrického pochodu, ktorý zložil na počesť príchodu uhorského palatína do Banskej Bystrice. Jeden z posledných predstaviteľov trubačskej tradície na Slovensku.

Narodil sa 17.2.1770 v Novej Bani.

170. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 330.

- 21.10.1787** sa v Banskej Štiavnici narodil **Jozef Jonáš**, mineralóg, múzejník. Študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici a Váci (Maďarsko), filozofiu v Bratislave, v rokoch 1806-1808 externe na Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Jeho pôsobenie – súkromný ťažiar, aj po odchode

do Pešti (Maďarsko) riaditeľ ťažiarstva štôlní Joachim a Anna v Banskej Štiavnici, adjunkt kustóda, neskôr kustód prírodovedných zbierok Národného múzea v Pešti.

Člen Mineralogickej spoločnosti v Jene, Wetterauskej spoločnosti pre prírodné vedy v Hannau, čestný člen Prírodovednej spoločnosti v Halle a Vojvodskej sasko-gothajskej a meininskej spoločnosti pre lesníctvo a poľovníctvo.

Činnosť a zásluhy:

Od študentských čias zanietený mineralóg, ktorý sústredil pozoruhodnú zbierku minerálov. Zaslúžil sa o rozvoj Národného múzea, najmä jeho mineralogických zbierok. V roku 1820 sa uchádzal o miesto profesora chémie, mineralógie, a metalurgie na Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici a podal i návrh na reformu tunajšieho štúdia, no umrel pred rozhodnutím o nej. V roku 1811 sa pokúsil založiť Mineralogickú spoločnosť v Banskej Štiavnici, zanikla však už pred rozvinutím činnosti.

Autor odborných publikácií a odborných článkov.

Vyzval prírodovedeckú, technickú a obchodnú verejnosť na vydávanie časopisu pre tieto oblasti. Prvé číslo tohto časopisu bolo zaplnené výlučne jeho príspevkami. Prispel aj do *Taschenbuch für Mineralogie* vydávaných vo Frankfurt am Main.

Zomrel 1.2.1821 v Budapešti-Pešti.

225. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 567.

- 21.10.1982** v Banskej Štiavnici zomrel **Jozef Kollár**, maliar, národný umelec, nositeľ Radu práce. Študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici, na reálnom gymnáziu v Košiciach, súčasne na tamojšej maliarskej škole E. Halásza-Hradila, na Akadémii výtvarných umení v Mníchove (prof. H. Knier) a na Vysokej škole výtvarných umení v Budapešti (prof. J. Rudnay). V roku bol 1931 na študijnom pobyte v Taliansku. Jeho pôsobiská – v rokoch 1931-1935 a od 1936 maliar v Banskej Štiavnici, 1935-1936 v Piešťanoch. V rokoch 1914-1918 vojak rakúsko-uhorskej armády v 1. svetovej vojne, v závere na rumunskom a talianskom fronte. V roku 1959 zaslúžilý umelec, 1969 vyznamenaný Radom práce, 1972 národný umelec.

Dielo:

Jeho výtvarné nadanie rozhodujúco usmernil E. Halász-Hradil, jeho umelecké začiatky ovplyvnil profesor Rudnay. Po návrate na Slovensko si dlho udržoval rudnayovské vplyvy, postupne však jeho maľba zrastala so slovenskou krajinou, sprvu v Banskej Štiavnici a okolí. Piešťanské obdobie dovŕšilo kryštalizáciu jeho maliarskeho typu. Po návrate do Banskej Štiavnice maľoval jej architektúru a okolitú krajinu, išlo však skôr o metafory jeho citových stavov ako

o zdokumentovanie podôb mesta. Jeho tvorba sa vyznačovala pomerne veľkými formátmi.

Od konca 30. rokov sa jeho dielo koncepčne už podstatne nezmenilo. Krátkym prerušením jeho vývoja bol začiatok 50. rokov, keď ho dokumentárne chápanie realizmu primälo k použitiu cudzích námetov a vyjadrovacích prostriedkov (kompozície s pracovnými motívmi a s pohľadom na industrializovanú krajinu, ktorej chýba senzuálna veľkorysosť príznačná pre jadro Kollárovej tvorby). Súčasťou jeho tvorby boli aj kvetinové zátišia.

Výtvarné dielo (výber):

Olejomaľby:

Štúdia dievčenskej hlavy (1926); *Autoportrét, Sediaca žena, Stojaca žena* (1928); *Hlava starca, Pohľad na Štiavnicu* (1929); *Hlava baníka* (1930); *Benátske gondoly, Izba, Kanál v Benátkach, Starec s okuliarmi* (1931); *Dievčatko v kroji, Drevenica, Jarmok v Pohorelej* (1932); *Cigánik, Letné zátišie, Trh v Štiavnici* (1933); *Zeleninárske záhrady* (1934); *Dedina na Považí, Podvečer, Považie, Topole pri Váhu* (1935); *Banskoštiavnická Trojica, Krajina s riekou, Štiavnicu v zime, Z Považia* (1936); *Piešťanský most* (1937); *Izba, Kone v zime, Zimný jarmok* (1938); *Kone na trhu, Trh v Banskej Štiavnici* (1939); *Motív z jarmoku* (1940); *Zo starej Štiavnice* (1941); *Autoportrét, Štiavnická ulička, Tanec* (1942); *viacero Trhov v Štiavnici* (1943-44); *Jar v Hodrušskej doline* (1946); *Bančianska dolina v jeseni, Hlava maliara, Podvečer smerom na Teplú, Zima v horách* (1948); *Cesta pod stromami* (1949); *Drevorubač, Jeseň v Hodrušských horách, Kytica lesných kvetín, Pohľad na Hodrušu* (1950); *Jesenný podvečer, Pohľad do Vyhnianskej doliny, Púť, Starý a Nový zámok v Štiavnici, Topole na piargskej ceste, Za Hronom, Záhrada, Zimná hmla na hodrušských vrchoch* (1951); *Čítajúca starenka, Dozrievajúce obilie v horách, Dvor v zime, Pohľad na Sitno, Pred žatvou v našom kraji, Sandrická dolina, Topole, Umelcova matka* (1952); *Dievčatko s ružovou mašľou, Jesenná hmla nad Hodrušou, Nad Štiavnicou, Odmäk, Opustené stromy, Ovocná záhrada v lete, Pohľad z Bánk na vyhnianske kopce; V záhrade, Zátišie s letnými kvetmi a knihou* (1953); *Brezy, Chryzantémy, Jeseň na Počúvadle, Nový zámok v zime, Október, Orgovány, Polia na horách, Poľné kvety* (1954); *Bratislava zo Slavína, Dunajské nábrežie v Bratislave, Kosatce, Na Tepolm potoku v zime, Oddych, Pohľad od Červenej studne na antolské vrchy, Zakvitnuté višne, Zaorávanie, Zo Šobova* (1955); *Posledný sneh, Pribylina v Podbansku, Východná* (1956); *Brezy na jeseň, Pastier, Vo vetre* (1957); *Cesta na Dekýš, Krajina s rybníkom, Kvetinové zátišie, Metelica* (1958); *Dálie, Chopok, Kraj lesa, Pohľad na Sitno* (1959); *Cesta, Kosatce* (1961); *Kolpašské jazero, Štiavnicu na jar* (1962); *Cesta v krajine, Predjarie* (1963); *Kytica poľných kvetov, Topole na jeseň, Zimná krajina* (1964); *Gladioly, Krajina v Liptovskom Jáne, Závoz* (1965); *Hlava Cigánky, Zima na Donovaloch, Zimné polia* (1966); *Hlboká cesta, Jeseň v Štiavnici, Ružová ulica v Štiavnici, Štiavnická ulička* (1967); *Jar v záhrade, Nad Štiavnicou, Strom* (1968); *Kalvária v jeseni, Krajina v zime* (1969); *Krajina pri Hodruši, Letná kytica,*

Pivonky, Posledný sneh, Štiavnické bane (1970); *Krajina s lipami* (1971); *Brezy na jeseň, Krahule, Krajina od Kremnice, Kremnické Bane* (1972); *Cesta na Teplú, Zima* (1973); *Cesta so stĺpom, Sitno* (1974); *Sandrik, Topole* (1975); *Krajina, Kvitnúce stromy* (1976); *Žltá krajina* (1977).

Výstavy:

Individuálne: Košice, Nové Zámky, Topoľčany, Bratislava, Praha, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Liptovský Mikuláš, Martin, Nitra. Zúčastňoval sa na výstavách Spolku slovenských umelcov, Umeleckej besedy slovenskej, Spolku slovenských výtvarných umelcov a Združenia slovenských výtvarných umelcov.

Narodil sa 8.3.1899 v Banskej Štiavnici.

30. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 146-147.

23.10.1887 sa v Jazernici narodil **Ján Bojmír (pôv. Bornemisza)**, organizátor turistiky, publicista, učiteľ. Ľudové školy navštevoval v rodisku a v Szegede (Segedín, Maďarsko), tu študoval aj na reálke, neskôr na učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom. Učiteľ v Hornej Mičinej, v Selciach, učiteľ na ľudovej škole a na meštianskej škole, školský inšpektor v Banskej Bystrici, v rokoch 1928-1939 školský inšpektor v Kremnici a napokon v Martine. Turista, značkár turistických chodníkov, funkcionár turistických organizácií v miestach pôsobenia.

Zostavovateľ a spoluautor turistických sprievodcov, autor pedagogických publikácií a článkov, ktorými prispieval do *Krás Slovenska* a miestnej tlače.

Knižné dielo:

Schéma rozdelenia učebnej látky (1922); *Kremnica – Nová Baňa a okolie* (1933); *Písanie na školách ľudových* (1942); *Turiec* (1947); *Martinské Hole* (1955); *Veľká Fatra* (1955); *Sprievodca po Martine a okolí* (1963).

Zomrel 15.2.1970 v Martine.

125. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 285.

24.10.1847 sa v Liptovskom Michale narodil **Ján Ďatel**, náboženský spisovateľ. Študoval na gymnáziu v Levoči, na diecezálnom seminári v Banskej Bystrici. Rímsko-katolícky kaplán v Dobrej Nive a v Dlhom Poli, farár v Hornej Mičinej, v rokoch 1889-1897 v Janovej Lehote, 1897-1907 v Jastrabej, kde bol vymenovaný za dočasného vicearchidiakona, od roku 1907 až do svojej smrti vo Zvolenskej Slatine, tu bol v roku 1924 vymenovaný za pápežského komorníka. Autor článkov, ktoré publikoval v náboženských časopisoch, cestopisu a zbierky básní. Upravil Janečkov *Spevník cirkevný*.

Literárne dielo:
Boh a národ (1928).

Zomrel 6.9.1928 v Žiari nad Hronom.

165. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 449.

Ján Ďateľ. In: *Liptovský Michal - oficiálne stránky obce* [on-line].
[cit. 2012-09-09]. Dostupné z:
http://www.liptovskymichal.sk/jan_datel.php

- 26.10.1847** sa v Novej Bani narodil **Alexander Pric**, zberateľ ľudových piesní. Učiteľ spevu a hudby na slovenskom gymnáziu v Kláštore pod Znievom, neskôr učiteľ a organista v Turzovke. Zbieral ľudové piesne na Kysuciach, ktoré uverejnil v *Slovenských spevoch 2* (1890).

Zomrel 20.7.1927 v Novej Bani.

165. výročie narodenia, v júli 85. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 539.

- 27.10.1937** sa v Martine narodil **Vladimír Gorbunov**, učiteľ, poslanec Mestského zastupiteľstva (MsZ) v Kremnici, atletický a lyžiarsky rozhodca a funkcionár. Základné a stredné vzdelanie získal v rodnej Kremnici, odborné vysokoškolské na VPŠ v Banskej Bystrici – promováný pedagóg. 1. septembra 1958 nastúpil učiť na základnú školu v Štiavnických Baniach a po roku si išiel odslúžiť dva roky základnej vojenskej služby. Od 1. novembra 1961 do 30. júna 2002 nepretržite učil na „svojej“ základnej škole na Križkovej ulici. Učil nielen svoje predmety – biológiu a chémiu, ale aj fyziku, dejepis, zemepis, občiansku výchovu, ale najmä technické práce, telesnú a brannú výchovu. Aj funkčne sa jeho pozícia menila – triedny učiteľ sa stal dlhoročným výchovným poradcom a v roku 2000 ho pedagogický zbor zvolil za riaditeľa školy. V tejto funkcii bol aj predsedom Rady riaditeľov základných škôl v okrese a predsedom Okresnej rehabilitačnej komisie, v marci 1992 bol ako delegát na prijatí učiteľov na Pražskom hrade. Hoci bol tzv. „vojnovou sirotou“ (jeho otca, MUDr. Leonida Gorbunova – lekára partizánskeho oddielu, Nemci zajali a zastrelili niekde v okolí Banskej Štiavnice práve v deň jeho 7. narodenín – 27. októbra 1944), nikdy nevstúpil do žiadnej politickej strany, ale aktívne pracoval v mnohých spoločenských organizáciách. Bol členom a funkcionárom v Revolučnom odborovom hnutí, v Zväzarme, v Československom Červenom kríži, v Slovenskom zväze ochrancov prírody a krajiny, v Telovýchovnej jednote Kremnica a iných. Ako učiteľ telesnej a brannej výchovy desiatky rokov pripravoval žiakov svojej školy na rôzne súťaže v atletike, lyžovaní a branných športoch, často s výbornými výsledkami. So svojimi zverencami dosiahol desiatky majstrov okresu, niekoľko majstrov kraja a aj 5 majstrov Slovenska. Od vzniku Bielej stopy SNP nevynechal jediný ročník, či už ako bežný

činnosť, organizátor, rozhodca a desať rokov riaditeľ Malej Bielej stopy (každý rok cca 1000 žiakov). Dodnes ho môžete každú zimu stretnúť na Skalke, alebo inde, so stopkami v rukách pri rôznych športových podujatiach. Ako atletický rozhodca chodieval s partiou atletických nadšencov do Banskej Bystrice rozhodovať atletickú ligu.

Svoje mimovyučovacie aktivity realizoval aj na výletoch so žiakmi.

V rámci spoznávania nášho regiónu a ochrany prírody to boli potulky po blízkom okolí. Zemepisné vedomosti a rozhladenosť vo svete realizoval viacerými exkurziami do Vysokých Tatier a do Prahy.

V rokoch 1962-1964 spolu s kolegom a so žiakmi položili základy dnešného polyfunkčného ihriska vo dvore základnej školy na ulici Pavla Križku. Vyrovnali terén, svojpomocne vyrobili mantinely, bránky a osvetlenie, Združenie rodičov a priateľov školy kúpilo hokejovú výstroj pre 20 hráčov a na škole na vyučovaní telesnej výchovy a po vyučovaní popoludní do tmy sa korčuľovalo a hral hokej už pred 50 rokmi.

Jeho spoločenská angažovanosť (aj boj proti ťažbe zlata v Kremnici) ho priviedla do kresla poslanca a člena rady MsZ v Kremnici, kde zastupoval občanov Kremnice od roku 1990 počas troch volebných období.

Je medailistom celoslovenského kola Pedagogického čítania, nositeľom radu ďakovných listov a pamätných medailí za prácu najmä s mládežou. Je nositeľom Pamätnej medaily mesta Kremnica v roku 2008.

Je ženatý (1964), manželka Ema, učiteľka – dôchodkyňa, dve deti.

75. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Vladimír GORBUNOV.

- 29.10.1897** sa v Radošine narodil **Karol Andel**, vlastivedný pracovník, archeológ, úradník. Základnú školu vychodil v Radošine, gymnázium navštevoval v Nitre, právo v Bratislave. Od roku 1921 notár vo Veličnej, od roku 1925 komisár, hlavný komisár, radca politickej správy na okresných úradoch v Kremnici, Kysuckom Novom Meste, v rokoch 1930-1945 v Skalici, v Levoči, v Nových Zámkoch, v Nitre, v Liptovskom Mikuláši. Ďalšie jeho pôsobiská – pracovník Okresného národného výboru, neskôr pracovník Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied a napokon Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Košiciach. Vlastivedný pracovník, úspešný najmä v archeológii. V Kremnici skúmal dejiny baníctva a miestne názvy. Autor drobných nálezových správ v časopise Muzeálnej slovenskej spoločnosti a rozsiahlejších štúdií v odborných periodikách a regionálnych zborníkoch.

Zomrel 7.1.1977 v Košiciach.

115. výročie narodenia, v januári 35. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 57-58.

- 29.10.1797** sa vo Veselom narodil **Štefan Moyses**, národnokultúrny dejateľ, cirkevný hodnostár, spoluzakladateľ a prvý predseda matice slovenskej.

Základnú školu navštevoval vo Veselom a v Trnave, študoval na gymnáziu, filozofiu na bohosloveckom seminári v Trnave, teológiu na ústrednom seminári v Pešti, v Ostrihome, v roku 1821 vysvätený za kňaza, 1829 PhDr. Jeho pôsobiská (postupne) – vychovávateľ v rodine Liptaiovcov v Sečanke, rímskokatolícky kaplán v Szentendre, v Bzovíku, v Krupine, v Hontianskych Tesároch, v Tölgyësi, v Pešti (1828-1829 slovenský kazateľ v kostole sv. Jozefa), profesor filozofie a gréčtiny na Kráľovskej akadémii, počas jej prorektor, kanonik, rektor diecézneho seminára v Záhrebe, v rokoch 1851-1869 biskup banskobystrickej diecézy so sídlom v Žiari nad Hronom (tu nechal zreštaurovať biskupské sídlo), skutočný vnútorný tajný radca.

Okolnosti založenia Matice slovenskej v súvislosti so Štefanom Moysesom (stručne):

Štefan Moyses vyšiel z bernolákovho trnavského prostredia. Ako kaplán v Pešti nadviazal úzke priateľstvo s Martinom Hamuliakom a Jánom Kollárom, osvojil si ideu všeslovanskej vzájomnosti. Národ kládol v stupnici svojich hodnôt na najvyššie miesto. Chcel národu zabezpečiť právno-politické, hospodárske a sociálne podmienky pre jeho úspešný vývoj, právo na vzdelávanie v rodnom jazyku.

Na rokovaníach s D. Lichardom a K. Kuzmánym vo Viedni v roku 1856 znovuoživil podnet Jána Kollára o potrebe vybudovania celonárodnej inštitúcie Matice slovenskej. Táto myšlienka mala veľkú podporu u slovenskej verejnosti, no uskutočniť ju bolo možné až po páde bachovského absolutizmu. Dočasný výbor predložil jej stanovky v roku 1861 Miestodržiteľskej rade, panovník ich schválil v máji 1863. Štefan Moyses osobne za ich schválenie intervenoval u miestodržiteľa Mórica Pálfiho a u panovníka.

Zakladajúce valné zhromaždenie Matice slovenskej v auguste 1863 jeho organizátori spojili s oslavou tisícročného výročia príchodu Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Slovenský ľud ocenil Moysesove zásluhy na týchto udalostiach tak, že jeho cesta zo Žiaru nad Hronom na valné zhromaždenie Matice slovenskej do Martina bola triumfálnym pochodom, akého sa dovtedy nedostalo žiadnemu zo slovenských politických a verejných činiteľov. Na valnom zhromaždení bol zvolený za prvého predsedu Matice slovenskej a na jej čele stál až do svojej smrti. Jej činnosť orientoval v duchu svojich predstáv a cieľov na rozvoj národnej vedy, vzdelania, kultúry a ľudovýchovy.

Pamätníky na počesť Štefana Moysesu v meste Žiar nad Hronom:

Nad kryptou z vonkajšej strany kostola v Žiari nad Hronom sa nachádza pamätná tabuľa venovaná Š. Moysesovi. V renesančno-barokovom kaštieli v Žiari nad Hronom, kde pôsobil, bola na jeho počesť zriadená pamätná izba a na čelnej fasáde kaštieľa je umiestnená ďalšia pamätná tabuľa venovaná jeho pamiatke. Park, neďaleko kaštieľa, nesie jeho meno a v ňom sa nachádza pamätník Štefana Moysesu, odhalený v roku 1969 k 100. výročiu jeho úmrtia. dielo akad. sochára Vojtecha Remeňa.

Ďalšiu sochu Štefana Moysesu v nadživotnej veľkosti vytvoril v roku 1999 akademický sochár Milan Ormandík z Kremnice. Socha stojí pred Domom kultúry na Námestí Matice slovenskej v Žiari nad Hronom. Nachádza sa tu aj Základná škola s materskou školou Štefana Moysesu.

Pochovaný je v biskupskej krypte v rímskokatolíckom kostole Povýšenia Svätého Kríža v Žiari nad Hronom.

Autor príručky pre ovocinárov, pohrebných kázní, pastierskych rečí a listov, prejavov na valných zhromaždeniach.

Zomrel 5.7.1869 v Žiari nad Hronom.

215. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 229-231.

Štefan Moyses. In: *Osobnosti.sk* [on-line]. [cit. 2012-09-09]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=59042>

- 30.10.1982** zomrel, **Jozef Chládecký**, kňaz, rehoľník, učiteľ. Pochovaný je v Žiline. Kremničania ho na poslednej ceste vypravdali hojnou účasťou a veľkým srdcom uvitým z kvetov.
1. až 4. ročník rímskokatolíckej ľudovej školy absolvoval v rodisku a tu pokračoval v štúdiách na reálnom gymnáziu, kde v roku 1925 zmaturoval. Do noviciátu nastúpil 25. 8.1925 v Trnave. Prijal rehoľné meno Joannes Baptista (Ján Krstiteľ, medzi ľuďmi bol neskôr dlhé roky známy aj ako Páter Baptista). Tu prešiel počiatočnou formáciou a pripravoval sa na teologické štúdiá. V roku 1928 študoval v Žiline v rádovej františkánskej teologickej škole ako poslucháč *cursus inferior*. V tomto období tam študoval aj Rudolf Dilong. Slávnostné sľuby zložil fr. Joannes Baptista 26.8.1929. Za kňaza bol vysvätený 7.9.1930 v Nitre, v katedrále sv. Emeráma.
- Pôsobiská J. Chládeckého – po vysviacke bol disponovaný do kláštora v Trnave, kde pôsobil ako katechéta. V tomto čase počas šiestich mesiacov vykonával aj funkciu prefekta františkánskeho gymnázia v Malackách. V lete 1932 bol preložený z Trnavy do Kremnice. Na ním uvoľnené miesto v Trnave nastúpil R. Dilong. Do Kremnice bol P. Baptista premiestnený na príhovor banskobystrického diecézneho biskupa Mariána Blahu, keďže škola pre hluchonemých si žiadala katechéta. P. Baptista začal učiť nepočujúcich v Kremnici v roku 1932. V roku 1933 zložil v Banskej Bystrici skúšku profesora náboženstva a v roku 1934 skúšku zo špecializácie na vyučovanie hluchonemých. Pri výučbe sluchovo postihnutých používal kresby a obrazy, vďaka ktorým tieto deti lepšie chápali jeho výklad. Okrem učenia na škole pre hluchonemých konal ľudové misie, učil na kremnickom gymnáziu a zastupoval aj na ďalších kremnických školách. Vyučoval predovšetkým náboženskú výchovu, ale aj deskriptívnu geometriu a zemepis. Prechodne, v rokoch 1935 a 1945, zastával funkciu gvardiána – predstaveného kláštora, v rokoch 1934, 1938-1939 bol vikárom v kláštore. Po Liborovi Mattoškovi v roku 1939 prevzal úlohu zapisovateľa do františkánskej kroniky. Kňazskú službu vykonával nielen v kláštore, ale aj po okolitých farnostiach. Vykonal požehnanie

obrazov – krížovej cesty pre kaplnku vo filiálke Šváb a tiež vykonal požehnanie krížovej cesty vo farskom kostole.

V Kremnici P. Baptistu Chládeckého zastihla II. svetová vojna a tiež ťažké povojnové obdobie po roku 1949, keď pre vymyslenú protištátnu činnosť bol kláštor zhabaný a odovzdaný do užívania Mestského národného výboru a františkáni boli presťahovaní do farskej budovy. Nasledovali ďalšie ťažké udalosti tzv. *barbarskej noci* v roku 1950, keď časť bratov františkánov mala byť premiestnená do Svätého Beňadika (dnes Hronský Beňadik) a ďalšia časť mala byť prevezená na Krajský národný výbor v Banskej Bystrici. Po všetkých peripetiách tohto zložitého obdobia prijal P. Baptista miesto v Kremnici. Najprv vypomáhal dôstojnému pánovi Emanuelovi Schubertovi a v roku 1951 bol vymenovaný za kaplána. Naďalej sa ako učiteľ venoval nepočujúcim deťom. Ako učiteľ bol svojimi kolegami pre svoje znalosti a skúsenosti rešpektovaný. Na jeho hodiny sa chodili vysokoškolskí študenti učiť špeciálnemu učiteľstvu. Za dlhoročnú službu medzi hluchonemými deťmi ho kapitulárny vikár banskobystrickej diecézy Ján Dechet v roku 1955 menoval *čestným asesorom*. Toto vyznamenanie P. Baptista odmietol prijať s tým, že podľa cirkevného práva majú rehoľníci zakázané prijímať vyznamenania. V Nevoľnom sa spoznal aj s budúcim banskobystrickým biskupom Rudolfom Balážom. Vo voľnom čase čítal, popri náboženskej literatúre siahal aj po detektívkach a obľuboval tiež turistiku. Do dôchodku odišiel 1.7.1972 a zostal žiť v Kremnici. Po 49 rokoch prežitých v tomto meste bol 24.11.1981 premiestnený do Kňazského charitného domova v Pezinku, čo niesol veľmi ťažko.

Pamiatka na J. Chládeckého v Kremnici:

Pri príležitosti 30. výročia úmrtia J. Chládeckého bola odhalená pamätná tabuľa, ktorá je umiestnená na farskom kostole sv. Františka z Assisi.

Narodil sa 29.4.1908 v Žiline.

30. výročie úmrtia

P. Felix Mária Z. Žiška OFM (2012a). *P. Baptista Jozef Chládecký OFM : životopisná črta*. Bratislava: Rehoľa menších bratov - Františkánov.

fr. Felix Mária Žiška OFM (2012b). P. Baptista Jozef Chládecký OFM. *Správy zo života Provincie najsvätejšieho spasiteľa* [online].

[cit. 2013-03-27]. Dostupné z:

http://www.frantiskani.sk/spravy/index.php?option=com_content&task=view&id=460&Itemid=79

NOVEMBER 2012

1.11.1897 sa v Novej Bani narodil **Ervín Holéczy** (pseudonym **Peter Zván**), spisovateľ, lekár. Po smrti rodičov vychovávaný v rodine Makovických v Ružomberku, kde navštevoval ľudovú školu a gymnázium, neskôr postupne študoval na evanjelickej teologickej akadémii v Soprone (Maďarsko), na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Asistent chirurgickej kliniky v Bratislave, riaditeľ Mestskej nemocnice v Brezne, riaditeľ nemocnice, neskôr prednosta oddelenia zdravotníckeho referátu Krajského národného výboru, prednosta oddelenia na Povereníctve zdravotníctva, súčasne riaditeľ Klinikkej oblastnej nemocnice (neskôr Krajský ústav národného zdravia - KÚNZ), potom lekársky štatistik Mestského ústavu národného zdravia a zdravotného odboru Ústredného národného výboru (ÚNV), vedúci organizačno-metodického kabinetu ÚNV, lekársky štatistik KÚNZ v Bratislave.

Dielo:

Autor poviedok, románov a odbornej literatúry.

Literárne činný od r. 1919. Viacero poviedok uverejnil v slovenských časopisoch – *Národné noviny*, *Mladé Slovensko*, *Živena* a iných, odborné lekárske články v *Bratislavských lekárskejších listoch* a v *Sborníku lékařském* v Prahe. V *Slovenskom denníku* publikoval na pokračovanie román *Na vlnách osudu*.

Próza:

Inžinier Riava (1929); *Čachovania* (1934); *Ajhľa, človek!* (1941, o Dušanovi Makovickom); *Rojko* (1959, o Albertovi Škarvanovi).

Zomrel 4.9.1977 v Bratislave.

115. výročie narodenia, v septembri 35. výročie úmrtia
Slovenský biografický slovník II (1987), s. 359.

2.11.1867 sa v Novej Bani narodil **Karol Dodek**, kováč, venoval sa i kresleniu a maľbe, národovec. Otec maliara Eugena Dodeka. Narodil sa v rodine s kováčskou tradíciou a vyučil sa za kováča v duchu tejto rodinnej tradície. Skúsenosti nadobudol aj na vandrovkách. Ako tovariš pracoval vo viacerých uhorských mestách. Zachované kovácke práce vykované jeho rukou svedčia o jeho vysokej úrovni v tomto odbore (kované kríže v cintoríne, kovaná ohrada v Szentiványiho záhrade). Svoje kovácke umenie vystavoval na Milenárnej výstave v Budapešti (1886) a Medzinárodnej výstave v Paríži (1900, s podporou Františka Kabinu a Andreja Kmeťa). Dojmy a poznatky z tejto výstavy uverejnil na pokračovanie v *Ľudových novinách*. Výdatne spolupracoval s Andrejom Kmeťom, kreslil pre neho náčrty muzeálnych predmetov, archeologických lokalít, ilustroval niektoré jeho páce. Pomáhal mu aj v zberateľskej práci. Zbieral pre neho rastliny v Novej Bani a okolí a získaval predmety pre múzeum v Martine. Andrej Kmeť ho podporoval a usmerňoval v jeho výtvarnej tvorbe. Zoznámil ho s maliarom

Zsitvayom, profesorom kreslenia v Banskej Štiavnici, ktorý sa Karola Dodeka ujal. Jeho maliarska tvorba má okrem umeleckej hodnoty i hodnotu dokumentačnú. Zachytil podobu mesta Nová Baňa, ktorá sa časom zmenila, alebo zanikla. Dvanásť jeho obrazov sa nachádza v múzeu v Novej Bani, ďalšia jeho maliarska tvorba je uchovaná v Slovenskom národnom múzeu v Martine a vo viacerých kostoloch na Spiši a na Orave, v súkromnej držbe jeho rodiny a známych. Účastník Slovenskej výstavy v Hodoníne (1905). Vplyv na jeho národné povedomie mali Eduard Rizner (učiteľ), Alexej Peťko (miestny farár) a neskôr Andrej Kmeť. Slovenskí národovci, s ktorými ho zoznámil A. Kmeť, mu posielali knihy, ktoré boli základom pre vznik tretej súkromnej knižnice v Novej Bani. Táto bola k dispozícii občanom mesta.

Karol Dodek bol i literárne činný. Prispieval do časopisov *Včelár a ovocinár*, *Národný Hlásnik*, *Katolícke noviny*, *Slovenské noviny* (Horňanského), *Pútnik svätovoješský*, *Vlast' a svet*, *Veselé noviny*, *Slovenský denník*, *Tovaryšstvo*.

Opäť na podnet A. Kmeťa sa podujal spracovať dejiny mesta. Ako prvý a do roku 1962 jediný podal súvislejší a obsiahlejší prierez dejinami mesta. Autor literárnych obrázkov zo života. Prekladal z nemčiny a češtiny, ilustroval rozprávkovú knižku A. Martiša. Staroslovanské hradisko Zámčisko a hradisko Krivín opísal v *Slovenskom denníku*. Pre svoje slovenské národné povedomie bol vyhlásený za pansláva. V roku 1914 uväznený v Nitre. Po prepustení z väzenia musel narukovať najprv na ruský, neskôr na taliansky front. Po vzniku I. Československej republiky v roku 1919 sa stal prvým slovenským starostom mesta Nová Baňa.

Zaoberal sa aj liečením zvierat (v súvislosti s kováčskym remeslom), včelárstvom a ovocinárstvom.

Zomrel 7.4.1922 v Novej Bani.

145. výročie narodenia, v apríli 90. výročie úmrtia

HINDICKÝ, Jozef (1992). *Kultúrni dejatelia Novej Bane a okolia*, s. 18-21.

- 3.11.1952** sa v Marcelovej narodila **Mária Petrová**, pedagogička, samostatná odborná pracovníčka v kultúre, literárna tvorkyňa. V rokoch 1971-1976 študovala na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, odbor slovenský jazyk a literatúra a ruský jazyk, Mgr. Do Banskej Štiavnice prišla v roku 1978. Dvadsať rokov učila na Strednej priemyselnej škole baníckej v Banskej Štiavnici (dnes SPŠ S. Mikovíniho). Od 1. apríla 1998 riaditeľka Podsitnianskeho osvetového strediska v Banskej Štiavnici a po jeho zrušení pracuje od 1. januára 2000 ako samostatná odborná pracovníčka Pohronského osvetového strediska Žiar nad Hronom – na detašovanom pracovisku v Banskej Štiavnici. Organizátorka kultúrno-osvetových podujatí v spolupráci s ďalšími spoluorganizátormi, organizáciami, inštitúciami, súbormi i jednotlivcami v okresoch Banská Štiavnica, Žarnovica a Žiar nad Hronom. Viedla Poetický klub Marína, je členkou Kultúrnej komisie pri Mestskom zastupiteľstve a počas dlhých rokov bola členkou výboru

Spolku slovenských žien Živena. Ako recitátorka a moderátorka účinkuje nielen v Banskej Štiavnici, ale aj v iných mestách (aj v Maďarsku) a to i dvojazyčne – slovensko-maďarsky. Pre záujemcov pripravuje podujatie *Cestíčka lásky*, týchto sprevádza po stopách Andreja Sládkoviča a Maríny v Banskej Štiavnici (Lýceum, Marínin dom, evanjelický kostol – miesto Maríninho sobáša a Sládkovičovej kňazskej ordinácie, Marínin hrob). Spolu s Norou Bujnovou a Zdenkou Koreňovou v Banskej Štiavnici založili *Autorský klub literátov, hudobníkov a výtvarníkov*. Za prácu Márie Petrovej, na poli kultúry, jej Štiavničania trikrát udelili ocenenie *Osobnosť kultúry Banskej Štiavnice* a v roku 2010 bola Banskobystrickým samosprávnym krajom ocenená *Kvetom kultúry*.

Žije, pracuje a tvorí v Banskej Štiavnici.

Tvorba:

Autorka básní, scenárov literárno-hudobných pásiem, satiry, príbehov pre deti, prekladá z maďarčiny a češtiny.

Básne začala písať už na základnej škole. Jej verše sú preložené do ruštiny, maďarčiny, francúzštiny, angličtiny, španielčiny a rumunčiny. Bola členkou redakčného kruhu *Štiavnický život*. Často jej články uverejňujú i periodiká *My Žiara*, *Národná osveta*, príležitostne *Štiavnické noviny*, *Literárny týždenník*, *Pravda* a iné.

Mimo vlastnej tvorby v oblasti poézie je autorkou scenárov literárno-hudobných pásiem o živote a tvorbe mnohých slovenských literátov, spätých s naším regiónom.

Básne:

Spoved' (1995); *Moja Štiavnica* (2001); *Ak je láska hriech ...* (2003); *Zastavte čas na jednu báseň. Výber z lyriky* (2009); *Naša Štiavnica* (2010) – s fotografiami Lubomíra Lužinu; do kníh Vladimíra Bártu *Banská Štiavnica – perla slovenských miest* (2008) a *Banská Štiavnica : ako sme tu žili* (2010) prispela svojimi veršami.

Humor a satira:

Pichliačky (2006).

Pre deti:

Veselé príhody zo školských lavíc (2007); *O Karolínke. Maľovanky, básničky pre veľkých aj maličkých* (2009); *Veselé príhody zo školských lavíc II.* (2012).

Preklady:

Agricola, Georgius : *Dvanásť kníh o hutníctve a baníctve* – spolu s manželom preklad z českého jazyka; *Banické piesne* (2004) – preklad textov baníckych a študentských piesní z maďarského jazyka.

Spoluzostavovateľka s Norou Bujnovou:

Štiavnické inšpirácie. Výber z tvorby členov banskoštiavnického A(utorského) klubu (2009, 2011).

60. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytla Mária PETROVÁ.

- 7.11.1897** v Prešove zomrel **Karol Divald**, priekopník fotografie, lekárnik. Študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici, farmáciu na univerzite vo Viedni. Lekárnik v Bardejove, neskôr majiteľ fotografického ateliéru v Budapešti a v Bardejove. Od obdobia štúdií vo Viedni sledoval pokroky v oblasti fotografie, ktorej sa postupne venoval a stal sa jedným z jej priekopníkov. V Prešove založil prvú svetlotlačiareň na Slovensku i v Uhorsku. V nej vydával albumy, pohľadnice, mapy, obrazové prílohy. Autor krajinárskej a dokumentárnej fotografie, portrétov, albumov krajinárskych fotografií z Vysokých Tatier, Pienin, Aggteleckej jaskyne, snímok výrobných podnikov, následkov požiaru v Prešove a dokumentárnych snímok výtvarno-umeleckých artefaktov.

Narodil sa 2.11.1830 v Banskej Štiavnici.

115. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 474.

- 8.11.1907** v Kremnici zomrel **Karol Gerl**, medailér. Vyštudoval na Akadémii výtvarných umení vo Viedni u Karola Radnitzkeho. Od roku 1879 rezač želez, potom medailér mincovne v Kremnici. Autor medailí, plakiet uhorských osobností a dejateľov, medailí pri príležitosti výstav s rozmanitými námetmi. Od roku 1882 vystavoval v Múcsarnoku v Budapešti (Maďarsko).

Výber z tvorby:

pamätná medaila pri príležitosti otvorenia novej budovy Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici (1892); *Ján Nepomuk Belházy* (bronz, 1893); vlastný portrét (1905); medaila pri príležitosti telocvičných pretekov reálky v Kremnici; medaila atletického klubu v Banskej Štiavnici; *Pamiatka z Kremnice*; *Pamiatka z Kremnickej mincovne* atď.

Narodil sa 11.7.1858 vo Viedni-Neulerchenfelde (Rakúsko).

105. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 183.

- 8.11.1742** sa v Komárne narodil **Krištof Šima**, spisovateľ, lexikograf, prekladateľ, učiteľ. V roku 1765 vstúpil do piaristickej rehole. Študoval na jezuitskom gymnáziu v Komárne, v Senci, v noviciáte piaristov v Prievidzi, filozofiu, matematiku, kreslenie a teológiu v Nitre, kreslenie vo Viedni, v roku 1774 vysvätený za kňaza, od roku 1832 člen korešpondent Uhorskej akadémie vied. Jeho pôsobiská – učiteľská prax v Nagykanizsi, učiteľ na piaristickom gymnáziu v Kecskeméte, v Kalocsi, v Debrecíne, v Pešti (všetky Maďarsko), v Košiciach, kde viedol aj priemyselnú školu kreslenia, v rokoch 1790-1828 v Kremnici, od roku 1829 predstavený piaristickej rehole v Banskej Štiavnici. Člen korešpondent Uhorskej akadémie vied. V roku 1826 bol vyznamenaný zlatou medailou za zásluhy.

Dielo a činnosť:

Autor školských náboženských i svetských drám, prevažne spracovaných podľa T. M. Plauta, J. B. P. Molièra. V školskej praxi okrem rétoriky vyučoval aj maďarskú gramatiku, systematicky sa venoval najmä lexikológii, zvlášť tvoreniu slov a slovnej zásobe maďarčiny, čo využil v lexikografickej práci.

Od roku 1795 vyše dvadsať rokov zbieral jazykový materiál pre zostavenie slovníka, ktorý vyšiel v dvoch zväzkoch.

Prekladal z latinčiny, francúzštiny a nemčiny.

Zomrel 14.7.1833 v Banskej Štiavnici.

270. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 449-450.

- 9.11.1952** v Bratislave zomrel **Michal Považan**, literárny teoretik a kritik, vydavateľský pracovník. Ľudovú školu navštevoval v Dubovom, gymnáziá v Kremnici a v Martine, medicínu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, odtiaľ prešiel na Filozofickú fakultu tej istej univerzity. Ako voľný literát sa venoval publicistike. Počas II. svetovej vojny pracoval v Bratislave v banke Slávia. Účastník SNP, písal do povstaleckej tlače. Vedúci filmového odboru na Povereníctve informácií, spoluzakladateľ a riaditeľ vydavateľstva *Tatran*. Autor literárnokritických príspevkov, referátov o divadelných predstaveniach, filmoch a vernisážach výtvarného umenia v dennej tlači a literárnych časopisoch. Po vzniku skupiny nadrealistov sa vyhranil ako kritik a teoretik tejto skupiny. Zaslúžil sa o vydávanie nadrealistických zborníkov. Redakčný spolupracovník v periodikách *Ľudový denník* a *Slovenské zvesti*, redaktor edícií avangardnej literatúry *Scarabeus* a *Zenit*, spolu s R. Mrlanom redaktor dvojmesačníka *Umenie*.

Dielo:

Z literárnych štúdií a článkov (1953); *Novými cestami* (1963).

Narodil sa 8.9.1913 v Dubovom.

60. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 530.

Považan, Michal. In: *Pyramída : encyklopédia moderného človeka*. **13**(8), s. 4671.

- 9.11.1852** sa v Slovinkách narodil **Július Schwartz**, montanista. Študoval na gymnáziu v Košiciach, v rokoch 1871-1875 baníctvo na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, 1881 Ing. Jeho pôsobiská – praktikant na banskom úrade v Kluži (Rumunsko), pôsobenie v súkromnej banskej spoločnosti v Slovinkách, neskôr v Dobšinej, v roku 1879 na banskom úrade v Kremnici, 1880-1882 asistent na katedre deskriptívnej geometrie Baníckej a lesníckej akadémie

v Banskej Štiavnici, od roku 1883 správca, neskôr riaditeľ súkromného banského podniku v Kremnici, 1910-1920 prednosta kremnického štátneho banského podniku, od roku 1920 na dôchodku.

Zomrel 7.2.1923 v Kremnici.

160. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 248.

- 11.11.1757** v Soprone (Maďarsko) zomrel **Ján Bohumír Ertel**, náboženský spisovateľ. Študoval v Kremnici, v Rimavskej Sobote, v Banskej Bystrici a vo Wittenbergu (Nemecko). Jeho pôsobiská – maďarský evanjelický farár v Ožďanoch, slovenský evanjelický farár v Banskej Bystrici, nemecký evanjelický farár v Soprone. Autor latinských dišpút, maďarského katechizmu, latinského diela o vzťahu orientálnych a západných jazykov, latinského spisu o etiópskej teológii a náboženstve. Autor náboženských piesní a prekladateľ týchto z nemčiny.

Narodil sa 14.9.1695 v Kremnici.

255. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 24.

- 13.11.1912** sa v Palanoku okr. Mukačevo (Ukrajina) narodil **Andrej Peter**, akademický sochár-medailér. Školy a štúdiá – v rokoch 1918-1926 navštevoval základnú školu v Palanoku, v rokoch 1926-1930 Štátnu umeleckú priemyselnú školu s maturitou v Jablonci nad Nisou (Česko), 1930-1932 prax v Jablonci nad Nisou, 1932-1933 Štátnu umeleckú priemyselnú školu (majstrovskú) v Jablonci nad Nisou, 1933-1937 Akadémiu výtvarných umení v Prahe (prof. Otakar Španiel, predpísané šesťročné štúdium absolvoval za štyri roky s čestným uznaním), 1937 akademický sochár-medailér, v rokoch 1951-1952 špecializácia u prof. O. Španiela na Akadémii výtvarných umení v Prahe.

Študijné cesty:

Služobná študijná cesta v mincovni vo Varšave (1958), služobná študijná cesta v mincovni vo Viedni (1962), služobná študijná cesta – Atény, Korint (1966), študijno-tematický zájazd – Benátky, Padua, Verona (1968), služobná študijná cesta v mincovni v Berlíne (1970), študijná cesta – Fínsko – XV. kongres FIDEM-ATHEN (1973), študijná cesta – Budapešť – XVII. kongres FIDEM-ATHEN (1977), študijno-tematický zájazd – Norimberg, Würzburg, Kolín nad Rýnom, Brusel, Amsterdam, Londýn, Paríž, Štrasburg, Stuttgart, Dachau, Mníchov, Salzburg, Viedeň (1978).

Pôsobiská:

V rokoch 1912-1926 žil v Palanoku, nasledovali roky štúdií a od roku 1937 žil, pracoval a tvoril v Kremnici. Od 12.8.1937 do 31.12.1978 pôsobil v Štátnej mincovni Kremnica. Sem nastúpil na žiadosť svojho profesora Otakara Španiela, pretože tu bolo potrebné posilniť a budovať

medailérstvo. V mincovni pôsobil ako sochár-medailér, umelecký poradca a od roku 1952 ako vedúci výtvarného úseku. Počas účinkovania v mincovni vytvoril množstvo významných prác a zaslúžil sa o jej dobrú povesť.

V rokoch 1966-1968 externe učil na Strednej umelecko-priemyselnej škole v Kremnici (teraz Súkromná škola úžitkového výtvarníctva). Členstvo vo výtvarných organizáciách – člen Zväzu československých umelcov v Prahe (1938-1939), člen Zväzu slovenských výtvarných umelcov (od 1948), členstvo v Slovenskej numizmatickej spoločnosti (od 1970). Verejné pôsobenie – člen Komisie pre výstavbu pri MsNV v Kremnici (1958 -1964), člen Nákupnej komisie pri okresnom múzeu v Kremnici (1964-1978), podpredseda Ústredného výboru Slovenskej numizmatickej spoločnosti v Bratislave (1970-1979).

Dielo:

Autor mnohých slovenských i československých mincí a replík historických mincí. Podieľal sa aj na výtvarnom spracovaní mincí cudzích štátov razených v Kremnici. Vytvoril množstvo medailí a plakiet stvárňujúcich významné osobnosti a významné udalosti z novodobých dejín. Na svojom konte má tiež návrhy na insígnie pre vysoké školy. Samostatne vystavoval v Kremnici (1962, 1972, 1982), v Bratislave (1978) a v Banskej Bystrici (1982). Účastník kolektívnych výstav v Bratislave (7x), vo Vojkovičiach, v Moskve (2x), v Baku, v Brne, v Madride, v Prahe (4x), v Trenčíne, v Paríži (2x), vo Veltrusoch, v Budapešti, v Šoproni, v Bukurešti, vo Varšave, v Sofii, v Kremnici (4x). V rokoch 1949-1990 účastník všetkých výstav FIDEM, tiež v roku 1994.

Držiteľ viacerých ocenení za svoju prácu (napr. *Pamätná medaila J. A. Komenského za obetavú prácu v školstve; Za budovanie a zásluhy pri rozvoji mesta; Zaslúžilý pracovník priemyslu; Štátne vyznamenanie za pracovnú vernosť; v roku 1983 zaslúžilý umelec...*).

Zomrel 22.10.2003 v Kremnici.

100. výročie narodenia

Peter, Andrej. In: *Dotazník Biografického oddelenia MS* (1979).

Slovenská medaila 95, s. 175-176.

HAIMANN, Petr (2006). *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků...*, s. 343-348.

- 15.11.1977** zomrel v Kremnici **Gejza Lacko**, funkcionár Komunistickej strany Československa (KSČ), účastník protifašistického odboja, robotník. Navštevoval meštiansku školu v Kremnici, neskôr študoval na Medzinárodnej leninskej škole v Moskve (Rusko). Príležitostný robotník, strelmajster v kameňolome, v rokoch 1945-1946 predseda, 1946-1948 pracovník Okresného národného výboru (ONV), 1948-1950 predseda Mestského národného výboru, 1951-1957 predseda Závodného výboru

Revolučného odborového hnutia Rudných baní v Kremnici, od roku 1957 na invalidnom dôchodku.

Príslušník revolučného robotníckeho hnutia, funkcionár miestnych a okresných orgánov, oblastný tajomník KSČ v Banskej Bystrici. Organizátor triednych bojov pracujúcich, perzekvovaný, niekoľkokrát väznený. Spolupracoval s ilegálnymi ústrednými a oblastnými vedeniami Komunistickej strany Slovenska (KSS), organizátor bojových jánošíkovských družín a Revolučného národného výboru. V roku 1943 prešiel do ilegality. Zakladateľ a veliteľ partizánskeho oddielu Lacko (kremnický partizánsky oddiel), pred vypuknutím Slovenského národného povstania (SNP) 5. oddielu 1. československej partizánskej brigády M. R. Štefánika. Počas SNP predseda Okresného Revolučného národného výboru v Kremnici, zabezpečoval podporu ozbrojeného boja, po ústupe povstalcov z Kremnice sa so svojím oddielom zúčastnil na bojoch proti fašistom. Účastník bojov proti tzv. banderovcom. Člen OV KSS, poslanec a člen Rady ONV v Kremnici.

Narodil sa 14.3.1907 v Kremnici.

35. výročie úmrtia, v marci 105. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 332.

- 17.11.1882** v Skalici zomrel **Daniel Gabriel Lichard**, publicista, vydavateľ, učiteľ. Ľudovú školu navštevoval v Slovenskej Ľupči, v Rimavskej Sobote, neskôr študoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku a v Bratislave a na evanjelickom teologickom ústave vo Viedni. V Bratislave pôsobil v Spoločnosti československej. V rokoch 1832-1833 vychovávateľ u A. Jurenáka v Bratislave, 1833 cestoval s ním do Talianska, neskôr evanjelický farár v Tisovci, v Ochtinej, v rokoch 1838-1844 profesor prírodných vied na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici, z toho 1839-1840 a 1842-1843 riaditeľ školy, 1844-1847 farár a od 1862 vydavateľ a redaktor v Skalici, z toho 1848 redigoval *Noviny pre hospodárstvo, remeslo a domáci život*, 1849 *Slovenský pozorňík*, 1862-1863 *Obzor*, 1849-1861 redaktor *Slovenských novín* vo Viedni. Zúčastnil sa na politických bojoch o národnú a spoločenskú emancipáciu Slovákov v revolúcii 1848-1849, 20.3.1849 účastník slovenského vyslanectva k cisárovi Františkovi Jozefovi I. Prvý slovenský profesionálny novinár, priekopník ľudovej kultúry, autor asi 20 tisíc článkov, takmer 90 zväzkov kníh, kalendárov, brožúr a i. Kňazom bol len krátky čas. Centrom jeho záujmu sa stalo novinárstvo, ekonomika, prírodné vedy a ich popularizácia. V rokoch 1838-1844 pôsobil ako profesor na lýceu v Banskej Štiavnici, kde vyučoval aj matematiku a fyziku, aktivizoval *Spolek učenců řeči československé*. Medzi jeho žiakov patrili A. Sládkovič, D. Maróthy, J. Seberíni ml.

Dielo:

Autor básní, náučnej literatúry, článkov, ľudovýchovných hospodárskych príručiek, kalendárov.

Knižné dielo:

Gramatica linguae italicae... (1837, prvá učebnica taliančiny, ktorú napísal Slovák); *Mathematikai előcsarnok* (1842); *Reč oltární...* (1845); *Kratičký obsah učení křesťanského...* (1846); *Poučení o cholere* (1849); *Naše nové peníze* (1858); *Rozhovory o Matici slovenskej* (1865); *Malý gazda* (1867); *Malá gazdiná* (1871); *Malý účtovník* (1874); *Slovenská obrázková čítanka hospodárska*, I. a II. diel (1882).

Kalendáre:

Domová pokladnica (1847-1851, 1863-1864); *Časník* (1856-1858); *Slovenský kalendár* (1865-1883); *Národný kalendár* (1866-1867).

Narodil sa 17.1.1812 v Slovenskej Ľupči.

130. výročie úmrtia, v januári 200. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 402-403.

19.11.1902 sa v Kremnici narodil **Koloman Antoš**, hudobný pedagóg, organista. Študoval na hudobnej akadémii v Pešti (Maďarsko), nasledovalo krátke pôsobenie v Kremnici. Neskôr organista a dirigent dómu v Szegede (Segedín, Maďarsko), zároveň učiteľ klavíra na mestskej hudobnej škole. V roku 1944 emigroval do Ríma (Taliansko), odtiaľ odišiel do Spojených štátov amerických. Profesor hudby na vysokej škole liturgickej v Chicagu. Autor zborových a organových skladieb pre potreby cirkvi.

Zomrel v USA, dátum úmrtia sa v SBS neuvádza.

110. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 72.

21.11.1907 sa v Kráľovciach-Krnišove narodil **Samuel Stankoviansky**, chemik, univerzitný profesor. V roku 1925 absolvoval Vyššiu priemyselnú školu chemickú v Banskej Štiavnici, 1925-1930 študoval chémiu na Fakulte chemicko-technologického inžinierstva Českého vysokého učení technického v Prahe, 1930 Ing. Začínal ako učiteľ v Plešivci, v rokoch 1934-1939 profesor, 1939-1953 riaditeľ Vyššej priemyselnej školy chemickej v Banskej Štiavnici. V roku 1944 sa zúčastnil Slovenského národného povstania. V rokoch 1953-1955 profesor Strednej priemyselnej školy chemickej, 1955-1980 profesor analytickej chémie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského, z toho 1955-1975 vedúci Katedry analytickej chémie a súčasne 1969-1977 riaditeľ Chemického ústavu Univerzity Komenského v Bratislave, 1977-1980 jeho pracovník.

Dielo a zásluhy:

Ako chemik-analytik pracoval v odbore klasickej analytiky, polarografie, chromatografie a spektrofotometrie. Priekopník polarografickej analýzy na Slovensku.

Iniciátor špeciálneho polarografického kurzu v Banskej Štiavnici, zameraného na vyškolenie odborných pracovníkov pre analýzu rúd, obdobný kurz viedol aj v Žiline.

Po príchode do Bratislavy sa venoval i ďalším fyzikálnochemickým metódam.

Svetový význam mal jeho podiel na rozvoji novej analytickej metódy – izotachoforézy. Viedol vývojové práce na meracom prístroji pre potreby tejto metódy, ocenenom zlatou medailou na Inchebe 1983. Výsledky vedeckovýskumnej práce zhrnul v prvej slovenskej monografii v oblasti analytickej chémie *Krátky prehľad analytickej chémie látok minerálnych* (1942) a v monografii *Analytická chémia kvalitatívna* (1965), ktorá platí ako základná vysokoškolská učebnica v tomto odbore.

Autor statí a štúdií publikovaných v domácich a zahraničných časopisoch. Riešiteľ štátnych výskumných úloh súvisiacich s aktuálnymi problémami výroby chemického priemyslu (Žilina, Žiar nad Hronom).

Ako pedagóg vychoval generácie stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaných odborníkov-chemikov, školiteľ ašpirantov, založil a rozvinul činnosť Katedry analytickej chémie na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského. Člen vedeckých rád a komisií na vysokých školách, člen redakčnej rady *Chemických zvestí* a i., účastník niekoľkých medzinárodných chemických zjazdov v zahraničí, celoštátnych zjazdov chemikov a fakultných konferencií.

Zakladateľ a prvý predseda Slovenskej chemickej spoločnosti, čestný člen Československej spoločnosti chemickej pri Československej akadémii vied.

Knižné dielo:

Krátky prehľad analytickej chémie látok minerálnych (1942); *Analytická chémia kvalitatívna* (1965).

Jeho meno nesie Stredná priemyselná škola Samuela Stankovianskeho v Banskej Štiavnici.

Zomrel 6.5.1980 v Bratislave.

105. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 335.

- 24.11.1902** v Banskej Štiavnici zomrel **František Platzer**, banský inžinier. Študoval na latinskej škole, v rokoch 1844-1848 matematiku, fyziku, mechaniku a všeobecnú mineralógiu na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. V roku 1850 súkromný dozorca, 1853 štátny dozorca banského závodu vo Vyhniach, 1856 banský úradník, 1870 zástupca správcu Banského úradu v Štiavnických Baniach, krátky čas správca huty v Kremnici, od roku 1883 odborný poradca baní Jasovského prepoštvstva v Jasove, od roku 1896 na dôchodku. Pričinil sa o rozvoj banskej techniky, organizátor pokusov so zavádzaním nových vrtacích strojov domácej konštrukcie pri dokončovaní razenia dedičnej štólne Jozefa II., vypracoval návrh na zvýšenie výkonu parného stroja na šachte Leopold v Štiavnických

Baniach, na zvýšenie výťažnosti rudy a i. Vo Vyhniach vyskúšal nový typ banského vozíka, ktorý sa začal používať v celom banskoštiavnickom obvode. Venoval sa problematike vedenia stlačeného vzduchu v baniach, skúmaniu účinkov pušného prachu a dynamitu, použitia elektrického prúdu na prenos energie. Porovnával prevádzku jednotlivých stúp a študoval otázky úpravy rúd. Zapojil sa do diskusie o spojení banskoštiavnických hút. Zaoberal sa aj históriou baníctva.

Autor dvoch štúdií o pomeroch rudných žíl banskoštiavnického obvodu, tiež príspevkov k dejinám razenia dedičnej štôlne Jozefa II., dejín baníctva v Pukanci a v Novej Bani, príspevkov o budúcnosti baníctva v Banskej Štiavnici.

Narodil sa 14.9.1824 v Banskej Štiavnici.

110. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 480.

25.11.1907 sa v Prievidzi narodil **Mikuláš Mišík**, historik, publicista. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, tiež teológii. Jeho pôsobenie – rímskokatolícky kaplán v Hronci, v rokoch 1932-1934 v Novej Bani, neskôr vo Vrútkach, vo Zvolene, farár v Šimonovanoch, kultúrny referent Spolku svätého Vojtecha v Trnave, farár v Handlovej, v Kláštore pod Znievom, opäť pôsobenie vo Zvolene a napokon v Prievidzi.

Predmetmi jeho záujmov boli – problematika husitského hnutia na Slovensku, osídľovanie Hornej Nitry, Zvolena, no najmä dejiny Prievidze, o ktorých vydal monografiu.

Autor monografie, štúdií, biografických príspevkov (aj o M. Matunákovi a J. Longauerovi). Redigoval časopisy a periodiká.

Knižné dielo:

Husiti na Slovensku (1928); *Prievidza v dobách husitských* (1930); *Prievidza* (1970).

Zomrel 29.12.1981 v Bojniciach.

105. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 197.

25.11.1907 sa vo Svätom Kríži nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom) narodil **Ján Rakovský**, pedagóg, jazykovedec. Ľudovú školu navštevoval v rodisku, gymnázium v Kremnici a vysokoškolské vzdelanie so zameraním na slovenčinu a francúzštinu nadobudol na univerzite v Bratislave. V štúdiách pokračoval na univerzite v Krakove (Poľsko) a v Dijone (Francúzsko). Jeho pôsobiská – stredoškolský profesor na niekoľkých gymnáziách, v Levoči aj riaditeľ gymnázia. V Banskej Bystrici učil na Chlapčenskom gymnáziu, Strednej zdravotníckej škole, Vyššej pedagogickej škole a Pedagogickej fakulte. Publikoval v *Slovenských pohľadoch*, do *Dejín Žiaru nad Hronom* prispel staťou *Jazyk starých Križanov*. Z francúzštiny prekladal kratšie

literárne útvary. Recenzent niekoľkých učebníc. Člen Slovenskej jazykovej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied v Bratislave.

Zomrel 2.11.1985 v Banskej Bystrici, pochovaný je v Žiari nad Hronom.

105. výročie narodenia

MINKA, Jozef (2005). *Významné osobnosti Žiaru nad Hronom a okolia*, s. 45-46.

- 26.11.1757** v Banskej Bystrici zomrel **Juraj Zachariáš Angerstein**, montanista, Švéd, ktorý prišiel pracovať na Slovensko. Hlavný smenový majster a správca stúp v Strassbergu neďaleko Hannoveru (Nemecko), od roku 1724 pôsobil v Novej Bani v službách Uhorskej ťažiarkej spoločnosti, od roku 1725 inšpektor stúp, 1728-1729 správca novobanských baní. Po zániku spoločnosti v rokoch 1729-1732 skúšač v erárnej hute v Kremnici a dozorca na výstavbe novej huty, neskôr skúšač v Banskej Bystrici a dozorca nad premývaním banských odvalov. Zostavovateľ rukopisných diel s údajmi o stredoslovenskom baníctve, najmä o hutníctve a skúšačstve, autor banských máp zo stredoslovenskej banskej oblasti.

Dátum a miesto narodenia sa v SBS neuvádza.

255. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 67.

- 27.11.1907** v Kremnici zomrel **Konrád Švestka**, maliar, rezbár, reštaurátor. Výtvarné vzdelanie získal ako autodidakt a zavŕšil ho v niektorej kláštornej dielni. Od roku 1857 člen františkánskej rehole, vysvätený za rímskokatolíckeho kňaza. Pracoval takmer vo všetkých františkánskych kostoloch a kláštoroch na Slovensku.

Tvorba:

Autor množstva sakrálnych obrazov do cirkevných objektov. Venoval sa chrámovému rezbárstvu. Pôsobil aj ako staviteľ a reštaurátor. Pre prepozitúru v Novom meste nad Váhom namaľoval historickú kompozíciu *Ctibor z Beckova*.

Podporoval slovenské národné hnutie. Udržoval osobné styky s Andrejom Kmeťom.

Narodil sa 7.12.1833 v Kroměříži (Česko).

105. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 557.

- 30.11.1672** sa v Žiline alebo vo Zvolene narodil **Ján Fischer**, spisovateľ, jazykovedec. Študoval v Žiline alebo vo Zvolene, v Bratislave, vo Wróclawi (Poľsko), vo Wittenbergu (Nemecko), 1699 magister filozofie. Krátky čas žil vo Wróclawi, v rokoch 1703-1720 evanjelický farár v Kremnici. Autor latinskej barokovej dizertácie z jazykovedy, v ktorej sa zaoberal slovanským jazykom.

Zomrel 14.4.1720 v Kremnici.

340. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 92.

- 30.11.1952** v Kremnici zomrel **Štefan Sobolovský**, surdopedagóg. Študoval na gymnáziu a na učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom, špeciálnu pedagogiku na vysokej škole pre vzdelávanie liečebno-pedagogických pracovníkov v Budapešti. Jeho pôsobiská – v rokoch 1905-1918 učiteľ, v rokoch 1919-1933 riaditeľ ústavu pre hluchonemých, zároveň v rokoch 1920-1933 aj riaditeľ učňovskej školy pre nepočujúcich v Kremnici, neskôr riaditeľ štátneho ústavu pre hluchonemých v Dubnici nad Váhom, od roku 1938 na dôchodku. V Kremnici pôsobil aj ako námestník starostu mesta Kremnica a člen jeho mestského zastupiteľstva.

Činnosť a zásluhy:

Jeden zo zakladateľov slovenskej a československej praxe a teórie výchovy a vzdelávania nepočujúcich. Do praxe zavádzal moderné didaktické prostriedky. Pozornosť sústredil hlavne na osvojovanie a rozvíjanie hovorenej reči a pojmov u nepočujúcich. Na prípravu žiakov pre praktický život zaviedol hodiny pracovného vyučovania. Usiloval sa aj o progresívne diferencované vyučovanie a u tých, ktorí mali aspoň zvyšky sluchu, pokúšal sa o sluchovú výchovu. Dožadoval sa učebníc pre nepočujúcich. V roku 1919 založil Spolok pre starostlivosť o hluchonemých na Slovensku, v roku 1920 prvú učňovskú školu, 1923 prípravnú triedu a 1929 internát pre nepočujúcich v Kremnici. Prednášal na viacerých celoštátnych zjazdoch a na učiteľských ústavoch o chybách reči. V roku 1927 zorganizoval prvý kurz pre nápravu chýb reči, kurzy opakoval každoročne (1927-1952). Celoslovenský inšpektor škôl pre postihnutú mládež. V rokoch 1942-1944 sa zaoberal jazykovou kultúrou divadelnej reči a pestovaním kultúry jazyka so zreteľom na výslovnosť. Články týkajúce sa tejto problematiky publikoval v časopise *Naše divadlo*. Autor odbornej publikácie a štúdií, ktoré uverejňoval v špeciálnych pedagogických časopisoch *Živé slovo*, *Obzor hluchonemých*, *Péče o mládež*, *Revue pro vzdělávání hluchoněmých*, *Úchylná mládež*.

Knižné dielo:

Dušoveda a výchovoveda hluchonemých (1920).

Narodil sa 16.4.1878 v Zemianskych Kostol'anoch.

60. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 306-307.

DECEMBER 2012

1.12.1872 v Kremnici zomrel **Ján Gerger**, medailér. Vyučil sa vo Viedni. Pôsobiská – krátke pôsobenie v Prahe, od roku 1835 pôsobil v kremnickej mincovni. Vyhotovil vzory medailí v klasicistickom štýle, ktoré vznikli v tejto mincovni po roku 1843.

Narodil sa v roku 1805 vo Viedni (Rakúsko).

140. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 182.

5.12.1932 v Kremnici zomrel **Michal Matunák**, historik, archivár. Navštevoval ľudovú školu v Šuranoch, študoval na gymnáziu v Nových Zámkoch, v rokoch 1883-1885 v Banskej Štiavnici, 1885-1887 v Egri, teológiu na univerzite v Budapešti, v roku 1891 vysvätený za kňaza. Popri teológii študoval na univerzite cirkevnú hudbu a najmä históriu, ovládal niekoľko jazykov. Jeho pôsobiská – rímskokatolícky kaplán vo Zvolenskej Slatine, 1892-1893 kaplán v Sučanoch a katechéta vo Vrútkach, 1893-1894 vychovávateľ u veľkostatkára a zvolenského župana Pavla Kiša vo Vígľaši, 1894-1898 kaplán v Kremnici, 1898-1902 riaditeľ ľudovej školy v Krupine, 1902-1922 farár a dekan v Brezne, od 1922 archivár mesta Kremnica.

Po vzniku Československej republiky člen historického odboru i výboru Matice slovenskej a Muzeálnej slovenskej spoločnosti.

Dielo a zásluhy:

Autor náučných kníh z oblasti histórie, článkov a štúdií, ktoré publikoval v maďarských a slovenských periodikách.

Podľa vzoru svojho otca sa venoval zbieraniu ľudových a historických piesní. Počas kaplánovania v Kremnici ho kremnický archivár Pavol Križko zasvätil do archívnej praxe a pod jeho vplyvom rozvinul organizačnú a publicistickú aktivitu na poli histórie. Zaoberal sa históriou vývoja miest a obcí, v ktorých pôsobil (Šurany, Nové Zámky, Vígľaš, Krupina, Kremnica).

V Krupine usporiadal mestský archív, založil miestne múzeum, tlačiareň, týždenník *Korpona és Vidéke* (aj ho redigoval). Tajomník Hontianskej muzeálnej spoločnosti.

Už počas prvého pobytu v Kremnici v archíve našiel bohatý materiál k dejinám tureckej okupácie slovenského územia v 16.-17. storočí.

K jeho najvýznamnejším dielam patria kapitoly z dejín Kremnice (vydané pri príležitosti 600 ročného jubilea založenia mesta) – založenie mesta, vývoj obyvateľstva, hospodárstva, foriem správy, cirkevné a vojenské dejiny. Časť o cirkevných dejinách neskôr rozšíril na monografiu, ktorá spolu s fragmentami pripravovanej monografie o Žiari nad Hronom, zostala v rukopise.

Prispel do monografií Nitrianskej a Hontianskej župy.

Ako archivár v Kremnici usporiadal niektoré fondy mestského archívu, zdvojnásobil počet kníh jeho knižnice, z jeho iniciatívy začal maliar

Vojtech Angyal zachytávať na svojich olejomaľbách architektonické pamiatky mesta.

Knižné dielo (výber):

A magyarbéli Bosnyák-család története (Kremnica 1895); *Z dejín slobodného kráľovského mesta Kremnice* (Kremnica 1928).

Štúdie (výber):

Cirkevné dejiny mesta Kremnice. Kultúra 4, 1932, s. 907-918.

Pamiatky na počesť Michala Matunáka v meste Kremnica:

Menom Michala Matunáka je pomenovaná jedna ulica v Kremnici. Jeho kremnické pôsobenie pripomína pamätná tabuľa na dome č. 76/20 na Dolnej ulici a v kremnickom archíve je zachovaná Matunáková literárna pozostalosť.

Narodil sa 17.7.1866 v Šuranoch.

80. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 114-115.

5.12.1802

sa v Čadci-Horelici narodil **Ján Nepomuk Nemčák**, národnokultúrny pracovník, mecén. Základnú školu navštevoval v Oščadnici, gymnázium v Žiline, Těšíne, v rokoch 1824-1825 v Kremnici, maturoval v Žiline, pokračoval štúdiom teológie v Nitre a Trnave, v roku 1831 vysvätený za rímsko-katolíckeho kňaza. Jeho pôsobiská – kaplán v Terchovej, v Starej Bystrici, v Žiline, v Púchove, v Trenčianskej Teplej, v Dolnej Súči, kde bol súčasne prísediacim Trenčianskej a Oravskej stolice, napokon farár v Trenčianskej Teplej.

Agilný národný a osvetový pracovník, spoluzakladateľ Matice slovenskej a Národného domu v Martine, gymnázia v Kláštore pod Znievom a v Revúcej, člen výboru Spolku svätého Vojtecha, účastinár Kníhtlačiarskeho účastinárskeho spolku v Martine. Hmotne podporoval slovenské kultúrne podujatia, školy, inštitúcie, spolky miernosti, študentov. Predplácal a rozširoval slovenskú tlač, do ktorej aj prispieval. V rukopise zanechal dejiny fary v Dolnej Súči.

Zomrel 14.1.1885 v Trenčianskej Teplej.

210. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 271.

11.12.1952

v Levoči zomrel **Juraj Országh**, balneológ, chemik. Študoval na reálke v Kremnici, chémiu na technike v Budapešti, Ing. Jeho pôsobenie – kuriér pri československom vyslanectve v Budapešti, absolvent chemickej praxe vo viacerých továrňach vo Francúzsku, neskôr riaditeľ kúpeľov v Bardejove, potom kúpeľov v Ľubochni a v Tatranskej Lomnici. Tu sa zaslúžil o vybudovanie lanovky na Skalnaté pleso a Lomnický štít. V rokoch 1939-1942 väznený a perzekvovaný. Ďalšie pôsobiská – riaditeľ továrne na glej a umelé hnojivá v Liptovskom Mikuláši, pracovník Povereníctva zdravotníctva v Bratislave, od 1949 na dôchodku. Zakladateľ Pivovarskej spoločnosti v Bardejove. Článkami

o výstavbe tatranských kúpeľov a lanovky prispel do časopisov *Vysoké Tatry a Krásy Slovenska*.

Narodil sa 11.2.1893 v Abramovej-Laclavej.

60. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 351.

12.12.1937 zomrel v Bojniciach **Karol Anton Medvecký**, etnograf, historik, cirkevný hodnosťár. Navštevoval ľudovú školu v Oravskom Podzámku, v rokoch 1887-1895 študoval na gymnáziu v Trstenej, Ružomberku, Banskej Štiavnici, Lučenci, Košiciach, v roku 1899 absolvoval teológiu na bohosloveckom seminári v Banskej Bystrici, 3. júla 1899 bol vo Svätom Križi nad Hronom vysvätený za kňaza. Jeho pôsobiská – pôsobil ako rímskokatolícky kaplán v Detve, Krupine, Jastrabej, Veľkom Poli, Píle, Beňuši a Detvianskej Hute, od roku 1904 administrátor v Donovaloch, Brehoch a Prochoti, v roku 1909 v Bacúrove, 1918 vládny referent pre katolícku cirkevnú záležitosť na Ministerstve s plnou mocou pre správu Slovenska v Žiline a v Bratislave, 1920 farár v Bojniciach, 1922 titulárny prepoš. V rokoch 1918-1920 poslanec Národného zhromaždenia. Už ako študent sa aktivizoval v národnom hnutí, počas pastorácie rozvíjal národno-vedomovacu a ľudovú výchovnú činnosť, za čo bol cirkevnou vrchnosťou perzekvovaný. Aktívny v politickom živote v prvých desaťročiach 20. storočia.

Dielo a zásluhy:

Zaujímal sa o etnografiu a históriu. Integrovanou súčasťou jeho národnopolitických a národno-kultúrnych úsilí bola vlastivedná bádateľská práca a prevažne z nej vychádzajúca literárna a publicistická aktivita. Aktívny člen a od roku 1926 predseda Muzeálnej slovenskej spoločnosti, spolupracovník Andreja Kmeťa – autor monografie o tomto veľikánovi.

Pričinil sa o znovuvydávanie tlačových orgánov Muzeálnej slovenskej spoločnosti – Časopisu a Sborníka MSS, prispel k obohateniu etnografických zbierok Slovenského národného múzea.

Autor národopisnej publikácie *Veľké pole a Píla* (1904). Výsledkom jeho zberateľskej činnosti a etnografického výskumu v oblasti Detvy bola cenná monografická publikácia. Zberateľ ľudových balád. V oblasti historiografie sa venoval dejinám svojich pôsobísk, dejinám slovenského katolicizmu a najmä problematike zániku Uhorska a vzniku samostatného čs. štátu.

Autor životopisných čŕt a nekrológov, v ktorých podal život a dielo národnokultúrnych dejateľov Jozefa Hollého, Jozefa Ľudovíta Holubyho, Ľudovíta Mičátka, Františka Richarda Osvalda, Andreja Trúchleho-Sytnianskeho, autor cestopisných čŕt a memoárov, v ktorých zhrnul svoje skúsenosti z politickej, osvetovej a literárnej činnosti.

Literárne dielo (výber):

Kremnický požiar (1897, autor predhovoru a poznámok); *Veľké Pole a Píla* (1904); *Detva* (1905); *Podme za ním* (Zvolen, 1908); *Andrej*

Kmeť, rímskokatolícky kňaz, slovenský učenec, zakladateľ a prvý predseda Muzeálnej slovenskej spoločnosti 1841-1908 (1913); *Detva sprievodom k obrázkom maliara O. Štáfla* (1913); *Slovenská ľudová balada* (1918); *Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku* (1920); *Krátke dejiny katolíctva na Slovensku* (1920); *Cesta po Juhoslávii* (1921); *Sto slovenských ľudových balád* (1923); *Andrej Kmeť, jeho život a dielo 1-2* (1924); *Na pamiatku prvého slovenského buditeľa Prievidze a okolia: Andreja Trúchleho Sitnianskeho* (1924); *Moja cesta do Francie a Anglie* (1925); *Slovenský prevrat 1-4* (1930-1931); *Z mojich rozpomienok k šesťdesiatinám* (1935); *Prochot'*. In *Sborník MSS*, 15, 1910, s. 110-126.

Narodil sa 8.6.1875 v Oravskom Podzámku.

75. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 137-138.

- 16.12.1932** sa v Chlebniciach (okres Dolný Kubín) narodil **Jozef Blaha**, pôdohospodár, úradník, publicista. Štúdiá – ľudovú školu vychodil v rodnej obci, Poľnohospodárske odborné učilište vo Veselom pri Piešťanoch. Ďalšie jeho denné a diaľkové štúdiá – včelárstvo študoval v Liptovskom Hrádku, agronómiu a zootekniku v Pruskom pri Ilave, Strednú vinohradnícko-ovocinársku školu v Modre, pedagogiku a psychológiu na Pedagogickom inštitúte v Banskej Bystrici, sprievodcovstvo cestovného ruchu pre zahraničie na Fakulte ekonomiky a cestovného ruchu v Banskej Bystrici. Žurnalistiku (štyri semestre) študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V tomto pokračoval dvojnásobným diaľkovým štúdiom pre šéfredaktorov novín v Prahe – Rožtěži. Posledné nadstavbové štúdium ukončil promóciou na Vysoké škole poľnohospodárskej v Nitre u profesora Ivana Hričovského. Pracovné posty a pôsobiská - hlavným pracovným pôsobiskom Jozefa Blahu bol rezort pôdohospodárstva. Bol agronómom pre špeciálne plodiny, pôsobil v oblasti ovocinárstva, zeleninárstva, rastlinolekárstva a v oblasti výskumu a zakladania intenzívnych ovocných sádov. Pracoval na bývalom Okresnom národnom výbore v Žiline, vo výskumnom ústave v Zárieč-Keblove pri Žiline, v Poľnohospodárskom odbornom učilišti v Mošovciach, na Okresnej poľnohospodárskej správe a v Slovenskej štátnej poisťovni v Martine. Pre jeho vieru mu život znepríjemňovala vtedajšia vládna strana. V Novej Bani, v rodisku svojej manželky, sa spolu usadili v roku 1979. Tu sa v Štátnych majetkoch, ako vedúci, podieľal na zakladaní a pestovaní intenzívnych ovocných sádov. Po jedenásť a pol roku, sady zanikli (stalo sa tak na celom Slovensku) a J. Blaha odišiel do predčasného dôchodku. Od toho času je literárne činný. 15. júna 2004 bol prijatý do Spolku slovenských spisovateľov. Žije a tvorí v Novej Bani.

Dielo:

Autor poviedok, črt, spoluautor monografie. Námety pre svoju tvorbu čerpá zo života, z dedinského prostredia.

Vo svojich osemnástich rokoch – v Žiline písal prvé články do okresných novín *Hlas pokroku*, neskôr sa stal šéfredaktorom týchto novín. Publikoval v desiatkach časopisov. Témy, ktorými sa zaoberal boli kultúra, poľnohospodárstvo, šport, zdravotníctvo, ale zachytával najmä postrehy ľudí.

Knižné dielo:

Chlebnice v premenách času [2001] – spolu s PhDr. Jozefom Mlynarčíkom vytvorili monografiu obce Chlebnice; *Testament* (2004) – príbehy; *Stratené zrkadlá* (2004) – poviedky; *Slamené strechy - tu zastal čas...* (2006) – príbehy; *Svedectvá dneška a minulosti* (2008) – autobiografické príbehy; *Dialógy-dialekty a dialektizmy*. [Ľudový tlmočník, alebo Tajomstvá reči slovenskej] (2008) – dialekt; *Odvodnenie poľnohospodárskych pozemkov rúrkovou drenážou* (2009) – odborná publikácia; *Spo-mienky a životné vyznania*. 1. diel (2010) – poviedky, spomienky; *Spo-mienky a životné vyznania*. 2. diel (2011) – poviedky, spomienky; *Tiesňavy a hlbiny* (2012); *Výkriky z tmy* (2013).

80. výročie narodenia

Informácie o sebe poskytol Jozef BLAHA.

17.12.1847 sa v Székesfehérvári (Maďarsko) narodil **Vojtech Angyal**, maliar, výtvarný pedagóg. Brat čipkárky Emy Angyalovej a otec maliara a grafika Gejzu Angyala. V rokoch 1865-1869 študoval na viedenskej Akadémii výtvarných umení historické maliarstvo (prof. Wurzinger, Engerth, Zimmermann). Pôsobenie V. Angyala – po získaní diplomu, v rokoch 1869-1870 asistent kreslenia a krasopisu na Obchodnom námornom kolégiu v Rijeke, v rokoch 1870-1873 učiteľ kreslenia na nižšej reálke v Kecskeméte, od roku 1873 učiteľ kreslenia na vyššej reálke a v ústave hluchonemých v Kremnici. Absolvoval študijnú cestu do Holandska, v roku 1901 penzionovaný.

Významný predstaviteľ žánrovej realistickej maľby na Slovensku v poslednej tretine 19. storočia.

Dielo a zásluhy:

Autor portrétov, krajinomalieb (námety čerpal najmä z Kremnice), žánrových kompozícií, zátiší, osobitnú pozornosť venoval umeleckopriemyselnému výtvarníctvu a čipkárstvu. So sestrou Emou Angyalovou (1849-1923) založil a viedol čipkársku školu v Kremnici a v okolitých obciach. Autor návrhov na keramiku pre majolikovú továreň v Kremnici. Zanechal veľa skíc, kresieb, olejov, akvarelov, ale aj veduty, v ktorých zachytil panorámy Kremnice, jej pamätihodnosti, uličky a zákutia.

Najviac jeho diel (vrátane keramiky) sa nachádza v NBS-Múzeu mincí a medailí v Kremnici, ďalej sa s jeho tvorbou môžeme stretnúť v banskobystrickej galérii, v Slovenskej národnej galérii v Bratislave a na Zvolenskom zámku.

Tvorba (výber):

Hlava starého pána (1867); *Štúdia hlavy mladého muža v námorníckom úbore* (1867, kresba čiernou a bielou kriedou); *Kamenistý vršok so stromami* (1875, kresba ceruzkou); *Kamenistá stráň* (1884, kresba ceruzkou a bielou kriedou); *Kopcovitá krajina* (1885, kresba mäkkou ceruzkou); *Stromy* (1885, kresba čiernou a bielou kriedou); *Dvor v Kremnici* (1888, olej, drevo); *Krajina s pastierkou husí* (okolo 1890, olej); *Štúdia hlavy starca* (kresba čiernou a bielou kriedou).

Výstavy:

Počas života vystavoval v Uhorsku a v zahraničí: Brusel, Budapešť, Miláno, Paríž a inde.

Posmrtné výstavy: Bratislava, Kremnica.

Pamiatky na počesť Vojtecha Angyala v meste Kremnica:

V Kremnici je po Agyalovcoch pomenovaná ulica a na nej sa nachádza dom, Kremničanmi nazývaný Agyalovský.

Zomrel 9.1.1928 v Kremnici.

165. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 68.

18.12.1812 sa v Pukanci narodil **Karol Láni**, historik, učiteľ. V rokoch 1821-1828 navštevoval gymnázium v Kremnici, v štúdiu pokračoval v Ostrihome (Maďarsko), filozofiu študoval v Trnave, teológiu v Trnave a v Pešti, v roku 1837 vysvätený za kňaza, 1842 PhDr., 1847 člen korešpondent Uhorskej akadémie vied. Uskutočnil študijné cesty po západnej Európe (Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia, Taliansko). Ovládal 12 jazykov. Jeho pôsobiská – rímsko-katolícky kaplán v Marianke, v Bratislave, profesor histórie na gymnáziu v Trnave, administrátor v Trstíne, v Šoporni, knihovník a archivár vikariátu a profesor gréčtiny v Trnave a napokon farár v Gbeloch.

Na gymnáziu v bohosloveckom seminári člen maďarskej študentskej spoločnosti, osvojil si maďarské ideály a náhľady. Na rozvoji maďarského spoločenského a kultúrneho života sa podieľal aj počas pôsobenia v Bratislave a v Trnave, zachoval si však výraznú dávku lojálnosti voči slovenskej kultúre.

Počas revolúcie 1848-1849 sa zblížil s reprezentantmi slovenského národného hnutia a zaradil sa medzi najvýznamnejších slovenských historikov 19. storočia.

Autor popularizačných dejín Uhorska a učebnice všeobecných dejín pre slovenské stredné školy (z pôvodne plánovaných troch zväzkov dokončil dva).

V staršom veku sa venoval aj štúdiu staročeských pamiatok z archívu mesta Trnavy a ostrihomskej kapituly. Svoje poznatky čiastočne publikoval. Predmetom jeho bádania boli aj dejiny Uhorska a cirkevné dejiny Uhorska. Písal i náboženskú literatúru, v mladosti básne a novely. Dve jeho práce boli ocenené cenou Uhorskej akadémie vied. Podľa neho bol nazvaný *Lániho kódex* – regule klarisiek z roku 1519, ktorý daroval UAV.

Zomrel 23.5.1856 v Gbeloch.

200. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 354.

- 20.12.1877** sa v Slovenskom Pravne narodil **Viliam Pauliny**, buržoázny verejný činiteľ, bankový riaditeľ. Ľudovú školu navštevoval v rodisku, gymnázium v Kremnici a Československú obchodnú akadémiu v Prahe. Pôsobiská V. Paulinyho – úradník Tatrabanky a administrátor Kníhtlačiarkeho účastinárskeho spolku v Martine, účtovník Zvolenskej ľudovej banky vo Zvolene, riaditeľ a predseda správnej rady Národnej banky v Banskej Bystrici. Už v mladosti aktívny účastník kultúrneho života, neskôr sa realizoval najmä v hospodárskej a politickej oblasti. Účastník protifašistického odboja. Počas Slovenského národného povstania člen Revolučného národného výboru v Banskej Bystrici, člen povstaleckej Slovenskej národnej rady a spolupovereník, povereník financií. Po prechode SNP do hôr 11.11.1944 nemeckou bezpečnostnou políciou v Banskej Bystrici zatknutý a odvečený do Nemecka, kde za bližšie neznámych okolností zahynul.

Zomrel v roku 1945 v Nemecku.

135. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 410-411.

- 21.12.1897** v Esztergome (Maďarsko) zomrel **Anton Aschenbrier**, teológ. Študoval na gymnáziách v Banskej Štiavnici a v Esztergome, filozofiu a teológiu na univerzite vo Viedni ako chovanec Pázmánea. V roku 1871 vysvätený za kňaza a v roku 1873 ThDr. Jeho pôsobenie – kaplán v Banskej Štiavnici, v Esztergome, profesor teológie v Esztergome, profesor cirkevného práva na univerzite v Budapešti, neskôr ostrihomský opát a kanonik. Politický konzervatívec, v takzvanom kultúrnom boji hájil pozície a výsady cirkvi proti zásahom štátu do oblastí matrík, sobášov a pod. Dekan teologickej fakulty univerzity v Budapešti, člen literárneho a vedeckého odboru Spoločnosti svätého Štefana.

Narodil sa 14.2.1849 v Kremnických Baniach.

115. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 80.

- 21.12.1757** v Antole (teraz Svätý Anton) zomrel **Jozef Ondrej Kohári**, stoličný hodnostár, generál. Študoval na jezuitskom kolégiu v Olomouci. Pôsobenie J. O. Koháriho – od roku 1715 príslušník cisárskej armády (poručík, kapitán, plukovník, generálmajor, podmaršál, generál jazdectva), od roku 1737 dedičný hontiansky župan. S armádou princa Eugena Savojského sa zúčastnil na bitkách s Turkami, v roku 1717 v bitke pri Belehrade, 1741 pri Timișoare (Temešvár, Rumunsko) bol zranený. Na vlastné náklady zostavil jazdecký a peší pluk.

Zveľaďoval rodové majetky v Novohrade, v Dolnom Rakúsku a v roku 1757 prevzal do zálohu panstvo vo Vyškovciach. Vydal zbierku veršov. V rokoch 1744-1750 dal prestavať kaštieľ v Antole a preniesol doň sídlo centrálnej správy rodových panstiev (Muráň, Sitno, Čabrad', Vyšný Balog).

V kaštieli vo Svätom Antone sa nachádza jeho portrét.

Knižné dielo:

Primitiae poeticae (1724).

Narodil sa 30.11.1694 v Čabradskom Vrbovku.

255. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 131.

- 22.12.1862** sa v Novej Bani-Kopaniciach narodil **Štefan Volf** (Wolf, pseudonym Kňazolúcky), vlastivedný pracovník, veršovník, zberateľ ľudových piesní. Roľník a kamenár, samouk – literát. Základné vzdelanie si rozširoval sústavným čítaním kníh a časopisov, štúdiom hudby (hral na husliach), osobným aj písomným kontaktom so S. H. Vajanským, A. Halašom, K. Medveckým, úzko spolupracoval s A. Kmeťom B. a F. R. Osvaldom. Zanietené hájil a podporoval národné hnutie a svoje úsilie zameral proti odnárodňovaniu. Za túto svoju činnosť sa často dostával do rozporu s uhorskou vrchnosťou. Odoberal a požičiaval noviny a časopisy (napr. *Černokňazník*, *Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti*), slovenské a české knihy, odkúpil aj časť knižnice Michala Chrásteka. Neskôr knihy venoval MSS. Propagoval a zbieral slovenské ľudové piesne, muzeálne predmety, ľudové názvoslovie Tekova a Hontu (na podnet S. Klímu).

Autor článkov a veršov.

Článkami prispieval do *Národného hlásnika* a *Obzoru*, veršami do *Národného hlásnika*. Osemnástimi piesňami prispel do *Slovenských spevov 2*.

Dielo

Obyčaje a povery z roľníckeho predmestia Štálov v Novej Bani.

In: Sborník MSS 4, 1899, s. 139-145.

Pamiatky na počesť Štefana Volfa v meste Nová Baňa:

Na jeho hrobe, na cintoríne v Novej Bani, je pomník, ktorý dala postaviť Matica slovenská.

Zomrel 27.3.1901 v Novej Bani-Kopaniciach.

150. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník VI (1994), s. 310.

- 23.12.1882** sa vo Zvolene narodil **Ján Medvecký**, redaktor, verejný činiteľ. Študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici a v Bratislave, právo v Budapešti, JUDr. Jeho pôsobiská – pracoval v spoločnej advokátskej kancelárii s bratom Ľudovítom vo Zvolene, neskôr aj právny zástupca *Roľníckej*

banky v Hliníku nad Hronom. Okolo roku 1914 prešiel do Novej Bane, kde si založil vlastnú advokátsku kanceláriu a tu pôsobil aj po návrate z vojenskej služby, po roku 1918 aj vo funkcii župného právneho zástupcu. Od roku 1923 verejný notár vo Zvolene, od roku 1932 seniorálny dozorca evanjelickej cirkvi v Honte.

Činnosť a zásluhy:

Stúpenec československej jednoty a vzájomnosti. V Budapešti pracoval v Slovenskom spolku. Spoluorganizátor hospodárskeho, politického a kultúrneho života vo Zvolene, v Honte a v Tekove, propagátor slovenskej spisby. Jeden z prvých spolupracovníkov Hodžovho *Slovenského denníka* a *Slovenského týždenníka*, spoluvydavateľ *Zvolenských novín*, člen redakčného výboru časopisu *Prúdy*. Do uvedených časopisov prispieval článkami o kultúrno-politických aktualitách.

Zomrel 7.1.1956 vo Zvolene.

130. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 137.

- 24.12.1977** v Bratislave zomrela **Ružena Grigelová**, lekárka - mikrobiologička. Študovala na gymnáziu v Zlatých Moravciach, neskôr na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Jej pôsobiská – pracovníčka Štátneho zdravotného ústavu, vedúca Ústavu klinickej mikrobiologickej diagnostiky Detskej fakultnej nemocnice, pracovníčka Ústavu tuberkulózy, vedúca odboru Výskumného ústavu epidemiológie a mikrobiológie v Bratislave. Spoluautorka knižnej práce o bakteriologickom vyšetrení tuberkulózy, autorka a spoluautorka vyše 50 štúdií a článkov v domácich i zahraničných odborných časopisoch.

Dielo:

Bakteriologické vyšetrenie tuberkulózy (1972).

Narodila sa 7.8.1927 v Novej Bani.

35. výročie úmrtia, v auguste 85. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 228.

- 26.12.1742** sa v Cavnici (Rumunsko) narodil **Ignác Anton Born**, geológ, montanista. Študoval v Sibiu (Rumunsko), pokračoval na jezuitskej škole vo Viedni (Rakúsko), právo vyštudoval v Prahe a tu absolvoval aj kurz montanistiky u J. T. Peithnera, ktorý v ňom prebudil záujem o baníctvo a geológiu. Pracovné pôsobenie – v rokoch 1769-1770 banský radca pri Hlavnom komorskogófskom úrade v Banskej Štiavnici, potom prísediaci Najvyššieho banského a mincovného úradu v Prahe, nasledovali roky prežité na jeho panstve v Starom Sedlišti pri Tachove. V roku 1776 bol pozvaný do Viedne usporiadať cisársky prírodovedný kabinet. Od roku 1779 radca Dvorskej komory pre baníctvo a mincovníctvo.

Autor prvej vedeckej teórie a syntézy geologickej stavby Západných Karpát, ako prvý sa pokúsil určiť relatívny vek hornín. Popredný osvietenec jozefínskeho obdobia. Vypracoval návrh na získanie zlata a striebra amalgamáciou. Po pokusoch v malom rozsahu vo Viedni uskutočnil pokusy veľké v Sklených Tepliciach v decembri 1785. Navrhol prvú amalgamačnú hutu v Európe. Na jeho podnet sa v roku 1786 v Sklených Tepliciach uskutočnil prvý medzinárodný kongres, na ktorom bola založená prvá medzinárodná spoločnosť pre banské vedy. Výsledky geologických a mineralogických výskumov publikoval. Najvýznamnejšie dielo, ktoré mu získalo medzinárodnú povesť, bol súpis *Lythophylatium*. V Prahe vydával recenzný prírodovedecký týždenník *Prage gelehrte Nachrichten*. Spoluzakladateľ *Súkromnej učenej spoločnosti a Kráľovskej českej spoločnosti náuk* v Čechách.

Zomrel 24.7.1791 vo Viedni.

270. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 295.

27.12.1947 v Bratislave zomrel **Jozef Dohnány**, hudobný skladateľ a organizátor. Maturoval na gymnáziu v Kremnici, štúdium techniky absolvoval vo Viedni, Ing. Jeho pôsobenie – inžinier v Linzi, vo Viedni a v Innsbrucku, od roku 1919 prednosta Riaditeľstva Československej dopravy v Bratislave.

Činnosť a dielo:

Pôsoobil v spolkoch *Tatran* a *Národ* ako huslista a vedúci študentskej kapely, vystupoval ako klavirista na komorných koncertoch. Člen kuratória Hudobného a dramatického spolku pre Slovensko, ktorý viedol Hudobnú školu, neskôr Hudobnú a dramatickú akadémiu v Bratislave. Autor hudobných príspevkov v bratislavskom rozhlase. Jeho skladateľská činnosť je menej známa.

Venoval sa aj praktickej botanike, skúmal flóru Slovenska, zozbieral herbár vzácnych rastlín. Autor štúdie o kvetene oravských borovíc. Priekopník slovenského rýchlopisu a predseda Spolku slovenských železničných inžinierov. Prispieval do *Národných novín*, *Slovenských pohľadov*, *Sborníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti* a i.

Knižné dielo:

Aké bude Slovensko o sto rokov? (1920); *Železničná výstavka na dunajskom veľtrhu v Bratislave* (1924).

Klavírne skladby:

Olga Valse (1897); *Milica Walzer* (1908); scénická hudba k povesti Svetozára Hurbana Vajanského *Vilím* (1909).

Narodil sa 8.10.1873 v Kremnici.

65. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 486.

27.12.1982 v Bratislave zomrel **Viliam Pavol Fendt**, funkcionár KSČ, verejný činiteľ, lekárnik. Študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici, farmáciu na Karlovej univerzite v Prahe, v roku 1924 PhMr. Pôsobiská V. P. Fendta – lekárnik v Gelnici, v Trenčíne, v Starom Smokovci, v Novej Bani, majiteľ drogerie v Bratislave, neskôr námestník povereníka a prednosta odboru Povereníctva zdravotníctva, v rokoch 1951-1953 a 1956-1958 pracovník vydavateľstva *Tatran* a napokon v rokoch 1953-1955 riaditeľ a šéfredaktor vydavateľstva *Madách*.

Ako príslušník rakúsko-uhorskej armády v roku 1916 padol do ruského zajatia. Po roku 1939 účastník ilegálneho protifašistického hnutia. Po skončení vojny prispel k rozvoju zdravotníctva a politickej a kultúrno-osvetovej práce.

Narodil sa 7.4.1898 v Znojme.

30. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník II (1987), s. 73.

27.12.1962 sa v Kremnici narodil **Dušan Golha**, maliar, reštaurátor. Otec Andrej Golha, matka Lýdia Golhová, rod. Páričková. V rokoch 1969-1977 navštevoval I. Základnú školu v Kremnici (teraz Základná škola, Angyalova ulica). Vo svojom rodisku v rokoch 1977-1981 získal aj stredoškolské vzdelanie, na Strednej umelecko-priemyselnej škole (teraz Súkromná škola úžitkového výtvarníctva), odbor Tvarovanie výrobkov z plastických hmôt (vyučujúci Jozef Höger). Po krátkom pôsobení vo Zvolene, v rokoch 1982-1988 študoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Toto štúdium zavŕšil 8.6.1988 vykonaním štátnej záverečnej skúšky a obhajobou Diplomovej práce s výborným prospechom a titulom akademický maliar. Na základe odporúčania vedúceho Katedry reštaurovania umeleckých a historických pamiatok VŠVU Jozefa Poruboviča a po prejednaní v Umeleckej rade VŠVU bola 10.6.1988 Dušanovi Golhovi a jeho spolužiakom, Milanovi Hnatovi, Júliusovi Kováčikovi, Vojtechovi Mýtnikovi, Jánovi Raškovi a Eve Šmeringaiovej, ako absolventom tejto katedry, udelená rektorom Jánom Kulichom *Cena Katedry reštaurovania umeleckých a historických pamiatok* za diplomovú prácu – reštaurovanie gotických nástenných malieb v kostole sv. Anny v Strážkach.

Ako reštaurátor spolupracoval predovšetkým s Vojtechom Mýtnikom a Milanom Hnatom. Približne v rokoch 1989-1990 sa podieľali, spolu s Júliusom Kováčikom, Jánom Raškom a Evou Hnatovou, na prieskume nástenných malieb v štátnom archíve v Bytči. Svoje reštaurátorské umenie využil aj pri reštaurovaní interiéru a exteriéru Karnera sv. Ondreja v Kremnici, kde pôsobil ako vedúci kolektívu reštaurátorov. Tento tvorili – Vojtech Mýtnik, Milan Hnat, Eva Hnatová a Vladimír Úradníček.

V rokoch 1991-1992 bol jeho najbližším spolupracovníkom Igor Hovorič, reštaurátor z Dolnej Vsi. V Kremnici spolu renovovali stĺp sv. Trojice. Na tejto pamiatke spolupracoval aj s Jaroslavom Kubom, Jozefom

Klechom, Tomášom Luptákom, Miroslavom Polgárom, Jozefom Porubovičom, Františkom Šmigrovským a Imrichom Fodorom. V Jasove s Igorom Hovoričom reštaurovali korunnú rímsu a hlavný oltár v kostole sv. Jána Krstiteľa v premonštrátskom kláštore. Dušan Golha sa venoval aj maliarskej tvorbe a kresbe.

Zomrel 21.10.1992 v Jasove, pochovaný je v Kremnici.

50. výročie narodenia, v októbri 20. výročie úmrtia

Informácie o Dušanovi GOLHOVI poskytli – matka Lýdia GOLHOVÁ, spolupracovníci Milan HNAT, Igor HOVORIČ.

- 29.12.1907** sa v Kremnici narodil **Ladislav Lorenc**, kryptografológ, knihovník. Na Českom vysokom učení technickom v Prahe študoval chemicko-technologické inžinierstvo, toto nedokončil. Pôsobil v Škodových závodoch v Plzni, v Slovenskej technickej knižnici pri Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave, krátko v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach, napokon vo Výskumnom a vývojovom stredisku pre hnedé uhlie Slovenských uhoľných baní v Prievidzi ako vedúci strediska technicko-ekonomických informácií, kde od základov vybudoval fond technickej literatúry pre potreby racionalizácie výskumu. Polyglot, prekladateľ odborných textov, od mladých liet sa zaujímal o dešifrovanie kryptografického a ťažko čitateľného písma staršej i novejšej proveniencie. Predmetom jeho skúmania boli aj Kukučínove stenografické zápisky. Vypracoval úplnú abecedu Kukučínovho tajného písma a do roku 1956 prepísal sedem zväzkov jeho zápisníkov, čím sa zaslúžil o poznanie dovtedy neznámeho Kukučínovho literárneho diela – prvopis románu *Bohumil Valizlosť Zábor*, pôvodný text drámy *Obet'* a jej variant v próze. Spolupracoval so zahraničnými kryptografológmi a s Literárnovedným ústavom SAV v Bratislave.

Dielo:

Nad Kukučínovými kryptografickými zápsmi. In: Martin Kukučín v kritike a spomienkach. – Bratislava 1957, S. 424-427; *Kukučínova „stenografia“.* In: Slovenská literatúra. – Roč. 10, č. 4 (1963), s. 503-506.

Zomrel 1.7.1964 v Trenčíne.

105. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník III (1989), s. 424.

- 29.12.1772** sa v Novej Bani narodil **Jozef Orgler**, náboženský spisovateľ, vysokoškolský učiteľ. Študoval filozofiu a teológiu v Bratislave, v roku 1795 vysvätený za kňaza, ThDr. Pôsobil ako rímsko-katolícky kaplán v Šamoríne, kazateľ a vychovávateľ u grófa Sándora v Bratislave, neskôr profesor teologickej fakulty v Pešti, kanonik, administrátor, mestský farár v Bratislave. Autor príležitostných kázní. V rukopisoch sa zachovali jeho prednášky z pôsobenia na teologickej fakulte.

Zomrel 6.9.1829 v Bratislave.

240. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 346.

31.12.1907 v Gyule (Maďarsko) zomrel **Andrej Budai**, vlastivedný pracovník, úradník. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici a v rokoch 1882-1885 na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Jeho pôsobiská – úradník v mediarskom podniku v Banskej Bystrici, od začiatku 90. rokov 19. storočia v kremnickej mincovni.

V Banskej Bystrici spolupracoval s národnou uvedomelou inteligenciou (J. Botto, P. Tomkuliak, I. Žiak-Somolický) najmä na rozširovaní slovenskej tlače. Na vydanie prepísal *Spevy Jána Bottu*.

Autor správ, článkov o ľudovej kultúre (najmä o folklóre vo Zvolenskej a Tekovskej župe) a o histórii banskej techniky, ktoré publikoval v slovenských novinách, časopisoch a kalendároch, napr. *Národný hlásnik*, *Katolícke noviny*, *Národné noviny*, *Slovenské pohľady*, *Pri kozúbku*, *Obzor*, *Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti*, *Ľudové noviny*, *Tovaryšstvo*, *Slovenský domový kalendár*. Do *Černokňažníka* prispieval satirickými veršami. Na svojom konte má aj nábožensky motivované divadelné hry a memoáre.

Zbieral ľudové povera, povesti a piesne.

Dielo:

Divadelné hry:

Vianoce – Príchod troch kráľov (1904); *Na Štedrý večer* (1904).

Memoáre:

Rozpomienky (1885-1900) publikované v *Slovenských pohľadoch*.

Narodil sa 26.11.1859 v Tajove-Jabrikovej.

105. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 337.

V decembri 1977 zomrel vo Viedni (Rakúsko) **Leo Willibald Schick**, bankský inžinier. Maturoval na vyššej reálke v Budapešti, v rokoch 1902-1905 študoval na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, v roku 1908 Ing. Na študijných cestách v Nemecku, v Rumunsku a v Haliči sa zaujímal najmä o ropné baníctvo, geologické pomery ložísk ropy a techniku jej ťažby. Jeho pôsobenie – bankský praktikant v Baia Sprie (Rumunsko), v rokoch 1905-1908 na ťažbách Alžbeta a Žigmund v Banskej Štiavnici, neskôr v Kremnici, v rokoch 1909-1910 asistent na Katedre bankského strojnictva Vysokej školy baníckej a lesníckej v Banskej Štiavnici, potom inžinier v Uhoľných baniach v Handlovej, bankský inžinier v Sedmohradsku (Transylvánia, Rumunsko), v Dorogu, v Salgótarjáne (obe Maďarsko), v Petrosani (Rumunsko), súkromný inžinier a podnikateľ vo Viedni, technický riaditeľ fy na zakladanie ťažieb a spracovania ropy. Spoluzakladateľ viedenskej fy na hĺbenie ťažieb.

Narodil sa 7.1.1884 v Hamburgu (Nemecko).

35. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 219.

v roku 1872 v Budapešti (Maďarsko) zomrel **Jozef Viliam Marschan**, banský inžinier. V rokoch 1821-1824 študoval baníctvo a hutníctvo na Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Jeho pôsobiská – od roku 1824 praktikant železiarskeho podniku v Hronci, Hornej Bíberovej štólne v Štiavnických Baniach, Hlavného komorskogrófskeho úradu, napokon v závode štólne Pacher. Od roku 1829 pomocný banský merač v erárnych banských závodoch, neskôr merač Hornej Bíberovej štólne, 1837-1848 učiteľ kreslenia a banského meračstva na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, súčasne 1843-1847 suplujúci profesor a vedúci katedry deskriptívnej geometrie a staviteľstva, 1847-1848 hlavný strojmajster v Štiavnických Baniach, od roku 1850 na dôchodku. Žil v Pešti.

Činnosť a zásluhy:

V rokoch 1848-1849 viedol revolučné vystúpenie banskoštiavnických robotníkov proti viedenskému absolutizmu, za čo bol v roku 1850 prepustený zo služieb eráru. Zaslúžil sa o riešenie mnohých prevádzkových problémov stredoslovenského baníctva. Realizoval sa hlavne v Banskej Štiavnici, Štiavnických Baniach, ale aj v Žarnovici a v Kremnici. V Kremnici robil pokusy so zavedením amalgamácie. V rokoch 1827-1845 vypracoval posudky ku všetkým stavebným plánom v stredoslovenskej banskej oblasti. Venoval sa aj vodným dielam a železnici.

Od roku 1848 člen zakladajúceho výboru Uhorskej geologickej spoločnosti.

Narodil sa 26.8.1803 v Moštenici.

140. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník IV (1990), s. 84-85.

BEZ PRESNÝCH DÁTUMOV 2012

v roku 1662 sa v Novom Meste nad Váhom narodil **Ján Abrahámfi**, náboženský spisovateľ. Študoval na jezuitskom gymnáziu v Skalici, od roku 1676 v Trnave, tu na univerzite vyštudoval aj filozofiu a teológiu. V Hlohovci vstúpil do františkánskej rehole, v štúdiu pokračoval na rehoľnej škole v Skalici, v Uherskom Hradišti a v Hlohovci. Pôsobiská J. Abrahámfiho – pôsobil najmä ako kazateľ v kláštoroch – v rokoch 1690, 1698, 1700-1701 v Beckove, v rokoch 1691-1693, 1702 v Kremnici, 1694-1695 v Hlohovci, 1696-1697 v Prešove-Nižnej Šebastovej, 1696 v Košiciach, od roku 1703 v Skalici.

Dielo:

Autor barokovej náboženskej literatúry. Jeho modlitebná knižka je prvou tlačenou modlitebnou knižkou slovenských katolíkov, obsahuje prozaické i veršované modlitby, inšpirované predovšetkým zásadami barokovej františkánskej zbožnosti (pokora i mystika), ale i protihabsburskými povstaniami uhorskej šľachty, vojnami s Turkami, neuhmami v spoločenskom živote. Vydal i latinskú modlitebnú knižku, slovenskú zbierku žalmov, ktoré rovnako ako i rukopisná zbierka kázni sú nezvestné. Svojím dielom prispel k rozvoju slovenského barokového básnického slovníka.

Knižné dielo:

Knižka modlitieb nábožných (1693); *Holocaustum quotidianum* (1695); *Žaltár* (1697); *Fakule hořící o pravé cirkvi Kristove...* (1700).

Zomrel 16.4.1728 v Skalici.

350. výročie narodenia

Slovenský biografický slovník I (1986), s. 26-27.

pravdepodobne v roku 1577 zomrel v Banskej Štiavnici **Pavol Rubigall**, humanistický básnik a vzdelanec. Študoval na domácich školách, v rokoch 1536-1545 na univerzite vo Wittenbergu (žiak F. Melanchtona). Už ako študent, hoci prijal učenie M. Luthera, bol stúpencom katolíckych Habsburgovcov. Na ich strane bojoval proti tureckej expanzii. Ako diplomat sa snažil získať od nemeckých protestantských kurfirstov podporu v boji proti Turkom. V júli 1540 sa pridal k delegácii uhorských stavov, ktorá išla do Konštantínopolu k sultánovi Sulimanovi I. prosiť o ochranu nedospelého syna zosnulého J. Zápoľského. V r. 1547 a 1548 účastník snemu v Augsburgu. Okolo roku 1550 sa vrátil do Banskej Štiavnice, kde sa podujal zveľadiť rodinný podnik – bane. V roku 1564 sa zúčastnil porady vysokých krajinských a vojenských hodnostárov v Banskej Štiavnici, ktorá prijala vojenský poriadok na obranu proti tureckému nebezpečenstvu. V roku 1571 bojoval proti Turkom pri obrane Krupiny a Dobrej Nivy. Za zásluhy o vlasť a za poskytnutie finančnej pôžičky Maximiliánovi II. sa

stal kráľovským radcom a kapitán hradu Slovenská Ľupča, neskôr jeho majiteľ, 1573 ho dal opraviť a opevniť. Kúpil aj osadu Karlová v Turci. V 1574 colný úradník vo Zvolene, 1577 banský komisár v Banskej Štiavnici.

Dielo:

Popredná osobnosť v dejinách latinskej humanistickej literatúry na Slovensku v 16. storočí popri M. Rakovskom, J. Purkircherovi, J. Sambucovi, J. Kopajovi.

Autor lyricko-epických básní motivovaných hlavne obranou vlasti pred tureckým nebezpečenstvom, v ktorých výrazne zaznieva jeho patriotizmus.

Vo svojej tvorbe spracoval autentické zážitky z cesty do Turecka, pričom si všimol aj krajiny, ktorými prechádzal Uhorsko, Srbsko, Macedóniu, Bulharsko, no najmä Osmanskú ríšu.

Poézia:

Querela Pannoniae ad Germaniam (1537, Prosba Panónie ku Germánii); *Hodoeporicon itineris Constantinopolitani* (1544, Opis cesty do Konštantínopolu, prvá cestopisná skladba v staršej slovenskej literatúre – zároveň významný historický, topografický a literárnohistorický dokument); *Hymni duo, prior de nato filio Dei domino nostro Jesu Christo, posterior de Stephano martyre* (1544, Hymny na počesť narodenia Syna Božieho a na počesť Štefana mučeníka); *Epistola Pannoniae ad Germaniam recens scripta* (1545, Nový list Panónie Germánii).

Výber:

Opis cesty do Konštantínopolu a iné básne (1985).

Odborná literatúra:

Bergordnung (1573, Banský zákonník).

V Banskej Štiavnici po ňom pomenovali Mestské kultúrne centrum RUBIGALL.

Narodil sa okolo r. 1510 v Kremnici.

435. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 134-135.

začiatkom roka 1767 zomrel v Kremnici **Dionýz Ignác Stanetti**, sochár.

Študoval pravdepodobne v Sliezsku. Pôsobil v Těšíne, v Prievidzi, pred rokom 1745 sa usadil v Kremnici, tu získal občianstvo a založil sochársku dielňu.

Dielo:

Jeden z posledných reprezentantov doznievajúceho baroka na Slovensku.

Jeho najstaršie datované dielo z roku 1737 sa zachovalo v Těšíne.

V 40. rokoch 18. storočia spolupracoval s rakúskym maliarom Antonom Schmidtom na dielach pre piaristov v Prievidzi. Vytvoril reliéf najsvätejšej Trojice na hlavnej fasáde ich kostola a plastiky *Viery* a *Nádeje* v jeho interiéri.

V roku 1754 sa zúčastnil na dotvorení interiéru kláštorného kostola hieronymitov v Štiavnických Baniach. V roku 1756 vytvoril sochy pre oltár sv. Kríža v jezuitskom kostole v Banskej Štiavnici. Tu vytvoril 1758-1763 i trojičný morový stĺp, súčasne od roku 1756 pracoval s M. Vögerlem na trojičnom morovom stĺpe v Kremnici (po smrti oboch majstrov tento dokončili ich pomocníci A. Mayer a J. Jenitzer). Oba stĺpy sú výraznými dominantami týchto miest. Pripisujú sa mu aj tri drevené plastiky cirkevných otcov z bývalého farského kostola v Kremnici. Z jeho okruhu pochádzajú i plastiky Panny Márie a apoštola, v súčasnosti v kostole vo Velčiciach. V Slovenskej národnej galérii sa nachádzajú jeho tri barokové sochy – socha starozákonnej svätice a sochy dvoch sediacich ženských postáv.

Narodil sa 2.3.1710 v Dolním Benešově (okr. Opava, Česko).

245. výročie úmrtia

Slovenský biografický slovník V (1992), s. 332.

SPOLUPRACUJÚCE OSOBNOSTI:

BENCI, Rudolf ml.; BERČÍK, Peter; BLAHA, Jozef; GOLHOVÁ, Lýdia – matka Dušana GOLHU; GORBUNOV, Vladimír; GRELLNETHOVÁ, Ľubica - manželka Ľudovíta FUSKA; HNAT, Milan; HOLÍK, Norbert; HOVORIČ, Igor; KRÁLIK, Eduard – syn Eduarda KRÁLIKA st.; LICHNEROVÁ, Rút – manželka Mariána LICHNERA; NAGYOVÁ, Lívia – dcéra Ľudovíta Leitnera; PÁRIČKOVÁ, Jaroslava; PETROVÁ, Mária; RÓNAI, Miroslav; VYKYSALÝ, Roman; ZOBEK, Drahomír;

POUŽITÁ LITERATÚRA A ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

- Augustín, Milan. In: *Literárne informačné centrum* [online]. [cit. 2012-07-27]. Dostupné z: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/milan-augustin>
- Ďateľ, Ján. In: *Liptovský Michal - oficiálne stránky obce* [on-line]. [cit. 2012-09-09]. Dostupné z: http://www.liptovskymichal.sk/jan_datel.php
- ĎURANOVÁ, Ľudmila, ŠOURKOVÁ, Anna a TÁBORECKÁ, Alena, 2003. *Lexikón slovenských žien*. Martin: Slovenská národná knižnica. ISBN 80-89023-30-4 (viaz.)
- *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 : A-L*, 1989. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0000-9.
- *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2 : M-Ž*, 1990. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0001-7.
- fr. Felix Mária Žiška OFM, 2012b. P. Baptista Jozef Chládecký OFM. *Správy zo života Provincie najsvätejšieho spasiteľa* [online]. [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: http://www.frantiskani.sk/spravy/index.php?option=com_content&task=view&id=460&Itemid=79
- HAIMANN, Petr, 2006. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků : se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri. ISBN 8072773240 (viaz.).
- HINDICKÝ, Jozef, 1992. *Kultúrni dejatelia Novej Bane a okolia*. Nová Baňa: Vlastivedné múzeum.
- KAFKA, Richard, 2011. *Legendárne manažérky zo žiarskeho okolia poetka Štefánia Pártošová (1913-1987)* [online]. [cit. 2013-09-23]. Dostupné z: <http://legmanzozok.blogspot.sk/2011/07/poetka-stefania-partosova-1913-1987.html>
- KOBZA, Jozef. Rozlúčka s Ing. Vladimírom Linkešom, CSc. *Spoločenská rubrika* [on-line]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.sazp.sk/slovak/periodika/chus/34/31.html>
- KOLLÁR, Ján, 1972. *Pamäti z mladších rokov života*. Bratislava: Tatran.
- KOLLÁRIKOVÁ, Janka. *Spomienka na Vladimíra Linkeša* – informačný leták k výstave.
- Lichner, Marián. In: *IS/S* [on-line]. [cit. 2012-08-08]. Dostupné z: <http://www.isis.sk/knihy/autori/Lichner%20Mari%C3%A1n>

- Lichner, Marián. In: *Slovenská knižnica* [on-line katalóg]. [cit. 2012-08-08]. Dostupné z: https://www.kis3g.sk/cgi-bin/gw_2011_1_2/chameleon
- MADUDOVÁ, Alžbeta, 2011. *Napísali o Gagoch 2 : výberová regionálna bibliografia*. Kremnica: Knižnica Jána Kollára v Kremnici. ISBN 9788085141979 (brož.).
- MADUDOVÁ, Alžbeta, 2003. *Žili a tvorili v Kremnici : personálna výberová regionálna bibliografia*. Kremnica: Knižnica Jána Kollára v Kremnici. ISBN 8085141760 (brož.).
- MAŤOVČÍK, Augustín, 2001. *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov. ISBN 808061122X (viaz.).
- MINKA, Jozef, 2005. *Významné osobnosti Žiaru nad Hronom a okolia*. Žiar nad Hronom: Mestský úrad. ISBN 80-969434-0-5 (viaz.).
- *Miroslav Rónaj, mince medaily* – informačný leták.
- Moyses, Štefan. In: *Osobnosti.sk* [on-line]. [cit. 2012-09-09]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=59042>
- P. Felix Mária Z. Žiška OFM, 2012a. *P. Baptista Jozef Chládecký OFM : životopisná črta*. Bratislava: Rehoľa menších bratov - Františkánov.
- PETER, Andrej. In: *Dotazník Biografického oddelenia MS*. Martin: Matica slovenská, 1979.
- PETER, Andrej. In: *Slovenská medaila 95*, s. 175-176.
- Považan, Michal. In: *Pyramída : encyklopédia moderného človeka*, 1983, roč. 13, č. 8, s. 4671.
- REMIAŠOVÁ, M. Emília Vášáryová. *Osobnosti.sk* [on-line]. [cit. 2012-04-04]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=58777>
- SCHWARZOVÁ, Iveta, 1995. *Kremnickí výtvarníci : výberová regionálna bibliografia*. Kremnica: Okresná knižnica Jána Kollára.
- *Slovenský biografický slovník*. Zv. I-VI, 1986-1994. Martin: Matica slovenská. Od Zv. III ISBN 80-7090-019-9 (viaz.). ISBN 80-7090-070-9 (viaz.). ISBN 80-7090-216-7 (viaz.). ISBN 80-7090-111-X (viaz.).
- SOKOLOVÁ, Veronika, 1998. Srdce, čo neustále túži po kráse. *Smer*. 1(83), A5.

Zostavuje: Alžbeta Madudová
 Výkonné redaktorky: Eliška Krčmáriková, Bc. Martina Hoghová

Poznámka:

Tento Kalendár začína netradične mesiacom APRÍL, ale priebežne ho dopĺňame aj o mesiace JANUÁR – MAREC.